HENRI MURGER

ROMANUL UNUI CĂLUGĂR

ROMAN DE MORAVURI

Traducere de Lucia L. Subotici

BUCUREŞTI
1 92 0.

TIPOGRAFIA C. NICGLKSCU calea moşilor *Se. Aş*

HENRI MURGER

Vestitul autor al Vieţii de boem, *(Scènes de la Vie de Bohème), s-a născut în 1822 la Paris, fiu al unui croitor-portar.*

De tânăr se simţi atras către vraja literaturii, către artă şi visare. Ajungând secretar al contelui Tolstoi, începu în mediul acesta nou să scrie versuri şi articole literare.

După scurtă vreme plecând din serviciul contelui Tolstoi, îşi găsi adăpostul într-o mansardă, unde duce vreme de câţiva ani o viaţă de mizerie şi dilentantism literar, în tovărăşia câtorva prieteni.

*În anul 1848. Dea în vârstă de 26 ani, el scrie şi publică în „*Corsarul*" (o revistă după vremuri) faimoaselei* Scene din viaţa de Boem, *pe care triindu-le în mansarda lui săracă, în tovărăşia prietenilor săi, sunt cu atât mai reale şi mai puternic studiate, cu cât sunt trăite de acela ce le-a scris!*

Aceste „scene” îi consacră faima, şi-i deschid calea spre Olimpul... visării încoronate, dar sărăcăcios şi amar răsplătită.

*De la Corsarul”, Mur ger trece ca colaborator. al ziarelor „*Evenimentul*” şi „*Zece Decembrie*” /j/*vr-*////şi la „*Revue de deux Mondes*”. (Revista celor 2 lumi}.*

Ta anul 1855, el se retrase la Marlotte obosit de muncă, de lipsuri, de încordări, de cheltuială de energii nervoase, după cea scris: „*Ţara latină*” i (/85JJ „*Scene din viaţă de boem*”, Stene dia viaţa de tânăr (1851)* Scene de la ţara *(1854) şi* Băutor» de apă *(1855).*

La Marlotte el scrie şi publică în 1856 Ultima întâlnire*l) şi lasă ca lucrări postume următoarele lucrări publicate după moartea lui:* Romanul unul călugăr *(1868),* Praznicul *(! 873),* Doña Sirena *(1874),* Vicleniile unei ingenuie *(1894).*

Critică franceză spune despre Mur ger: „Talentul lui consta servaţispfi lirism, în spiritul original, foarte vioi şi sehsibil”.

*Dacă în „*Viaţa de Boèin*” (aşa cum s-a publicat în traducerea românească „Scenele vieţii de boem)” cititorul a întâlnit vioiciune, sensibilitate, duioşie, ironie, biciuire fină.*

*— În „*Romanul unui călugăr*” găseşte procesul unei lumi putrede, ticăloşite, plină de făţărnicie şi viclenii interesate şi egoiste. Tabloul e impresionant şi mişcător. Antitezele sunt elocvent de calde şi puternice, prielnice unei categorii, neprielnice alteia. Calităţile din i,* Viaţa de boem14 *abundă în paginile acestui roman* real, *brutal de adevărat şi cinstit!*

*

Ca poei Murger d scris Balade şi fantezii? *(1854$* Nopţi de iarnă *(1864). 1 Ca dramaturg, a dramatizat* Viaţa de Boem, *care a avut un succes enorm atât în dramă cât şi*

în operă. Dramatizarea a făcut-ot cu Barrière, în 1849. A mai scris lucrări dramatice, fără mare răsunet însă. Viaţa de Boem, <r *totuşi şi azi o e/i vogué", i-a scris o admirabilă partitură de operă, cunoscută iubitorilor de artă muzicală sub numele de* Bohema.

Murger, ca artist-mare şi dezinteresat ce a fostr. A murit sărac în vârstă de 39 ani, în ospiciul din Dubois!

L. S.

În româneşte afara *le Vicţa de Boem.* Şi prezenta traducere, mai exi «fi & În nacuscrisele *BMiêtecei scriitorilor iluştri.* Ultima întâlnire4 roman, tradus de G. Rareş

JURNALUL

după o îndelungă zi de mers, mă aşezai la marginea drumului, pe un colnic, la umbra unui măslin.

Soarele dispăruse de pe cer, clopotele dăngăneau tânguitor ruga de seară, în umezeala amurgului.

Marea îmi trimitea, pe deasupra oraşului şi talurilor, adierile ei săcate şi proaspete, în care vibrau zgomotele îndepărtate ale lumii căreia îi spusesem un veşnic rămas iwn; dar nu voiam să mă gândesc la aceste zgomote, de cât că să fug de ele.

Sfidam dezmierdările firii, ispita vieţii. Îmi concentrai toate privirile asupra micei văi unde mă înmormântasem, şi devorai cu flacăra dolui meu cel din urmă azil al meu!

Rămas bun minciunii aurite* închipuiri ale iadului, bucurii zadarnice! Sufletul meu nemuritor nu e făcut nicidecum pentru voi: smerită retragere 1 deschideri sfintele singurătăţi acestui călător zdrobit e caută odihna ostenelilor sale, speranţa reînvierii sale!

Nu fi mâhnită, mamă, de hotărârea ce am luat-o. Cer dragostei voastre această despărţire trebuitoare tămăduirei copilului vostru bolnav, mă alăptez pentru viaţa cerească. Dacă trebuie să trăiesc departe, de dumneata în timpul acestei scurte vieţi pământeşti inima mea nu te-a părăsit, nici de-cum; dimpotrivă, mult mai apropiat de dumneata ca să împrospătez înfrigurarea şi obârşia singurului simţământ care e pe hune: iubirea părintească.

— Aţi cer iertare de lacrimile ce te vor fi costal această culpeşă uitare.

Când m-am simţit despuiat de toate credinţele mele, trădat de toate iluziile, m-am simţit foarte nenorocit amintindu-mi numai atunci în prăpădul meu, că îng ijirea dumitale îmi adăpostise anii mei tineri; şi Dumnezeu n-a îngăduit să săvârşesc această ultimă ticăloşie, ca să nu pricinuiesc de cât răni inimei câtunitale, fără răgaz

deschisă speranţei întoarcerei mele.

Nu plânge dar pentru mine, mamă; bucură-te că mi-a fost îngăduit să poposesc aci.

Nici când n-aş fi crezut că această smerită viaţă mănăstirească, poate să aibă atât de largi orizonturi şi bucurii atât de decline!

Na căutam de cât odihnă şi uitare; şi găsii fericirea ce voiam s-o găsesp... Las în lături această copilărească presupunere, mândria josnică, iubirea zadarnică, prietenia înşelătoare, găsesc măreţia în simplicitate, strălucirea în rumbră, în căminul milei şi credinţei!

Mănăstirea noastră e aşezată în fundul unei văi, la jumătate milă de orăşelul R „O unde în fie care săptămână, după regulile ordinului, unul din căiugări, cere pomeni, care sunt singurile izvoare ale mănăstirii.

Clădirea e mare; încăpea în ea o sută de călugări, acum nu mai are decât douăzeci şi trei. Cu totul în stăpânirea uimirilor noiei mele stări, mă gândeam la datoriile ce mi le împuneam, şi n-am putut intra în legături cu călugării; sunt încă străin pentru mine; sunt pentru ei copilul rătăcit, iertat şi iubit, pentru ei, fiindcă a suferit! O frăţie! Aici eşti singura care nu ai un nume.

Ieri, Părintele stareţ m-a chemat în celula lui.

Inima îmi bătea cu putere; tremuram de o uşoară teamă. Stareţul e un om de o statură mijlocie, cu o frunte serioasă, ochii adânci, cu o privire ce ţâşneşte scânteietoare. Spovedania fu lungă, migăloasă; nu mă aşteptam la un aşa interogator; îmi scormoli viaţa toată, inima mi se strânse, îmi secătuii amintirile

Stareţul mă ascultă tăcut» răbdător! Când sfârşii, el mă întrebă dacă nu am vr-o părere de rău, sau o dorinţă vinovată; apoi, după ce-mi dădu dezlegare de păcate, îmi

dete drumul. E poate bine, că lucrurile se petrec astfel şi se obişnuieşte sufletul unui neofit ca să se înalţe de la sine.

Străbătând grădina, ca să mă înapoiez acasă, voii să mă apropii de cei doi călugări ce sfătuiau, stând pe zidul cel mic al lui *Campo-Santo.* Ei se îndepărtară repede în coridor. Acest incident m-a întristat, mi s-a părut că cucernicii fug de mine, totuşi, îi văd foarte uniţi între ei… Mi-a în făcut o atât de mare părere despre întrevederea cu Stareţul. Aşteptam de la el mângâierea-şi tăria; mă ascultă, dar mu mi-a spus nimic.

Tot aşa observ că monahii se depărtează de fraţii de puţin timp în mănăstire, şi cu toate acestea făcui în această dimineaţă o mică preumblare. Sunt prea singur. Nu îndepărtarea le-o insuflu, ci o duioasă milă. Călugării se tem că, îmbâcsit de amintirile lumii ce de abia o-părăsii, inima mea să nu aibă şovăiri pe care ei nu vor să le tulbure. Singurătatea nu-i căinţa.

Vine iarna; cad frunzele; Crăciunul este serbarea în care sper! Altă dată aşteptam altele la apropierea acestui anotimp! Monahii sunt foarte ocupaţi. O mulţime de locuitori de la ţară şi fermieri de prin împrejurimi se zoresc la spovedanie.

Înainte de a face eu singur drumul pentru cerşit, am întovărăşit la oraş în această dimineaţă, pe unul din monahi. Nu puteam, şti ce etate avea acest călugăr. Era un om gras, bondoc, în floarea vârster plin de sănătate şi linişte.

Ochii lui străluceau uneori, ca un felinar magic, şi câte o dată se învăluiau în extaz, ca o candelă din altar* învăluită în opal. Nu se ştia niciodată, când bombănea printre dinţi, dacă e un axiom, ori un cântec ce arăta cucernica sa veselie.

Împotriva atenţiei mele, el nu-mi adresă nicio

întretfaref pe drum, şi convorbirea noastră s-a desfăşufat numai asupra lucrurilor obişnuite. Nu ne oprirăm la porţile caselor, ca să primim pomenile într-un sac mare de pânză, ucide se aruncau halandala a lime/iţele şi bani.

Când străbăturăm o bucăţică de loco voce strigă:

— Padre Guglieimo! *)

Ne-am reîntors, şi zărirăm, la balconul unei case cu o înfăţişare destul de frumoasă, o tânără care ne făcea semne să intrăm, i

În acelaşi timp auzirăn că se deschide uşa.

— *Po*|i s-a intri, îmi spuse părintele Guglielmo, văzând *ct* mă pregăteam – să aştept pe loc. Mă silii să niKpar uimit; casa avea un aer cuviincios şi tânăra de asemenea era tare plăcută; drept e că înfăţişarea casei avea lui ce de bună, stare ce făgăduia celui ce ar fi cerut milă.

Ne aşezarăm. Tânăra ne oferi vin. Se părea că aşa era obiceiul; în timp se goliam ultimul pahar, tânăra vorbi încetişor, cu părintele. Nu voiam să ascult, dar când ajunge cineva să fie călugăr, îşi desăvârşeşte simţur He* «pentru cea mai mare glorie a lui Dumnezeu» *; ce mai răspuns de dat necredincioşilor!

1) Părinte Guglielmo Wilkelm.

2) Ad majorera iei gloriara.

Auzii deci că e vorba de căsătorie, de formalităţi de anumite hârtii trebuitoare; numele de Andrei îmi veni de mai multe ori în auz. Părintele era răsturnat pe scaun şi tânăra se razima de spatele scaunului vorbind cu el.

— Răbdare, bambina, zise părintele Guglielmo seulându-se şi apucând prieteneşte de bărbie pe vorbitoarea lui; răbdare! Toate au să se sfârşească curând. În aşteptare, fii hotărâtă… şi cuminte totodată 1 adaugă el cu un hohot de râs.

Acest râs mă jigni. Cuminţenia nu se recomandă ca

un pahar de băutură.

Ne retraserăm. Înapoindu-mă la mănăstire, mă gândiam la această tânără: Îi spusei călugărului: Nu-i aşa că se pregăteşte o căsătorie? Şi e vreo zăbavă cu hârtiile. Tinerii n-au răbdare. E greu de povăţuit doi îndrăgostiţi să amâne nunta.

Părintele Guglielmo se opri scurt, prinse a râde cu un râs zgomotos şi groaznic, cărei schimbă tot felul său de a fi, pe când continuă vesel, reluându-şi drumul:

— Ăştia au timp să aştepte până s-or însura!

Se vor însura se Paşti sau la Troiţă, în luna când nu se însoară nimeni.

Tonul hain, batjocoritor, al părintelui Guglielmo, pe care l-aş fi găsit cinic, dacă n-aş fi fost în situaţia mea de neofit, mă uimea din ce în ce mai mult.

— Cum, îi spusei n-aţi spus adineauri acestei domnişoare: Răbdare, totul se va sfârşi?

— Fără îndoială, i-am sfius asta.

— Ei bine? Sfârşitul? E căsătoria.

— Căsătoria nu e un sfârşit, tinere ci e un început.

Şi părintele Guglielmo îşi continuă râsul lui hain.

Mă uitai atunci la el cu atenţie cu coada ochiului, mergând mereu, ca şi cum l-aş fi văzut pentru prima dată, şi-l văzui mai bine. Era aceeaşi făptura, rotundă, dolofană, cu ochii lui mici, vicleni şi cu nedescrisa lui fericire, dar astăzi aveau un nu ştiu ce de scânteieri cinice, şi prin zâmbetul acela rece, crezui că fâlfâie un paloş de oţel.

N-am putut dormi, cu toate îndelungile rugăciuni căutate în adâncul inimii mele ori citite în cărţi, toată noaptea, auzeam pe părintele Guglielmo rânjind şi zicând tinerei temei pe când o lua de bărbie: Fii cuminte bambina! *k)* Cuminte! Această recomandaţie făcută unei logodnice cinstite, şi cu ce cuvinte! În gura unui călugăr!

Zâmbetul fetei, ascultându-l, era tot pe atât misterios pe cât de brutal era râsul părintelui Gugiielmo.

1) Copilà, în italieneşte.

Izolarea mea devenea mai completă pe fiecare zi: călugării continuau să se îndepărteze de mine, stareţul/însuşi pare-mi-se ca împărtăşia şi el antipatia ce-o insuflam tuturora.

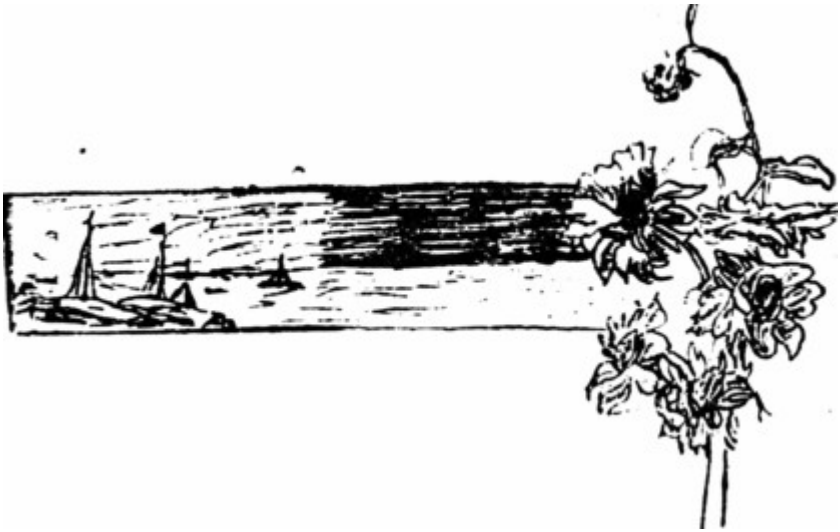

Îl

Străzi am făcut singur drumul la Cerşit.

Cum treceam pe o stradă ce se megieşeşte cu judecătoria, nişte sgtmoloase izbueniri de glasuri şi de râsete mă făcură să ridic capul.

Această veselă gălăgie se revărsa prin ferestrele unei case marii neagră, cu un singur cat, cu un balcon ce tăia faţada.

Îi deplâng pe acei ce râd prea tare; am râs mult în tinereţea mea. Mă întrebai cari erau uitările vieţii acelora ce credeau că vetuiesc petrecând. Uşa dă spre un mare peristil tăcut, şi zării în fund, aproape deseară, o statuie de ipsos ţinând un sfeşnic aprins, la licărirea căruia zării cuvântul: „Academie, zugrăvit pe zid, sub o mână cu degetul arătător întins. Era o casă de joc, de desfrâu, de nebunie; făcui o cruce şi-mi continuai drumul. La câţiva paşi fui izbit cu putere de un tânăr care ieşea cu repeziciune din tripou. Izbitura fu atât de puternică, în cât a trebuit să mă sprijin de zid.

Totuşi tânărul.

— Fie că tulburarea lui îl împiedică – să mai vadăt fie din curata nepăsare.

— Nu se întoarse ci se repezi pe uliţa pustie, vădind o mare tulburare-Venindu-mi repede în fire după acest mic incident, după ce m-am ciocnit de un jucător isoflisit, îmi

văzui de drum, şi nici nu mă gândiam la casa neagră, nici la lovitură, nici la tânărul căruia i-o datoram, când deodată mă găsii în fă ţa casei unde ne opriserăm eu şi părintele Guglielmo, cu prilejul ultimei noastre călătorii.

Cineva sună clopotul şi intrai. Tânărul găsindnici vorbă – că nu urcăm destul de iute, după placul lui, începu să urce scările mai multe de odată, aşa că fu înaintea mea pe gang.

Auzii deschizându-se o uşă şi recunoscui vocea *domnişoarei.* Pe când intram şi eu la rându-mi, tânăra fată mă pofti cu ptliteţă să stauf în timp ce ea se duse să caute proviziile ce mi le destinase.

Putui atunci să cercetez după placul meu pe tânărul care se preiypbla prin cameră.

Părea să aibă 22 până la 23 de ani aproximativ. Părul său blond vădia obârşia lui germanică. Ochii lui albaştri erau rătăcitori, neliniştiţi» dar ce dulceaţă adânca aveau în ei pentru acela ce voia să-şi adâncească în ei privirea simpatică în ceasurile de odihnă 9 şi de linişte! Înalt, statură distinsă, cu o eleganţă simplă, care era, nu o silinţă sau o mândrie deşartă, ci o manifestaţie logică a conştiinţei sale, plăcea prin nevinovăţia lui vizibilă; te înspăimânta prin tulburarea ce o trăda întreaga lui făptură.

— Vă prezint pe logodnicul meu, îmi spuse domnişoara reintrând. Vezie părinte în ce tulburare l& aruncât reaua voinţă a preasfântului…

— Spune mai bine a făţărniciei lui, întrerupse tânărul cu pornire.

— Scuzaţi, părinte, reluă fata cu un zâmbet ce nu era lipsit de o oare care frică: e mânios.

După aceia se adresa tânărului:

— Linişteşte-te, scumpul meu Andrei, îi spuse ea. cu

o voce melodioasă, linişteşte-te! Răbdare!

Andrei nu răspunse; scutură capul şi-şi continuă plimbarea cu paşi şi mai mari prin odaie.

— Eleno! strigă o voce behăitoare dintr-o cameră vecină.

Tânăra fată ieşi.

Ar fi trebuit să mă retrag, fiindcă primisem ceea ce venisem să cer. Cu toate acestea, rămăsei supuâiându-mă unui simţământ instinctiv. Obişnuinţa mea de bărbat, şi experienţa patimilor cell frământa, deschideau în această clipă în sufletul meu nu întins câmp de observaţii.

Dar înainte de a fi încercat să-mi propun problema destinului acestor doi tineri frumoşi, ful izbit de această convingere bătătoare la ochi, că pe când tulburarea tânărului era adevărată, dragostea tinerei feţe era prefăcătorie.

Dacă ar fi trebuit să precizez, să explic motivele hotărâtoare ale acestei concluzii, aş fi putut fi poate încurcat. Dar vin dintr-o lume unde sinceritatea se impfune şi nu se judecă. Şi ap «i aduc *4 e* afară o credin (a de neclintit magnetismului primelor impresii.

Câteva minute după aceea aveam dovada, pătrunderii mele. Domnişoara intră şi spuse lui Andrei, ca mama sa doreşte să-i vorbească. Tânărul părăsi camera, şi rămăsei singur cu Elena. Cu ce privire îl urmă ea!…

— *Povero* murmură ea, îmi facfe rău… Tresării: aceste cuvinte erau spuse cu o milă amestecată cu amărăciune şi mânie. Mi-am adus aminte de ciudatele vorbe ale părintelui Guglielmo cu privire la această căsătorie; socoteam drept o mare greşeală că se lăsa în inima unuia dintre cei doi iubiţii care era sincer, o speranţă ce nirse putea îndeplini, şi totuşi, mă simţii foarte încurcat începând convorbirea asupra acestui punct delicat. De

îndată ce voii să-i vorbesc fetei, bâlbâiii, mă pierdui în banalităţi sentenţioase despre primejdia simpatiilor râu studiate, despre imereţea neprevăzătoare, despre dragoste; nerod ce eram că mă osteneam atât!

Elena era tot aşa de grăbită să mă scoată din încurcătura ce-ar fi putut-o face, întrebându-i conştiinţa. Ea îmi spuse, apropiindu-se de mine şi încrucişând frumoasele ei braţe pe piept:

— Lucrul ăsta nu poate dăinui mult timp aşa, părinte, băiatul ăsta e de o seriozitate ce mă înspăimântă.

— De ce, fata mea?

Elena râse pe tăcute, şi încreţindu-şi sprâncenele, zise:

— Credeţi că n-am inimă V

— N-am zis asta, fata mear

— Atunci trebuie să înţelegi! O! E îngrozitor! Sărmanul Andrei, merita să fie fericit.

— Va fi, dacă vrei, răspunsei cu.

Elena păru înînărrqurită de observaţiile mele, apoi văzui ochii ei mărindu-se, ca şi cum ar fi recunoscut încremenirea ce mi-o făcuse printr-o distăimtire către un neştiutor, luat pe nedrept ca complice.

Spaima cu care vorbea, se zirgrăvi în paiiditatea ei; fii ispitită să-mi dea o lămurire: buzele ei tremurară o clipă şi încremeniră nemişcate într-un zâmbet de mândrie şi dispreţ.

Era rândul meu să fiu îngrtzit: ce se petrecea aşa dar în casa asta? Elena, părintele Guglielmo, Andrei, stareţul, se con top iau în capul meu.

Elena e nalta, oacheşă, de o frumuseţe curat italienească, cu fascinaţia ce atrage, cu voluptatea ce îmbată, cu hotărârea ce-ţi impune. Toate ardorile tinereţei izbucnesc în ochii ei negri, plini de trufie; şi? gura ei face

mişcări aprinse de ochii ei. Chipul ei de o tăietură curat clasică, dar de un colorit aşa-zis modern, e masca unei statui antice aşezată pe o carne veţuindă a unei temei înfrigurate: vocea când diiioasă, când răsunătoare şi înfrigurată, trebuie să parcurgă admirabil toată gama expresiunii omeneşti, de la cântecelul de dragoste pân Ma notele răsunătoare ale fortunei.

Elena nu putea să mă împiedice să nu aud cuvintele ce nu trebuiau de loc spuse în faţa mea; dar era cu neputinţă să le mai retragă, încercă să le micşoreze efectul; când se întoarse Andrei ca să schimbe situaţia şi să micşoreze stânjenirea generală. Părea mai liniştit, spuse cu o voce înceată câteva cuvinte drăgăstoase Elenei; mă sculai şi ieşii Iute cu desagii mei; nu voiam să fiu mai mult faţă! A această pângărire a dragostei; auzii că Andrei scoboară după mine: merserăm câteva clipe alăturea pe stradă;

Apoi îl văzui intrând într-o casă cu o înfăţişare frumoasă, pe uşa căreia citii aceste cuvinte în litere mari, galbene, pe un fond negru: *Mosès Egler,* bancher.

Mă înapoiai încet lamănăstire. Părintele Guglielmo mă aşteptai nici vorbă, cu nerăbdare; îmi deschise şi-mi spuse numai decât:

— Am uitat, să te înştiinţez când ai plecat, că regulă opreşte pe fraţii cerşetori să intre prin case> călugărul trebuie chemat, trebuie să aştepte pomenile la uşă.

— Aşa am şi tăcut totuşi…

— Rt-ai intrat la cineva?

— Nu ştiam regula şi singur mi-ai dat pildă!

— La Elena, nu-i aşa?

— Tocmai aşa.

— Rău ai făcut, reluă părintele cu un ton foarte acru; un simplu motiv de bună cuviinţă, deşi nu cunoşti regulă;

trebuia să te împiedice să mai intri în acea casă.

— Bună cuviinţa! Repetai eu cu uimire, nu era decât pentru mine oare?

Părintele Guglielmo îmi aruncă o privire sălbatică şi dispăru. Se duse să mă denunţe.

Es de la stareţ.

Mi-a imputat cu asprime răspunsul dat părintelui

Guglielmo, şi când îndrăznii să răspund că cuvintele neplăcute ale părintelui au pricinuit acest răspuns, el a îngălbenit s-a sculat încercând să mă stăpânească cu toată înălţimea lui, deşi eram de statura lui.

— Nu e nicidecum vorba a-şi de reguli de purtare lumească, strigă el, ci de supunerea ierarhică; era destulă lipsă de respectată de noul dumitale caracter, numai prin prezenţa dumitale în casa Elenei, fără să mai dai prilej de scandal prin nesupunere.

Ghicind că voiam să deschid gura, ca să întreb de ce – era această domnişoară Elenă atât de primejdioasă pentru mine numai, el răspunse cu vioiciune:

— Încă mai eşti cu un picior în lume, trebuie să-l scoţi cu tărie de acolo şi să nu te gândeşti decât la datoriile situaţiei dumitale.

Vei cere iertare părintelui Guglielmo.

— Nu voi face de loc acest lucru, f-am răspuns eu>

— Ia seama I

— La ce anume? Eu aştept.

— N-anusă-i fac eu scuze părintelui Guglielmo. Nu-mi ascunsei îndrăzneala vorbelor mele, dar nu e de mult de când sunt călugăr. Mândria mea omenească era jignită şi se jrâzvrătea

Mă aşteptam la o explozh de afurisenie.

Chipul stareţul dimpotrivă se destinse. Era multutuit că simte o conştiinţă liberă şi mândră sub haina călugărească, ori spera că revenit la supunere completă, voi fi cu atât mai cutezător în mărturisirea mea, decât cum aş fi fost mai răzvrătit rostindu-l?

Mă privi câteva clipe cu răbdare, şi – mi zise apoi: – n-Retrage-tii în celula dumitale, acolo vei primi portwcile mele.

Situaţia mea e de nesuferit, raţiunea şi demnitatea în ea refuză să le suflare. Să nu fi făcut oare altceva decât să cad dintfo stare mizerabilă într-un hal ruşints?

Vreau ca stareţul să pătrundă în taina gândului meu. Dacă ar avea şi i el, la umbră milei, întunecimile în care mă zbat?

Îi scrisei. Scrisoarea mea va fi ultimul strigăt al inimei mele. Sau mă voi supune dacă mă luminează cineva, ori voi căuta vreo altă prăpastie mai adânca, mai tăcuta, mai omorătoare decât asta, ca să mă arunc în ea şi să mă înghită.

Li povestit viaţa, speranţele mele, părerea ce-mi făcusem de viaţa călugărească şi terminai astfel: e

— «Vă conjur, părinte, nu mă lăsaţi jalei acestei desamăgiri ce mă ameninţa mai crud decât oricare alta, fiindcă zdruncina singurul meu sentiment care mi-a rămas hotărât în mijlocul vijeliilor vieţii. Sprijiniţi-mi credinţa ce şovăie, scăpaţi-mi sufletul în rătăcire!

Bătui la uşăt ca să chem pe cineva care să ducă scrisoarea mea: veni un călugăr. Era un tânăr voinic îmi vorbise, decât după mişcarea capului ce-mi cerea răspunsul

— Iertare, preasfinte, îi spusei eu cam tulburat iâam înţeles.

Şi dădui, de astă dată, toată atenţia. Vicarul reluă cu aceeaşi voce:

— Am zis că, sunt viu şi părinteşte supărat de nesupunerea dumitale faţă de binevoitoarele porunci ale cuvioşiei sale stareţul, a căruia inimă, temându-se de molipsirea pildei dumitale asupra turmei sale, mi-a distăinuit supărarea ce a simţit cu privire la dumneata.

Răspunsei cu toată smerenia de care mă simţeam

încă în stare, că eram gata a-mi împlini datoriile şi cutezai să asigur pe preasfântul că credeam că, în împrejurăvile actuale nu m-am îndepărtat de ceea ce datoram propriei mele demnităţi şi caracterului marelui stareţ; mă uitai la acesta, ca pentru a-l pofti să formuleze desluşit plângerile şi supărările sale. Dar el era răsturnat. În jâlţul lui, cu ochii nepăsători ridicaţi spre tavan; urmărind parcă scorul îngerilor într-un cer invizibil.

— Ştiu, fiul meu, reluă cu aceiaşi dulceaţă de intonaţie Vicarul, ştiu că trebuie să-ţi imput rătăcirile relei dumitale educaţii ce ţi-a dat-o lumea, mai mult decât simţămintelor inimel… Iată de ce cucernicul dumitale stareţ s-a abţinut de la orice pedeapsă grea în potriva dumitale; iată pentru ce vreau şi eu însumi, cu toată îngăduinţa ce ne-o recomandă sfânta noastră mamă» biserica să te înştiinţez şi să nu lovesc

Vicarul îmi ţinu atunci un lung discurs despre «upunere, despre blândeţea vieţii mănăstireştii care în loc să înlănţuie individualităţile, le lasă libere, cari upunându-se numai regulilor ei, păzesc această rânduială exterioară, aocastă înţelegere a suprafeţei trebuitoare concordiei şi învăţăturii lumii neştiutoare. Ce bucurie, să fie cineva discotorosit prin disciplină, de tot ce liberul arbitru poate avea stânjhiltor, pentru a nu păstra în adâncul sufletului de cât răsplătirile; grija direcţiei incumbă şefilor, superiorilor: călugării, scutiţi de toate preocupările discotorosiţi de orice răspundere, primesc în schimb această supunere ce se aşteaptă de la ei, o viaţă plăcută, îndestulată, liniştită.

— Biserica, zise terminând preasfinţia sa Vicarul, nu-ţi cere fiule, nicio renunţare grea; departe de a impune un jug năzuinţelelor dumitale, dimpotrivă le deschide un câmp larg. Numai să-ţi plăteşti cinstit* cucernic, tributul;

formelor exterioare, sfânta noastră mamă îţi lasă libertatea conştiinţei celei mai desăvârşite, nu din nepăsare pentru mântuirea dumitale, ci pentru că singura curăţie a sfântului locaş unde ai fericirea să trăieşti, îngăduinţele ce se leagă de ea sunt îndeajuns răscumpărării dumitale prin ispăşirea şi meritele Domnului nostru Iisus Cristos.

— *Amin!* Esclamă stareţul cu încântare. Păstrai *o* tăcere adâncă; cu adevărat într-un în pace mortal? Mă. Scoboram – sau mai bine – mă aruncasem.

Ce! Acesta era totul, întregul mister?

Vicarul reluă numai.1 decât cu un aer de mulţumire!

— Văd că m-ai înţeles; eşti un om deştept; poit aştepta multe de la noi, dacă te vom găsi bine disşus-Să nu mai fie vorba despre ceea ce s-a întâmplat* scumpul meu fiu, şi mergi în pace.

Îmi întinse mâna, pe care i-o sărutai, aşa era regulă… şi ieşii.

Nu, n-am înţeles; nu, nu vreau să înţeleg. După dulceaţa jertfei, după voluptăţile renunţârei, să nu fit oare de cât aţipirea făptuirei?

Mi s-a vorbit de toate, afară de ceea ce mă interesa.

La urma-urmei sunt un smintit! Ce am vrut eu, bătând la această uşă? Să mă despoi de conştiinţa mea care m-a pierdut, să mă descarc de povara mea însămi? Au nu e totul după dorinţa mea? A te supune bisericii, a slăvi pe Dumnezeu, nu-i oareceea ce doream? Totul e bine astfel.

Ce poate fi acea fată frumoasă? Nici n-a fost vorbe;

De ca în faţa preasfântului Vicar, şi totuşi, asta e pricina nesupunere! Mele, ei îi datoresc această frumoasă

piedică. Ce mă luminează» ce mă râsbeşte cu lumina milei ei.

— v

A! Ştiu totul. Fugiţi năluci ce-mi populaţi mintea! Călugării mă înţeleg şi mă iubesc acum. Eu de asemenea îi înţeleg; râd de nebunele mele temeri trecute, şi cu sufletul rătăcit încep povestirea aventure! Lui Andrei.

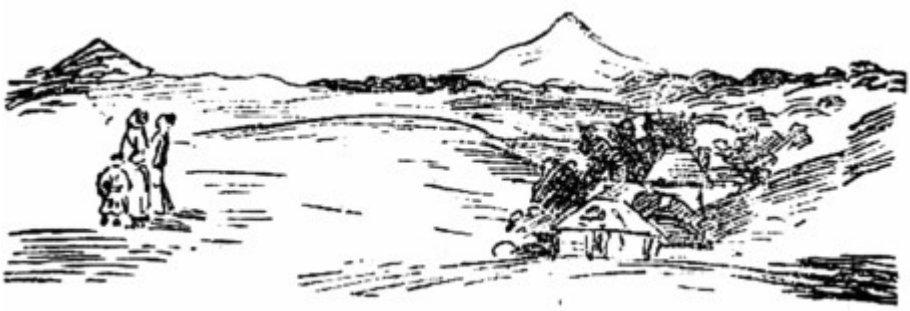

Tu porterai noirlie de sovpiri Ptenc ai dofftia e

*dimolt** *paîtra, Mă cuarta e/m persona non te miri.*

C/le Mă nemiça di gentil matura. QvMo Cavalcanti aşa Moses Egler, stabilită în R... de cinci ani, îşi întemeiase prin cfhstea operaţiunilor sale o situaţie temeinică printre cele mai bune bănci din provincie.

Deşi nu era bogat* Moses putuse prin dibăcie şi îndrăzneală, adică cinstea şi deşteptăciunea lui r să stăpânească, dacă nu să potoliască cu totul furtuna stârnită în jurul lui de norii micilor împrumutători cari rodeau oraşul şi Satele. Reuşita e un mare avocat. Evreul avu în curând o clientelă numeroasă şi prieteni tot aşa de mulţi ca şi clienţii; dar nu-şi făcea niciodată speranţă din zâmbetul norocului: stalie pază împotriva nepopularităţii.

Copilul lui Israel datora rasei sale, nu numai instinctul cel bun cu care se folosea de bunăvoinţa partizanilor lui şi de nedibăciile defăimătorilor săi, dar şi această teamă de lovituri care ţine de 28 de veacuri de persecuţii îl făcea să stea pururi în apărare. Râdea, uneori gândindu-se că bunu! Mers ai casei sale era pe jumătate rezultatul falselor mauopere ale duşmanilor săi.

Hulitorii răspândind numele lui în tot ţinutul, ca pero joimăriţă, îi sporiseră faima în chip ciudat şi-l făceau pe Mosès să se asemene cu acele planete al cărora volum pare îndoit de mare, prin propria lor iradiaţie.

De pe acest tărâm de luptă, prin care el se ridica

învingător, evreul arunca deci în anumite clipe priviri prevăzătoare, neliniştite. Îi era frică numai de năluci?

În legătură cu marele familii preoţeşti, depozitar al fondurilor mănăstireşti, al avuturilor călugăreşti, a provinciei, casa „fraţii effely” dăduse o luptă groaznică, înverşunată, disputându-şi fiecare deget de pământ, fiecare taler1) din casa lui.

Evreul, răbdător şi mistuitor, trase apoi un mic folos, după ce sfâşiase greutăţile, neputând să le răstoarne, şi puţin câte puţin, restrângea cercul de afaceri al băncei eclesteastice, isprăvind prin a o înăbuşi în aurul lui. Chinul îşi avea mângâierea lui, dar bancherii nu se mângâie niciodată! Mosès ştia asta, domnind totuşi singur, simţea-el învingătorul – ameninţările cadavrului adversarului, duşmanul său învins şi stă înarmat împotriva răzbunărilor acestuia.

Puţin după stabilirea definitivă a casei sale, Mosès. Care-şi impusese îndatorirea de a nu primi în birourile sale niciun impiegat de la băncile duşmane, îi veni un casier german, un tânăr ce-i era recomandat de casele din Frâneftirt.

l) o moaiedă de aur egal & cu zece sau *3%* franci.

Andrei era fiul unui pastor luteran din Suabia. Crescuse mare fără să fi dorit vreodată să iasă din <eroul îngust ce-i înconjura viaţa. Deprins prin pilda părintească, să găsească fericirea în primirea rezemnată a ceea ce ne dă Dumnezeu, îşi văzuse înflorite toate darurile tinereţei sale pe pământul Bibliei, ne gândindu-se că ele trebuie răsădite.

Traiul dulce şi sărman al pastorului într-un orăşel necunoscut, iată toată ambiţia lui Andrei. Această datorie se schimbase în gândirea sa, ca o speranţă a raiului

pământesc. Fericite inimi cari colorează astfel poverile şi se fac aripile azurului L.

Andrei era una din aceste făpturi abstracte ce se* cred făcute numai pentru viaţa practică, pentru că se transporta în viaţa ideală; cari primesc totul pentru că plutesc deasupra tuturor şi cari, cu credinţa lor, naivă, buna lor voinţă entuziastă, se pregătesc pentru groaznice mucenicii.

Aceste suflete poetice, fără s-o ştie, nu au decât o seninătate extatică, care dispare odată cu extazul.

Frământate, nerăbdătoare, fatale, ele au un farmec de predestinare ce mişcă de mai înainte. Le admiri plângându-le şi fără să cutezi a le înştiinţa, căci sfaturile ar fi tocmai nenorocirea tor, pentru că ar deschide prăpastia realităţH sub paşii acestor îmbătaţi ai cerului.

Andrei pierdu repetle pe tatăl său, şi văzu fugind repede» cu ultimul suspin a acestui învăţător respectat, toate planurile lui de viitor. Păstorul nu avea decât leafa lui ca să trăiască şi să ajute educaţia fiului său.

Moartea lui lasă pe Andrei fără mijloace. Cănit acesta achită cheltuielile de înmormântare şi cele câteva mici datorii ale răposatului, abia avu cu ceplăti călătoria până la Frânefurt, unde un frate afe tatălui său se învoi să-l primească în calitate de funcţionar în casa lui de comerţ.

Unchiul era un zgârcit şi un egoist.

I se părea tare nimerit» ca în loc să plătească ùft slujbaş, să aibă pe nepotul său pe degeaba; deschise deci braţele ajutorului folositor, care-l scutea să-şi deschidă ladă de bani.

Andrei, atât de naiv cum era, înţelese tine socoleala asta; el primi urmările, cum ar fi primit o bine facere; dar în dispreţul voinţei» a resemnării sale> mâhnirea îi otrăvia

lucrul.

Prima lovitură de biciu a vieţii făcuse o rană fu sufletul lui; nu putea să se smulgă amintirilor trecutului. Mâhnirea lui creştea zi cu zi. Recea prăvălie îi părea un iad; nu se împăca cu gândul purgatoriului. Manele lui stăteau nemişcate pe pachetele negustorului. Unchiul îşi dădu seama că se înşelase; îşi mărturisia singur că

binefacerea era o şarlatanie; nu e mai gândi la altă ceva, de cât să se discotorosească de o gură nefolositoarei însă jurându-se că nu în mai încerca să facă bine. Negoţul lui îl punea în legătură cu oare-cari bancheridin Kranefurt.

El află în curând vă Mosès cerea conrespondenţilor săi uni Aider, iar el se grăbi… VI propunăpe Andrei, ia; e fu primit

Acesta fu ultimui inunifaldărnicieihari Mgonulul

Unchiul spuse lui Andrei că era mişcat de mâhnirea lui.

Vecinătatea Suabiei nu va putea de cât să intre (tnA această mâhnire; nu se codea minunatul unchii? Af, l «acrilice propriile sale interese, fericirei fiului fratelui său, oferindu-l un loc cinstit. Într-un oraş îndepărtat de tot ceea ce-i amintia durerea lui fiiască.

Andrei nu simţi nici mâhnire, nici bucurie. După urma acestei despărţiri. Puţin îi pasă lui de Germania sau de Italia! În gândirea lui îşi trăise partea fericită a existenţei sale; aceea care îi mai rămânea încă de străbătut, în ori ce parte de loc ar fi trebuit să se scurgă, i se părea de mai înainte stearpă şi fără soare.

Nu cunoştea despre Italia de cât poziţia ei geografică. Nu citise nicio descriere pompoasă a călătoriilor neştiinţifice, cari privesc cu răceală o pânză de Scheffer şi îngenunchează vrăjite în faţa unei pietre a Coliseului. Şosea cu sentimentile copilăreşti ale şi nereţei sale înecate în mâhnirea nenorocirilor lui recente. Dar din toate ţările din lume, Italia era aceea care se potrivea mai puţin acestui copil gânditor al Germaniei.

El venea să răsufle *mallaria* *) morală, nenorocită, pentru firi ca a lui şi de o mie de ori mai periculoasă de cât aerul înotumat din Marrennes.

Izolat în orăşelul R... atât prin neştiinţa llmbet cât şi prin titlul lui de străin. Andrei îşi petrecea tot timpul ce 11 lăjsa lucrul, în plimbări singuratice prin frumoasele văi ce înconjurau oraşuU Sta, în timpul îndelungilor ceasuri de seară, sub un măslin de pe şosea, cu gândul adâncit, cu privirea pierdută în admirarea apusurilor soarelui, uimit de culorile măreţe ale cerului, de trâmbele diamantate ale cascadelor sau la stolurile de libelule *) verzui ce veneau să-şi moaie aripile.

Apoi de odată, ca o ploaie de stele străluceau focurile de licăriri în amurg în preajma lui, şi la un oare care *Casino* am vecinătate o frază din Beâini sau Verdi îşi adaugă cântecul său supărător feeriei de-lumină.

1) Frigurile.

2) LIV – elule: Calul popei.

Atunci simţiri ciudate mişcau sufletul lui Andrei-Gândirea lui se adunai se condensa, căuta zadarnic o formulă de slăvire nedesluşită şi în acelaşi timp mai hotărâtă de cât măreazma câmpului de cât cântecul văzduhurilor.

Se sculă înflăcărat, şovăind* îmbătat de necunoscută lui tinereţe şi alerga de se trântea pe patul lui, unde se frământa toată ziua, fără a-şi găsi somnul.

Îşi luase o odaie la hanul «Cocoşului de Aur» gingurul han mai a cătărei din oraş, dar unde nimic nu era făcut să-i înveseliască mâhnirea. Abia i se întâmpla să cineze de patru ori pe lună, în tovărăşia, câtor-vă ţărani ce aduceau vite la târgul de Joi.

Mosès îl primise politicos şi rece. Andrei înţelese că în afară de zilnicile legături de biuroti, nicio legătură de dragoste nu se va stabili între el şi patronul lui. Inima

financiarului era ca şi laba lui: nu se deschidea decât la scadenţă.

Pe almanahul din cabinetul lui Mosès sublinia de obicei anumite aniversări nenorocite, cărora le da o/! De jale şi suspine, după care îşi închidea duioşia de două ori cu cheia până la data viitoare. Nimeni nu-l smulgea deci pe Andrei din aţipeala primejdioasă în care-l amorţia din ce în ce mai mult spânţul său gânditor şi singurătatea lui.

Într-o zi când reintră la han pe la amiezi, ca şi Cineze, fu mirat că nu-şi vedea tacâmul la locul unde-l punea de obicei.

După ce-l chemă zadarnic pe hotelier, se duse în bucătărie, unde îl găsi pe proprietarul «Cocoşului de Aur» suflând într-un foc inchizitorial şi ocupat să hl-a nişte pui.

Pe masă se răsfăţa un neaşteptat desert de dulciuri şi iirftjituri. Cocoşul de Aur îşi merita în ziua aceea Inima sa.

I>n rândaş încremenit admira cu nişte ochi îmăr* uimiţi aceste minunăţii gastronomice şi se întreba ilr nu venise cumva carnavalul, de oare-ce clasicul *lşft-cttuto* şi macaroanele tradiţionale nu erau de ajuns.

SIA – păiittli după ce se bucură de mirarea tăcută a l-/Udnititlui său, luă în sfârşit cuvântul, şi cu vocea lainică a unui alchimist preocupat de marea hâi operă, tise:

— Puţină răbdare, domnule Andrei, zise el, avem lume, lume bună, s-a pus masa în salon! *Veţi mâne* cât aceste doamne/*

— Biue! spuse Andrei, să-mi dai de veste cânii se va servi la masă.

Ca să ajungă în odaia lui. Trebuia să străbată sala comună, alături de aceea. pe care hangiul o numea pompos «salonul», nici vorbă, din pricina unui respectabil clavir pe care se îngrămădiau de obicetu şervetele, în zilele de târg, şi care servia de pat, la nevoie, în timpul

bâlciului.

Trecând pe lângă uşă, Andrei auzi răsunând coardele vechiului instrument, şi un foşnet de mătase îl înştiinţa că acestea erau cucoanele.

Intră în odaia lui, foarte mişcat, înfricoşat tare; când hangiul veni şi-i spuie că masa era gata, ieşi pomăduit, periat, ferchezuit în chip neobişnuit.

Vrednicul bucătar voind să arate în ce constă* consideraţia ce-o avea pentru oaspeţii lui şi că ştia saşi ridice hanul, cu mult mar vrednic de o altă soartă, în ochii persoanelor ce-l cinsteau cu prezenţa lor, deschise cu sgoinot celei două canate ale uşii salonului şi anunţă:

— Domnul Andreii

Tânărul salută pe cele două doamne ce stăteau deja la masă, şi luă loc înaintea farfuriei sale în – care fumega supa.

Andrei, după vârsta acestor două femei, şi după oare care asemănare între ele, îşi făcu ideea că una era mama – celeilalte şi după puritatea graiului lor cunoscu că erau străine de localitate.

Cam la jumătatea prânzului, cea mai în vârstă întrerupând de odată convorbirea cu cealaltă, adresa o întrebare lui Andrei.

Încă nu ştia bine limba italiană, cunoştea doar – câteva cuvinte obişnuite cu care putea, ajutându-se ca într-o pantomimă, să-şi exprime strict gândirea, «dar nu-i îngăduia să înceapă o convorbire.

Găsi deci de-a-gata fraza ce-i servea în atare cazuri, şi spune:

— *Non parlo italianoy).*

— *Deutsche *)?*

— Da, da, răspunse el roşind de bucurie; cât de fericit sunt doamnă că vorbiţi limba mea, doamnă!

— Am locuit câtva timp în Germania.

— O! Vă conjur, reluă el cu înflăcărare, că f\cum ar fi cerut o nespus de mare graţie, binevoit2

Vă rog anii tălmaci întrebarea ce doamna mi-a făcut-o, pentru ca să? M cinstea să vă răspund.

— Fără să ştiţi limba, aţi răspuns foarte bine, domnule. Mama\fu întrebat dacă sunteţi străin; vedem că – la fel cu noi sunteţi drumeţ.

— Iertaţi-mă, locuiesc în oraşul acesta.

Lî Nu vârbesc italiana. 2) Xemuşt.

Ei începură să vorbească despre ţara lui, de care o iubea atât de mult; tânăra doamnă aduse convorbirea despre arte şi literatură în Germania, în contradictoriu cu Italia. Ea vorbi despre Goethe, Schiller, Wieland, Dante, Tasso, Metastasio şi Foscolo; ea cită o frază a lui Verdi care

amintia genul artistic al lui Weber. Dar *Ultima gândire* preţuia, spunea dânsa, cât toate melodiile maestrului italian, afară totuşi de *Traviata.* O! Traviata! Ea-l adora pe Werther şi-i ceru părerea despre *Ultimile scrisorf a lui Jacques Ortis.*

Toate acestea erau spuse la o întâmplare, halandala, cu o uşurinţă de graiu, o îmbelşugare sonotă de nume ce se revărsau ca o ploaie peste bietul băiat, ca un mănunchiu de artificii.

El care nu cunoştea din filosofie decât pe tata Buffier, din literatură, Biblia, din muzică de cât îmmurile «lui Luther.

— Pe care le însoţise la orgă din biserica lui, aşa că se simţea zăpăcit în faţa acesteiminunate erudiţii, şi, ca să nu pară nerod, nici caraghios, recurse la procedeul sufletelor cinstite: adevărul.

Mărturisi cu nevinovăţie ceea ce fusese şi ce era el, ceea ce învăţase îşi ce ştia, puţine lucruri, dar îndestulătoare până-aci.

Tânăra îl rugă să cânte la clavir un imn de a lui Luther, pe care fi indicé ea, şi scoţând din buuzunarul ei un carneţel elegant, spuse:

— Vreau să-l notez.

— Mi-ar fi ruşine, doamnă, zise Andrei; ăsta era un ce bun pentru satul meu, dar înaintea dumneavoastră. Care avţţi un talent atât de mare… Mai degrabă aş cuteza să vă rog să-mi daţi prilejul să ascult: una din aceste frumoase bucăţi ce mi le-aţi citat…

— Bucuros, domnule, dar această flaşnetă cu greu va fi în stare pentru aşa ceva. Voi încerca totuşi… după dumneata.

Plăcerea acestei făgăduieli era un ordin poruncitori Andrei se aşează la clavir şi începu acordurilepsalmului; pe urmă răpit de farmecul obişnuit al uinintirei vremurilor bune, intona psalmul. Tânăra începu să fredoneze măsura melodiei.

— Mulţumesc* domnule, mi-aţi făcut plăcere! Acum dl să vă cânt? Vreţi ceva din Verdi r

— Aţi vorbit mai adinioarea de o operă, nu ştiu care anume, ceva de Weber…

— A! *Traviata* de Verdi, tocmai, fie domnule, lia se aşează la pian.

Dintru-ntâi, degetele ei nervoase şi meştere, aţin-*Mi* dintr-o odată toate clapele clavirului, făcură nil răsune clapele în game chromatice, cari zguduiră vechea cutie de brad. Asprul şi hodorogitul pian supunându-se acestor mână puternice, îşi desmorr rugina, se înlădie sub grindina de arpegii cel Olului au, apoi vijelia de game se stinse încet-încet ţ) i o melodie ciudată se înălţa în pacea molcomă, cu un potop de note cristaline şi sălbatice; era faimoasă bucată. *Ha della Traviata* în care Verdi a înălţat sufletul Violetei până la paradis.

Andrei asculta gâfâind, cu urechea ciulită, cu gura deschisă, ne văzând nici instrument, nici pe artistă, adâncit într-un azur cel pridiidia din toate părţile, nesigur de sine dacă e, ori nu e treaz.

— E cu putinţă? murmură el când tânăra se sculă, Ce bucată de muzică este aasta? A! Cât de frumoasă e!

El ar fi vrut să fie singur, avea nevoie să plângă. Tânăra observă tulburarea lui.

— Vă place mult muzica, după cât văd eu? zise e a; şi dacă n-ar trebui să plecăm imediat, m-aş fi grăbit să vă fiu pe plac…

— Plecaţi?

— Peste două ore.

— Ah! spuse el; apoi după o clipă de tăcere, adăugă:

— Atunci, n-o să vă mai văd? Trebuie să mă reîntorc la biroul meu.

Sta în picioare înaintea ei, fâstâcit, nehotărât, neştiind dacă trebuie să plece ori să rămână.

Bătrâna se sculă.

— Ei bine! Reluă, muzicanta, domnule. –?

— Andrei, doamnă.

— Ei bine! Domnule Andrei, păstraţi pururea *în* dumneavoastră dragostea asta de frumos; cultivaţi-o, ea va face mai puţin monotonă singurătatea vieţii dumneavoastră. Sunt sigură că aveţi un suflet frumos.

Adăugă ea şi îi întinse o mână delicată şi albă cum nu mai văzuse el nici când în Suabia.

El o luă şi o strânse cătinel.

— Adio! spuse ea.

— Adio? Domnilor 1 El părăsi cu grăbire salonul şi se năpusti pe scară. Dar în loc să ia drumul ce1! Ducea drept spre bancă, apucă nu drum protivnic şi merse repede spre câmpie.

Ajunse ia birou cu o întârziere de un ceas.

Se aşează la pupitrul lui, scoase borderourile de Cassă şi se apucă să-i pileascâ unghiile. Căldura – era de nesuferit. Soarele dogforind perpendicular în stradă, învulvora văzduhul care pătrundea în valuri înăbuşitoare prin ferestrele întredeschise ca prin nişte gâtlejuri de cuptor.

Se auzea în birou bâzâitul muştelor, penele scârţâind pe hârtie şi, întrecând totul, sforăieiife ovreiului adormit în jâlţul lui de piele.

Andrei se tolăni. În scaunul său, îşi lungi picioarele şi privi în bagdadie.

Nicicând nu i se păruse biroul aşa de plictisitor, scriitorii din birou atât de nesuferit de proşti, chipul lui Mosès atât de ordinar; se simţea în ttane rele, plictisit, neliniştit.

Plecând de la birou seara, spre a se înapoia acasă la f îi trecu prin uliţa mare şi intră într-o librărie/alese dicţionare, caiete şi ceru să *i* se comande *Traviata.*

Când trecu prin sala cea mare a hanului, văzu uşa salonului întredeschisă. Inima Iu] bătu cu străşnicie; ac opri, ascultă şi neauzind nimica, se frotări să-între.

Salonul era pustiu, masa era ridicată: un morman de albituri erau pe instrumentul muzical. Camera îşi reluase aspectul ei normal, trist, gol, şi nu mai păstra Aici o urmă a acestei dimineţi ce-o transformase clipă. Andrei cu privirea

rătăcindă pe ziduri, pe parchetul odăiei, pe scaune, se miră că nu vede aci imaginea cugetului său. Ah] inima lui nu făcea altă ceva decât s-o oglindiască prea mult. Ziua asta se săpase în amintirea lui cu caractere *? E nu se vor mai şterge nicicând.

A doua zi îl întrebă pe oaspetele său:

— Cine e/au doamnele astea?

— Nu ştiu nimic despre dânsele.

— Unde se duceau? reveni-vor?

— Nu cred.

Andrei oftă. Apoi se gândi în sine însuşi: Mai bine să nu le mai văd niciodată!

Vai! Ar fi murit poate, dacă i s-ar fi împlinit dăinuia…

V

Este câtva timp veni *Joia Verde.* Andrei fu uimit de prestigiul ce-l exercita asupră-i ceremoniile atât de îndepărtate de principiile lui religioase. Nu-şi mai putea lua ochii de la convoiurile strălucitoare, de la flacăra lumânărilor, de pe aurăria odăjdiilor şi a chivotului, de la albele veşminte a tinerelor fete. Toate astea făceausă rodiască – nu ideile lui contemplative ci toate simţirile sale – se găsiau în aceste străluciri ale cultului scântei din care se hrănia jarişte* crescândă din eul lui.

Simţea că e în preajma unui ceas suprem; că o revoluţie neapărată se va face în el; dar de unde venea ea? Adăstând-o, <se înfricoşa să nu intre în haosul gândirei lui lumina-judecăţii sale.

Se oprise la o frază încititătoare dintr-o carte sublimă, deschisă năpristan înainte-i; sufletul lui plutia, ca

într-un vis ceresc; în teamă lui.de a vedea pierind nălucirea îşi păstra gândirea în nemişcare şi nu cuteza să întoarcă pagina.

Într-o dimineaţă librarul aduse paititura *Traviatei,* pe ttre o primise. Andrei răsfoi cu înfrigurare caietu-l, eu să găsească faimoasa bucată, apoi alergă în salon şi ridicând capacul pianului – înainte de a se aşeza, avu grijă să împingă zăvorul uşii: voia să fie Ringur – se temea să nu fie văzut, tremura ca la întâia întâlnire; ar fi vrut să pună surdină strunelor, pentru că ele să transporte sunetele ce le-ar scoate, numai în auzul lui.

Avu o oarecare greutate în descifrarea frazei. Obişnuite cu serioasele arpegii ale orgei, degetele lui se încâlciau în modulaţia tonatecă a notelor protane. Totuşi cântarea se schiţă sfioasă şi necprectă sub mâinile lui nedibace, dar răsunând în întreaga lui făptură într-o delicioasă armonie, ca şi cum ciocănaşele clavirului ar fi lovit în inima lui.

Violetta se desprindea din creierul lui Andrei cu plângătoarea-i melancolie, şi pe neaşteptatedatorita uneia din acele intuiţii tainice care în ceasuri însemnate de Dumnezeu aruncă în suflet valuri dlumină – el se simţi târât în sfere luminoase; o nesfârşită lumină îi sfâşie beznele, o zi nouă, splene idàe se împrăştie în jurul lui şi-l. Schimbă la faţă* Marea distăinuire a firii îl răzbise; sufletul lui se deschidea ca petalele unui crin ce-şi revarsă spre ceruri mireasma lui.

Ferestrele erau deschise înspre grădinile hanului; păserile cântau prin arbori, florile întorcând spre soare corolele lor înflorite, îşi amestecau mirosurile şi vocile ce se înălţau la olaltă ca un concert de recunoştinţă şi iubire către creatorul sublim. Totul era beţie, armonie, lumină; pământul licăria în ochii înmărmuriţi ai lui Andrei.

Douăzeci de ani izbucniau în dimineaţa vieţii ale cu râsul lor sonor, cu ardorile şi voluptăţile-tbr.

Zbuniţi, zburaţi, ani uşori, pe drumurile înflorite, în văile umbroase? Seceraţi fie ce spic, luaţi toate florile cu braţele pline* va să vină iarna!

Dar când degetele ei de aramă vor fi sfâşiat frageiele voastre podoabe, când suflarea ei de gheaţă va fi stins soarele vostru şi va fi veştejit bucuriile voastre, amintirea lor, ţâşnind ca focul St. Elmo în nopţile voastre fără stele, încă vor mai încălzi zilele voastre amorţite. Bucuraţi-vă! Nicio voinţă, nicio putere, nici acea a lui Dumnezeu, nici acea a omului, nu vă vor putea smulge beţiile gustate şi să facă să nu fi sunat aceste ore veşnic luminoase-Luând hotărârea să nu admită în birourile lui niciun slujbaş de la băncile protivnice, Mosès îşi consultase mai puţin interesele decât bună lui stare; căci – dacă alegând a-şi din oraş funcţionarii fu curenf cu Operaţiile financiare ale tarei, s-ar fi putut scuti de multe cheltuieli ce le necesită venirea lor de pe aiurea, cu multă înţelepciune se temuse că funcţionarii localnici s-ar schimba în spioni, legaţi tainic de interesele foştilor lor stăpâni, şi ale cărora demersuri ar fi fost silit să le supravegheze neîncetat.

Deşi departe de a? şi părăsi afacerile, Mosès simţea nevoia unui funcţionar credincios, din care ar fi putut face întrucât va un fel de al doilea eu al lui; hotărâse acest post de încredere funcţionarului de la cassă, şi nu se hotărî de cât cu-mare greutate – cu toate recomandabile ce-i erau aproape garanţii – să încredinţeze această răspundere unui tinerel de vârsta lui Andrei. Totuşi după câteva zile, el se convinse că ar găsi o mai bună chezăşie în nepriceperea în ale vieţii a acestui tânăr naiv, decât în priceperea altora, şi se apucă deci să studieze cu îngrijire caracterul, gusturile şi obiceiurile casierului său, înainte de a-şi deschide inima.

Îndatoritor, bine crescut, cinstit, inteligent şi punctual, Andrei întrunia tocmai calităţile ce doria Mosès să le afle în el; dar firea pozitivă, practică a evreului nu putea pricepe în mod absolut spiritul visător şi idealist a funcţionarului. La început bstncherul luase drept o neînvinsă scârbă de situaţia sa* ţi înteţea care la Andrei – nu era de cât urmarea *t|twiiXQI* la melancoliilor sale contemplative.

Se temu că nu cumva acest fenix al funcţionarilor într-l scape din Mână, chiar în clipa când ar vrea să n alipiască definitiv. Unchiul din Frânefurth fuwfle informat în taină de gândulce-l nutria evreul; şi o împărtăşia*, tremurând la gândul că Tar putea Wdea pe nepotcâzându-i tabla-başa în spinare.

Şi cu o inexprimabilă; mulţumire observă bancherul prefacerea extraordinară înfăptuită. În per nana lui Andrei; fanarul-se – deda – cu înflăcărare muncii de birou, studiind cu seriozitate italiana şi muzica. Era vesel, zâmbitor, fericit Mosès nu se mai putea dumerr Voi totuşi să se folosiască de această transformare, sfo facă completă, definitivă), i să-şi alipiască în mod indisolubil pe casierul lui de cassa să-l printr-o dovadă de încredere care ar fi o supremă dibăcie.

Deci într-o dimineaţă când Andrei sosi la birou, Mosès îl rugă să intre în biroul lui. Acolo, după ce făcu laudele cele mai măgulitoare.

— Cari erau rare *în* gura ovreiului.

— Relativ la purtarea şi munca tânărului:

— De aci înainte, îi spuse el, nu vei mai da socotelile cassei decât la sfârşitul fiecărei luni; asta va simplifica munca dumitale, dragul meu domn; dar vei privighia asupra altor amănunte, în privinţa cărora vreau să mă bizui pe dumneata. Am cumpărat prin apropiere nu mic

casinot unde – mi propun a petrece sezonu' Tfrumos, şi doresc să mă înlocuieşti la Bancă hi timpul lipselor mele. Dar, adăugă el zâmbind, n-ar fi drept ca noua răspundere, cu «are te împovărez şi iinulţirea grijilor ce-o cere ea, să mi aibă nicio plată; îţi sporesc salariul cu două sute de franci pe lună. Continuă a-mi servi cu cinste interesele; îmi iau asupră-mi sarcina viitorului dumitale.

Andrei mulţumi cu căldură stăpânului său. Hotărât, viaţa – i dă aripi. Sufletul/simţirile, judecata, totul era de pază. Chiar în acea seară dete la poştă o scrisoare adresată unchiului din Frânefurthe în care, i comunica vestea cea bună.

La câtă va vreme după aceea, nişte afişe lipite în diferite părţi ale oraşului vestiau că o companie ţârică va da o serie de reprezentaţii

Impresarul în laudele obişnuite ce se adresau către *colţo poblico* şi *al Vlnclita garnigionex)* cânta minună ţii despre principalii săi artişti, pentru a cărora alegere nu se dase înapoi din faţa nici unui sacrificiu. Un balet trebuia să însoţiască paşii *tanto îi «nominale Zephinna *)* prima băieţistă de la San Carlos din Napli şi de la Pergola din Florenţa, de la Scala din Milano, şi alte locuri.

Nici nu era nevoie de atâta reclamă centru a urca preţurile excesive al cheilor *placilor* cari ruginiau de mai bine de un an în dulapurile proprietarilor lor, şi-n ziua când o uriaşă reclamă, atârnată de o funie, de-a lungul străzii Teatrului vesti prima reprezentaţie a *Bărbierului din Sevilla,* toate lojile erau vândute.

Andrei nu pregetă, ca sătui se lipsiască de o atât de frumoasă ocazie de a se arăta în mijlocul societăţii din R… Îşi opri în acest scop o lojă bună din rândul întâi, lângă scenă, şi se ivi singur* înmărrtişat, în loja lui, la cea dintâi lovitură de baghetă a începerii uverturei.

Era puţin cunoscut în R... într-atât *de* retrasă şi tainică îi fusese viaţa. Se ştia că Mosès avea un casier străin, şi acest titlu fu de ajuns ca să facă gol în jurul lui Andrei, dacă firea lui însăşi nu l-asti ţinut de o parte.

Dar teatrul din Italia dă poate mai mult prestigiu particularilor, decât artiştilor; e mai întâi de toate un loc de paradă, unde se răsfaţă deşertăciunea bosumflată. Preţul unei loji, smuls ades nevoilor unei căsnicii, e pentru italieni tarifa consii) Publicului cult şi renumitei garnizoane.

2) Atât de renumitei Zefirita.

3) L + jebenuare.

Iteraţiei. Seara socială e gradată prin suprapunerea lojilor.

Respectul acestui caraghioslâc e împins până atât de departe, în cât prietenii legaţi prin cea mai Sinceră prietenie, ajunşi în peristilul teatrului, îşi frâng prietenia, după distanţa lojilor lor respective, şi abia se răspunde cu o dispreţuitoare înclinare a capului la salutarea ce vine din catul de sus. Acest dispreţ se întinde de la al doilea la al treilea şi aşa mai departe. A avea intrarea în principalele *palei,* a se plimbla dintr-una într-alta, fredonând vreun crâmpeiu de operă la modă* e prin excelenţă crite

«fiul bontonului. Un bilet de intrare de opt franci în Joja, e de ajuns casă consacre pe un desăvârşit nobil.

Nu e arare ori în viaţă, cu cele mai bune calităţi ale inimei şi spiritului să creeze duşmănii, înainte de a fi stârnit prieteniile. Andrei, fără s-o ştie» era urât de tinerii de vârsta lui, de egalii săi, pe care îi întrecea prin simplicitate, prin inteligenţă, prin iubirea de bine şi de muncă, titlul său de străin făcându-l suspect, meritele sale dându-l pradă tuturor înţepăturilor geloziei provinciale. Ceata de funcţionari de la poştă, telegraf şi căile ferate juraseră 3 a facă cât mai grea viaţa străinului acestuia obraznic, care venise să îndepliniască o funcţie plăcută, onorabil plătite pe când ei trebuiau să zgârie hârtie din zori şi până la vecernie, pentru doi franci pe zi.

În cafeneaua cea mică unde se întruniau după trebile zifnice, îşi scuipau pizma asupra tuturor faptelor lui supravegheate ori bănuite. Îl spionau, ştiau unde se ducea el, ce făcea. Se asociau pentru a-l bârfi» ca să-i izoleze de întruniri şi petreceri. Se înverşunau în potriva lui cu o furie, cu atât mai înveninată, cu cât părea el mai indiferent.

Andrei nu-i dispreţuia, nici nu-i lua în seamă; le ignoră existenţa; îi atingea cu cotul, fără să-i vadă chiar, pe ei, aceia cari d; ldeau tonul, care orânduiau balurile, pe ei, floarea aleasă a Academiei!

Şi iată că îndrăznia străinul acesta, acest oaspete nepoftit, în ciuda suveranului lor *veto* să se iviască strălucitor, cu fruntea luminoasă, într-o lojă de avantscenă, el!… Iată că se arăta el însuşi în lume, şi atrăgea atenţia, şi ce mai de ochi frumoşi îşi pironiau vâlvătăile asupra lui!

Pentru că era încântător, nenorocitul, cu faţa lui frumoasă, sincercu lipsa-i de cochetărie, cu ignoranţa frumoaselor manieri din oraşul acesta. Avea mâinile delicate, părul mătăsos; purta cu o uşurinţă plină de farmec eleganta-i redingotă cu guler de catifea, pe când ei spilcuiţii, îşi ascundeau labele murdare în mănuşi parfumate cu esenţe, şi-şi ascundeau rufele jigărite sub paltoanele întoarse pe dos.

Astfel înăbuşitele lor porniri, bârfirile, intrigile lor ca Sevi facă să fie dispreţuit şi hulit, deveniseră zadarnice, căci era în afară de ori ce îndoială, ca de ajuns era să se arate undeva, pentru ca toate părerile să hotărască opinia publică în favoarea lui

Expresia chipului nu înşală decât pe proşti: sufletul omului e scris pe fruntea sa, pentru toţi ochii ce ştiu câţi în el. Acea a lui Andrei ilumina, răspândia asupră-i strălucirea originalei sale splendori. Fruntea lui era curată, ochiul dulce şi limpede* râsul sincer. Niciun vânt rău nu suflase asupra acestui cap feciorelnic.

Ei! Scump mai trebuia să plătească triumful lua ele o oră. Fioroasa coaliţie ce se formă în motriva lui, dată din această seară de pomină.

Lu trei zile după reprezentaţia *Bărbierului,* Andrei

primi la biroul său o invitaţie la un bal, din partea nrpoatelor. P.S. Vicarul, doamnele Deffefy.

VI

I găsi adunată în saloanele acestor doamne întreaga

societate ce-o văzuse la teatru. Când intră se făcu tăcere şi se iviră şi zâmbete, era tulburarea simpatiei care se manifestă; încetul cu încetul fu înconjurat, I se adresară laude: era fericit, uimit, răpit, nu se apăra în potriva acestor mână întinse.

I se spuse să danseze; şi el care nu ştia să danseze, se duse de invită pe o tânără domnişoară, foarte frumoasă, care parcă-l adăsta, şi era cea mai frumoasă din toată adunarea. Când ea îşi puse frumosul ei braţ pe al său, el tresări; se uită ca să vadă de avea mâna tot aşa de micuţă ca şi doamna ce-i distăinuise muzica profană; mâna era mult mai mică; dar se ghicia de sub mănuşă.

— Că era admirabil modelată.

Era oare o iluzie? 1 se păru lui Andrei că aria de dans era scoasă din *Traviata,* şi că sorbia în avântu-i nelegiuit dulcea melodie de apururt săpată-n inima lui. Cum să nu danseze, în ciuda proianărei, când auzea aria asta?

După cadril Andrei intră într-un salonaş alăturat

<ksaila de bal. Acolo văzu domni şi doamne stând (II Jurul unor mese rotunde, pline cu cărţi de joc şi fişe de fildeş. Ostenit de dans se aşează, pe o canipea mare aşezată lângă perete, şi se uita la ju «-Atori. Mai întâi se minună de atenţia ce-o da fieearip întâmplării ce orânduia şi desorânduia cărţile.

Cum se puteau distra cu o astfel de alcătuiri ale întâmplării, oameni în toată firea, serioşi? apoi încetul cu-ncetul se trezi 7 n el curiozitatea; simţi că era în jocul acesta o irosire a vieţii, o imagine a patimii.

El observă că unii oameni îngălbiniau la anumite cârti, că alţii înjurau ghinionul şi aplaudă, norocul; zâmbi şi un mai fu aşa mirat.

— Păgânii! îşi spuse el numai.

Lângă el, pe acelaşi scaun, se afla un invitat, pe care voi să-l ia de mărtur la o lovitură minunată întâmplată la o partidă de cărţi de joc, dar a căruia ciudată fizionomie îl impresiona pe dată, în chip foarte viu.

Văzut de la doi paşi, acest personaj păreas în vârstă ca de vreo patruzeci de ani; dar dacă te uitai mai de aproape, fruntea lui arăta o nenumărată mulţime de zbârcituri şi peri albi, atât de numeroşi ca şi cei negri, împiedicând astfel hotărârea dintâi. Buzele sale erau atât de ciudat zgârcite, în Cât nu se ştia de era o expresie sarcastică sau dintr-o anumită aşezare a gurii. Pentru a completa enigma acestei ciudate fizionomii, vom arăta că purta nişte ochelari albaştri îmbrăcaţi în aur şi ale căror sticle îi mascau în întregime privirea.

Ambelfe canaturi ale uşii deschise în lături, în fată-le, lăsa vederii pe dănţuitori şi în fund* pe o estradă, pianul ale căruia clape le atingea un tânăr slăbănog, pleşuv.

De odată domnul cu ochelari prinse a râde cu hohote şi adresându-se lui Andrei îi spuse:

— Ia uitaţi-vă la pianistul ăsta, domnule, nu vi se pare că are un cap de mort?

Într-adevăr printr-un ciudat accident de lumină.

Scăfârlia lucitoare a muzicantului era foarte luminată, *în* timp ce [excesiva proeminenţă a frunţii împrăştia

O umbră deasă peste ochii adânciţi. Iluzia era completă.

— Asta-mi amintesc, continuă „domnul, un tablou ce l-am văzut la Bâle, un tablou filosofic, care se cheamă

Dansai macabru.

— Am văzut şi eu gravura asta, spuse Andrei.

— Nu-i aşa că-i uimitor? Numai că pentru duniiietaie domnule, legătura cu tabloul se opreşte la muzicant. Ochii celor douăzeci de ani ai dumitale nu văd în mişcările – graţioase ale acestor grupuri; strâmbăturile dansratonilor lui Holbein; ai mei, dimpotrivă, le regăseşte aci, ei străbat prin acieste haine negre, prin aceste-Tgângaşe niusllnuri şi scheletele tabloului li se ivesc în goliciunea lor mormântală.

— Lată o ciudată apropiere, cu privire la un bal, spuse Andrei zâmbind.

— Credeţi, domnule? răspunse omul cu ochelari albaştri. În totdeauna am privit balul ca pe cea mai straşnică satiră a vieţu şi pun rămăşag, că peste două minute veţi gândi că şi mine. Închipuiţi-vă cu lovitură de teatru magic, cum se practică la teatru, că personagiie ce se zvârcolesc hi acest bal sunt năprasnice, fără ştirea lor şi numai pentru ochii dumneavoastră, despuiate de? False străluciri, ce leacopăr, şi că le vedeţi ţopăind goale, în cadenţa acestei jalnice muzici, părul falş, sez desprinde, văpseaua se şterge, adăugirile cad; buzele, corsetele, tafturile, toate afacerile ortopedice ar dispărea, veselie-a veseliilor! Ce privelişte! Mofturile acestor cocoane, galanteriile acestor domni, zâmbetul acestor buze trandafirii, apoi aceste busturi schimonosite ce se leagănă, aceste picioare răsucite cari se învârtesc?; „* Veţi mărturisi că nicicând o atare faimă nu v-a plăcut să râdeţi? Şi că e atât de caraghios fă cât ar face să râdă şi statuile.

Când ai văzut toate astea, domnule, nu-ţi mai rămâne nimic de văzut, nimic de cunoscut! Cunoştinţele sunt complete. Ai pătruns în taina vieţii şi zece secunde petrecute în gaura acestui caleidoscop al gândirii te-au învăţat mări mult decât ţi-ar putea arăta toată scolastica

bucoavnelor. Asta e profund de adevărat…

Andrei asculta încremenit fără să înţeleagă, dar această filosofie îi făcea scârbă, el voi să bâlbâie o obiecţiune. Omul cu ochelari albaştri continuă răpit de gândul lui.

— Viaţa e o mascaradă de ocnaş. Lumea e ocnă a căreia durată numai moartea o limitează. Pământul îşi are obârşia în rău. Binele nu-i decât un accident. Oamenii trec, societăţile se reînnoiesc că generaţiile de frunze: April le dă naştere, toamna te smulge, dar aţinteşte-ţi privirile ia trunchiu, care nu* moare. Akia începeţi viaţa, domnule, pătrundeţi-vă bine de aceste adevăruri. Ceea ce vă propovăduiesc ei este o ştiinţă. Am plătit-o scump şi v-o dau adevărată căci ea este experimentală. Am şaptezeci de ani, domnule, şi am făcut de trei ori ocolul lumii… Pretutindeni am văzut aceiaşi comedie, numai decorul se schimba. Vreţi să fiţi fericit? Discotorosiţi-vă de stingherealã sentimentelor. Scuturaţi-vă de sensibilitatea dumneavoastră ca de paraziţi; închideţi-vă inima, deschideţi-vă ochii şi intraţi în viaţă ca într-un teatru, convins că asistaţi la o dioranăcă tot ceea ce vedeţi e o feerie; că totul e falş, că e un ce răsunător şi că tablourile ce ar vrea să vă mişte sunt ca flăcările celor 36 de geniuri bune ale Operei. Frecaţi omenirea în răspăr. Subt aœste schimono* situri, sub această vopsea, sub aceste pătimi, sub* aceste milostiviri, sub aceste eroisme, veţi găsi ceea ce este sub învelitoarea de njătasă acestei canapele: fân 1 Praf, băligar, putregaiu este esenţa întregului tot. Purcedem din stricăciune şi ne întoarcem tôt la dânsa. Poate că trandafirii ce încununează frunţile acestor fete tinere sunt născuţi din creierul unui Idiot, şi scaetele pe care-l va sfâşia mâine un măgar, s-a nutrit din sucul unui om mare (

Bătrânul domn se opri, ca să-şi recapete răsuflarea,

Andrei prinse a se uita la el cu un aer de înmărmurire căutând a citi pe faţa lui, dacă vorbise cu seriozitate. Dezamăgit de nepăsarea acestui chip nemişcat.

— Aveţi peste măsură.de mult spirit, îi spuse; şi 3 atira dumneavoastră are aparenţa să fie adevărată; dar veţi recunoaşte totuşi, domnule, că, atât de nedesăvârşită cum e încă societatea, actuală, e totuşi în progres.

— Lucru cel tăgăduiesc continuă repede omul cu ochelari. Frumos progres mai e triumful josniciei apra măreţiei, a premărirei eului; sentimentele noastre au măsura staturii noastre, jucăriile ne înveselesc, nişte nimicuri ne minunează, ne plătim cu cuvintele. Avem birturi pe care le numim castele, grădini bine îngrijite cărora le spunem parcuri; jurnaleie noastre tălmăcesc comediile şi credem că suntem la apogeul civilizaţiei omeneşti în timp ce nenorociţii mor/de foame pe la uşile bisericilor noastre, gâtuite cu aurării! Şi vorbim cu dispreţ de timpurile întunecoase în care au trăit strămoşii! Strămoşii cari în seara unei lupte, ca să-şi odihnească mâna, ridicau trofeele asupra căror se mai tocesc şi azi necazurile veacurilor, şi în nisipurile arzătoare ale Africii construiau drumurile pe care ne îmbulzim şi astăzi!

Arătăm cu mândrie grădinile noastre zoologice, unde cască sărmanele dobitoace istovite: bătrânii îşi trăgeau carele cu tigri. Ne lăudăm cu dărnicia unui suveran care dă o pomană de o sută de poli unui poet; iar invitaţii lui Iuliu-Cesar primeau, la desert, titlurile de proprietate a provinciilor ce le cuceriseră şi pe care le ofereau, cum dăm noi un cornet de bomboane.

Asistăm cu groază la scamatoriile unui îmblânzitor care învinge un urs; Titus, pentru a face să petreacă poporul, azvârlea cinci sute de lei *în* circ, la inaugurarea Coliseului Ahl să lăsăm să doarmă marii barbarii Noi,

egoiştităgârciţi, haini, făţarnici» lăudăroşi şi sfrijiţi, cu căsuţele noastre, cu micile noastre drumuri de fier, cu micile noastre focuri de artificii, cu teatrele noastre mici, cu micii noştri cameni mari, ne place să ne asemuim cu aceşti măreţi reposaţi, cum se aseamănă un cărăbuş cu vulturul.

— O I domnule, strigă Andrei dându-se cu groază îndărăt, sunteţi straşnic de pesimist! Scoborând o naţiune civilizată la nivelul animalelor sălbatice.

— Tinere, nu defăima fiarele sălbatice. Raporturile lor cu umanitatea le-au făcut să fie rele. Oare aceste dobitoace au instituit nimicirea ca un meşteşug, descoperind praful de puşcă şi scăldând pământul cu mai mult sânge de cât rouit?

Dobitoacele sunt sincere; ele nu pot ascunde ca omul, mânia sub zâmbet, şi zâmbetul sub clocotul mâniei.

— Dacă acest tablou ar fi adevărat, ar fi groaznic; ar smulge lacrimi de sânge.

— Dimpotrivă, fătul meu, te face să râzi; iată taina adevăratei filosofii, hnitează-mă, ocupă un loc bun în parterul comediei. Priveşte păpuşile şi râzi.

— Sunteţi fericit? întrebă tânărul în culmea spaimei.

— Nespus! Petrec… de zece ani, înainte de a muri, mă voi însura; voi fi încornorat şi voi gusta astfel ultima şi cea mai înaltă: fericire, la care e cu putinţă să te aştepţi în această vale a plângerii.

Toate acestea sunt cam serioase pentru dunineta tinere; eu le întrevăd. Vei intra în capcană dacă nu vei fi şi căzut. Dar ia te uită într-un colţ al hambarului memoriei dumitale, aceste sfaturi îţi vor folosi mai târziu. Adăstând, fefeşte-te de aceste femei frumoase, au ghiare; şi de oamenii ăştia nerozi, au geniul neghiobiei. Eşti *o* pradă, fii

cu ochii în patru. Petrece şi dansează… Mă duc să mă culc.

Domnul se sculă, luă prieteneşte braţul lui Andrei şi ieşi din salon.

Andrei rămase copleşit câteva clipe. Nu credea nicio iotă din deznădăjduitoarele teorii ale vorbitorului, dar simţia apăsându-i inima ca o ameninţare, ca o presimţire. În clipa când nevoia de iubire se trezia, trebuia deci să se deştepte năpristan trebuinţa de a urî.

În acea clipă, dansul întrerupt reîncepu. Grupuri de femei tinere străbăteau repede salonul şi trecură pe lângă dânsul, atingându-i haina cu rochile lor de musllin şi lăsând în urma lor miresmele buchetelor şi părului lor; după aceia, o doamnă Deffely veni cu bărbatul ei, îl rugă să intre în salon. Se simţea lipsa lui; îl căutau.

Adrei avu o adiere de mulţumire şi o speranţă, care ridica vălul fioros aruncat peste inima lui de bătrânul cinic. Nu era oare viaţa, dulce ademenitoare, uşoară? El, care-n ajun încă era străin, singuratec, surghiunuit, «n-avea partea lui dintr-o serbare, unde fiecărei întindea mâna? Ce făcuse ca să merite aceste simpatii? Nimic. Le datora bunătăţii acestor doamne pe care singurătatea lui le mişcase. Ah! Omul acela minţise! Ştiinţa lui nu era de cât o cicăleală paradoxală, o toană de hursuzenie. Societatea nu era atât de urâcioasa, cum o zugrăvia acest bătrân dezamăgit, încă mai erau pe lume avânturi, inimi nobile de iubit, flori de cules, fericire de căutat.

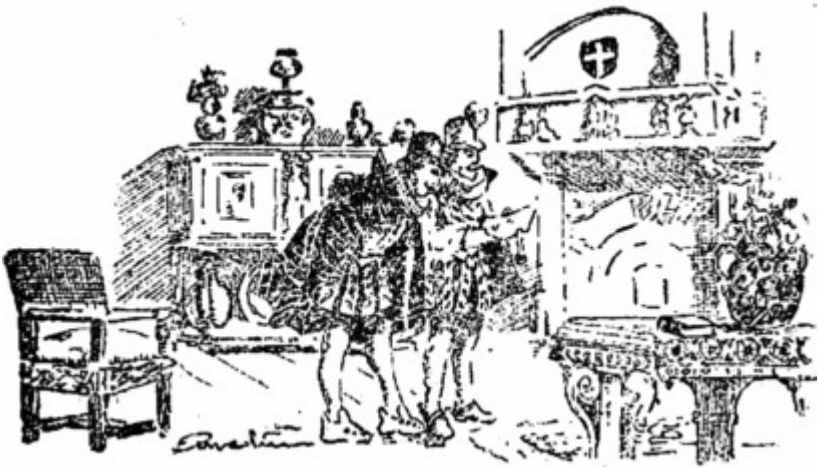

VII

N clipaicând Andrei era gata să intre în salon, se întâlni cu preasfinţia sa Vicarul.

— Petreceţi bine, domnule? îl întrebă prelatul cu un s. urâs.

— De minune preasfinte, răspunse copilăreşte Andrei.

— Nu vă pare rău după Germania? Andrei roşi, plecându-şi capul, şi ridicându-şfl după aceea.

— Ori cine îşi regretă pururi patria; dar se simte cu atât mai mişcat de silinţele ce şi le dau alţii, ca să-i îndulcească despărţirea. Sunt recunoscător, doamnelor, nepoatele d-v., care au avut buna-voinţa şi mă admită în plăcuta lor societate.

— Nepoatele mele ar fi făcut mai bine de v-ar fi lăsat plictiselei singurătate! Dumneavoastră, spuse vicarul cu un fel de uşoară compătimire.

— Pentru ce, preasfinte?

— Pentru că nu aveţi decât duşmani ascunşi, şi i veţi vedea lucrând cu hărnicie.

— Nu vă înţeleg, preasfinte…

— Cum? Veniţi din inima Germaniei ca să tur. buraţi oitile ţinutului nostru, şi credeţi că păfeforii n-pr să vă «iirască?

— DIN ce în ce mai tmţin pricep…

— Ah! Copilul Ineu, rfu înţelegi, şi în această clipă, preasfântul fu întrerupt de & doamnă bătrână* are, la b? Aţ eu. O fată frumoasă, înaiată spre Xndrei.

— Domnule* zise doamna, uiţi că ai promis fetei mele să-ţi păstreze dansul ori valsul viitor.

Andrei recunoscu pe dansatoarea lui de la cadril. Făcuse vreo făgăduială Mu-şi amirttea de loc, dar revăzu frumq-H ochi şi plăcuta ei fatâU pe care îi şi admiraseşi se simţi buimăcit.

— Vezi, reluă vicarul, te poftesc acum doamnele în această clipă.

Aceste cuvinte spuse cu graţie, vădiau totuşi o ironie* aspră ca o împutare, pe care Andrei n-o înţelese şi care trebuie că se adresă celor două doamne I

— Domnişoară, bolborosi Andrei, roşindu-se până la urechi, am încurcat adineaori cadrilul, şi mă temeam să nu vă fie necaz pe mine.

Se auzi preludiul unui vas.

— Un valsi, strigă bătrâna cu o familiaritate în glas, care era în contrazicere cu solemnitatea sălei debal, nu puteţlt domnule, pentru cinstea Germaniei să-l lăsaţi să vă scape.

Andrei se supuse; vicarul privia, ridica încetişor din umeri şi-şi văzu de drum.

Andrei ştia să valseze din fire, din născare, prea era german pentru ca să nu aibă geniul acestui dans naţional. Se aruncă, cum făcea pe pajiştea din orăşelul său, în *Şvabia,* strânse cu braţul mijlocelul subţire al tinerei, şi ameţeala valsului îl cuprinse, îl răpia, îi; încânta, de la cele dintâi măsuri, de la primii paşi.

Înflăcărat, cu părul în vânt, nările deschise, absorbind prin toţi porii caldele adieri ale balului.

Îmbătându-se de zgomot, de vârtej, strângând pe frumoasa lui valsatoare care-şi înclina capul pe spate, aproape înspăimântată de beţia valsatorului său/Andrei avu, tot timpul cât dură valsul conştiinţa iubirii satisfăcute, şi destăinuirea voluptăţei. Toată e

Nergia anilor lui curaţi i se urcă la creieri şi t se

părea că un vin tare amenința să exploadere în capul său.

Când fu nevoit să lase pe dănțuitoarea lui ca să se odihnească, adică atunci când planul tăcu, privi în* înr. Ul lui, gâfâind şi triumfător, ca să caute pe omul eu ochelari albaştri şi să-l sfideze; dar acesta nu se mai ivi tot timpul seratei.

Nu ieşi din bal decât noaptea foarte târziu. Era o noapte senină, caldă, înstelată. În pragul casei Andrei se pomeni – era oare o simplă întâmplare?

— Aproape de dansatoarea lui.

— Vă mulțumesc de onoarea ce mi-ați făcut, domnişoară, îi spuse el ajutându-i să-şi îmbrace mantila.

Tânăra i se uită drept în față, fără şovăire, păru ispitita să-i răspundă, pe urmă zâmbi cu un ce tainic şi luă de braț pe bătrâna care n-o părăsise tot timpul duratei balului.

— Sunteți singure, doamnelor, reluă Andrei, îmi îngăduiți să vă însoțesc?

— Ude prisos* domnule, răspunse aproape brusc tânăra fată, locuim la o sută de paşi de aci.

— Este adevărat că şi aşa v-am stânjinit destul, bolborosi el.

— A! Crezi una ca asta, răspunse ea un un râs aproape îndrăzneț, ei bine! Cu atât mai rău pentru dumneata… vinoi

Permisiunea era dată în chip ciudat, dar aceea care o da – era atât de frumoasă, încât Andrei fu încântat. Oferi braţul bătrânei.

Aterseră tăcuți. Andrei resimțea o înăbuşire cel răpia glasul. Se înfiora de mai multe ori.

— Vi-i frig, domnule? spuse bătrâna doamnă.

— Nu, o! Nu, răspunse el.

Numai zgomotul paşilor lor şi fâsâitul rochiilor

tulbura tăcerea de pe stradă; umbrele lor li se desluşiau la picioare, pe lespezile de piatră albite de lună. Astfel ajunseră înaintea portei de miazăzi.

— Am trecut… spuse fără veste domnişoara.

Întâmplător, poarta cea mică a oraşului era deschisă. Frumoasa aice de măslini care duce la E se întindea înainte-le pierzându-se în zări; miresmele pătrunzătoare ale nopţei le veneau în unde proaspete şi parfumate, din adâncul văii ce înconjura oraşul.

— Sunteţi ostenită? spuse Andrei cu un ton de rugăciune.

— Ce spui dumneata, mamă? întrebă fata pe bătrâna.

— Cum vei vrea tu. Eleno; dar e aproape trei ceasuri.

Andrei reluă cu vioiciune.

— Noaptea este aşa de frumoasă, aerul atât de curat, şi apoi

El simţi mâna Elenei care se punea pe braţul său. Şi se răzima printr-o mişcare analoagă celei ce se imprimă unei pedale.

— Ceasul ăsta n-o să se mai întoarcă nicicând, adaugă Andrei oftând.

Trecură poarta.

Pe drum, mama îi întrebă dacă îi plăcea R

— Da, spuse el, acum. Cu greu m-am obişnuit cu clima şi obiceiurile unei ţări atât de deosebite de a mea. Amintirea pământului natal ne urmăreşte peste tot locul, dar mai mult ca on care altul, poate, imboldul acestei amintiri mi-a fost cumplită.

Suspină şt, deschizându-şi inima, toată plină de tristeţe şi de bucurie, contopite într-o armonioasă melancolie, vorbi deodată ajeesfor femei pe care nu le cunoştea, şâiindu-le 80 ar numele despre mâhnirile, despre

dezamăgirile, d.esp; re speranţele sale.

Elena asculta aplecându-şi capul, mama privia stelele.

— Înţeleg tot ceea ce ne spuneţi, reluă bătrâna, care mai că nici nu asculta. Dar nu aveţi dreptate să vă plângeţi, mai ales în acest moment.

— Nu mă plâng, răspunse cu viticiune Andrei. Am vorbit de trecut... Nu ştiu ce-mi păstrează viitorul; întru ce priveşte prezentul! Ah! Credeţi-mă îi înţeleg însemnătatea. Îmi făuresc un vis. Aş vrea să nu m; i trezesc din el decât mai târziu; dar, oricare ar fi visul» n-aş avea dreptul să mă pijmg.

Cele mai amare dezamăgiri n-ar putea şterge amintirea acestei ore binecuvântate.

Şi privind într-un avânt poetic, câmpi a cefl înconjura.

— Vă iau de tnarturi: văi, cer, noapte ce ne înconjuraţii Aş plăti cu mii de chinuri slăvitele ore ce le petrecem!

Elena, a căreia mână, Rămăsese pe braţul lui Andrei, făcu o mişcare ca să-şi-o retragă; dar el o reţinu cu îndrăzneală. Mergeau înalt/te...

Deodată marile ziduri albe ale mănăstirei se iviră înaintea lor. Se auzi din depărtare, din oraş, ora trei, ţi toate ceasurile oraşului răspunseră cu sunete piţigăiate, ca strigătele muezinilor din înaltul minaretelor.

Totodată clopotul de la mănăstire sună ruga da dimineaţă; stelele se stingeau în penumbră, şi se topeau în coloritul îngânat ului zilei ce alifia cerul. Ei – auziră coreul

de călugări ce cânta *Ave Maria.*

— Aţi vizitat mănăstirea? Faâtrebă Elena.

— Nu, îi răspunse el, nu cunosc drumul, dar voi reveni ades pe aci. Ascultaţi! Cât de frumoase sunt aceste cânturi! Să fie oare noaptea care le dă această măreţie, sau Ifi chiar esenţială? Nu ştiu nimic din toate acestea, dar sunt fermecaţi

— Pizmuiţi poate pe călugări? îi întrebă mama zâmbind?

— De ce nu? reluă el… m-am gândit ades la ei! Inima mă îndeamnă spre această renunţare, credinţa mea i se împotriveşte. Aceste locuinţi sunt a acelor cari nu preţuiesc viaţa pentru bunurile ei obişnuite… aş fi poate prea mulţumit într-l zi, să vin să bat la această uşă…

— Nu, nuz spuse Elena cu hotărâre, nu te vei ducei

— De altfel, adăugă bătr & ia, nu cunoşti nimic din viaţă; eşti atât de tânăr –, ş? Viaţa îţi va zâmbi! Lasă-te în voia simpatiilor ce te înconjoară, vei fi fericit.

— Ah! Cum îmi mişcaţi sufletull cât de plăcut mi-o tulburaţi. Îmi readuceţi fără încetare aceste iluzii ce ruă ispitesc, de care mă tem şi aş vrea să fugi Fericirea f ştiţi ce cuprindeau el acest cuvânt pentru mine? Familia, căminul, dragostea, datoria» izvorul cel mai curat de care-mi este sete! Ah! vorbiţi-mi de fericire! Vă ascult: singurătatea mea să populează, visul meu ia o formă… Ah! De credeţi sau nu ceea ce-mi spuneţi, fiţi bine cuvântată, doamnă, pentru binele ce mi Păţi făcut!… Plângea.

O lacrimă căzu pe mâna Elenei, care-i dă mereu braţul; el simţi că-şi desface încetişor mâna, ea duse această lacrimă la buzele ei.

Adierea se înteţia; tânăra începea să tremure. Andrei îşi scoase repede mantaua şi-o puse pe umerii ei.

— Şi dumneata?… simse ea.

— O! Mic, răspunse el luându-l mâna, mi-i cald, după cum vezi, am fierbinţeală.

Cu paşi grăbiţi apucară înspre oraş. Când sosiră în faţa tasei acestor doamne, Andrei oftă.

— Iată o plimblare la această oră măreaţă, spuse el cu tristeţe. Serbarea mea e sfârşită, numai dumneavoastră o puteţi face să se mai întoarcă.

Le ţinea mâinele într-ale lui şi le strângea cu tărie.

— Va reveni! îi răspunseră ele.

El făcu o mare sforţare, le spuse rămas bun şi se îndrepta repede spre hanul său.

Vm

A opt ore de dimineaţă, Andrei se duse la birou şi găsi pe Mosès la casă.

— Uite 1 spuse evreul cu mirare. Nu te-ai culcat de loc?

— Pentru ce mă întrebaţi asta?

— Ah! Ah! Eşti mai pliţin sălbatic decât păreai, ai dansat cel puţin?

Andrei nu-i vorbi de invitaţia ce-o primise. Ştta ce luptă a avut de dus Mosès în potriva casei Deffely; se temea că patronul său să nu-i poarte pică pentrjf o legătură de prietenie, chiar indirectă, cu rivalii săi. Surpriza de a fi descoperit şi un pic de buimăceală îl împiedică să răspundă.

Moses continuă îngăduitor, dar cu o voce hotărâtă în acelaşi timp:

— Andrei, ştiu cât preţuieşti» şi te stimez. Petrece, sunt încântat de asta, te va lega şi mai strâns de meleagurile astea. Dar sunt sigur că Deffely unelteşte ceva, şi nu mă îndoiesc de faptul că se dedau la vreun matrapazlâc, în care te învăluie şi pe dumneata în mintea lor.

Destul! adăugă el, la urma-urmelor ce-mi pasă? Dacă, vei descoperi taina lucrului, vom râde amândoi de ea.

În urmă strânse mâna tânărului şi părăsi biroul

Tânărul funcţionar rămase cu o urmă de amărăciune după spusa acestor vorbe, dar purta pică lui Mosès pentru că-l bănuia şi nu se gândia să-i sfideze.

Duminica următoare, îşi petrecu toată ziua în camera lui citind, se gândi să facă muzică pentru ca să omoare vremea. I se părea că nu mai vine seara, ca să se ducă la Prato. Unde spera să întâlniască pe aceste doamne.

Foarte-mare. Îi fusese foarte greu dimineaţa, să se stăpânească şi să nu se ducă s-o salute la ietur-Cele două zile după bal se păreau o pauză ghie, unde de dépariele văzuse intrând. Dar nu îndrăznia să treacă pragul JBisericei, simţea că ar roşi «azând-o; neliniştea sufletului său tretfuie că se eglindia pe Cruntea lui. Ziua fu de o lungime omorâtoane; în sfârşit bătu şi ceasul preumblare!

— Străbătu încetişor rândurile mulţimei, aruncându-şi privirile în toate părţile, nu le văzu. Inima îi bătea cu străşnicie. Doamnele Deffely trecură pe lângă e!, le salută

şi se întoarse cât mai repede pentru că ele să nu-i observe tulburarea.

Gândul că numai o pricină serioasă putea să le împiedice să apară la Corso, ca de obicei, îl durea ca o lovitură le pumnal.

Fără îodoială, era bolnavă; altfel ar fi trebuit să vină.

Trebuie că şi ea doria să-l vadă, nici nu se putea îndoi de lucrul acesta, amintindu-şi de toate făgăduielile despărţire!

Vederea unui om cari străbătea Prato cu o geantă mare, de care atârna afişul spectacolului, îi strecură în minte idei mai sănătoase. «Vor veni la teatru* îşi spuse, şi, se uită la ceas. Opera începea".

Andrei se repezi în lja sa ca o furtună, şi-şi plimbla ochii prin sală, nu erau. Zgomotul uşii ce se deschise îl făcu să tresară; îngălbeni la vederea unei rochii *în* umbra lojel

Nu ştia ce se juca, ce se cânta, muzica făcea o gălăgie ca de vijelie» nu auzfa nimic; când perdeaua se ridâci pentru primul act, ele încă nu se iviseră. Nu-i, putea să stea pe loc; spectacolul tâl întărâta; muzica îi răsucia nervii; voia s-o vadă, trebuia să le vadă; era o trebuinţă poruncitoare, supărătoare» chinuitoare, şi nu ştia cum putea să-şi satisfacă dorinţa.

Ieşi din lojă, închise brusc uşa, scoborând repede scara, de frică că nu cumva ele să sosiască în timp ce el ieşia; căci deşi era pe la jumătatea operei» păstra o tainică speranţă să le vadă sosind.

Cu acest gând, apucă drumul pe care I-ar fi luat ele, ca să meargă la teatru, şi ajunse în faţa casei lor.

Ferestrele erau închise; nu era de loc lumină înăuntru. Trebuie că se petrecuse ceva neobişnuit.

În acelaşi timp simţea un fel de uşurare gândindu-se

că lipsa luminii arăta hotărât că nu era bolnavă. Dar unde era ea? Ce întâmplare putuse s-o împiedice să se arate la preumblare şi la teatru?

Îşi frământa mintea, fără să poată găsi un răspuns la aceste întretări. În sfârşiţi zise:

— Le datorez o vizită, voi veni să le văd mâine. După aceea se depărta încetişor, mâhnit; ajunse la poarta de sud, şi sosi în oraş. Inima lui se linişti recapătă în acest drum plin de imagini, o nouă speranţă. Era noapte, ca şi ultima dată, stelele străluceau pe cer; aerul i se părea încă îmbibat de dânsa; credea că vede rătăcind umbra ei în stufişele din vale. Acolo, totul se potrivia cu gândul său, până la pietrele de pe drum pe care păşise ea; fie care pas evoca o amintire» fiecare amintire, o simţire plină de farmec; o revedea, o auzea, îşi amintia cuvintele ce le spusese ea, mişcările sale, privirile ei, sunetul vocii sale, mirosul părului ei; mii de năstruşnicii plăcute îi treceau prin cap…

Ceas dumnezeiesc al primului amor, admiraţii repezi, cântate de toate linie şi niciodată definitfi. În ce meleaguri sălăşluiţi voi oare? De ce nu vă mai înapoiaţi, de oarece sunteţi toate, puterile idealizate ale omenirii?

A doua zi ieşind de la bancă, pe la cinci ceasuri. Andrei trecând prin stradă mare, se îndreptă către casa «acestor doamne>. Îşi încetini pasul pe măsură ce înainta, şi în clipa când trecu de colţul pieţei, simţi că-i slăbeşte hotărârea şi se opri.

O puternică dorinţă îl împingea înainte, şi o ascunsă ruşine îl ţinea înapoi. Bălăbănind astfel între sentimente atât de potrivnice, el înainta, dând înapoi pe urmă înainta iar, fără să cuteze să treacă bucata de zid ce-i ascundea casa lor. În sfârşit, luă o hotărâre decisivă, făcu un pas, pasul cel mare: era în faţa porţii; pe balcon se arătă o

formă omenească, simţ* după bătăile inimel că era ea.

Sună, dar nuM deschise nimeni.

— Totuşi, ea e acolo, îşi spuse el. Sună iar, dar mult mai încet.

— Cine-i acolo? strigă cineva.

Ieşitură în afară a balconului îi ascundea ferestrele, el făcu un pas îndărăt şfşi înălţă capul.

— Doamnele au ieşit, domnule, îi spuse o bătrâna aplecata pe balustradă.

Andrei tresări: îl înşelau, O neaşteptata roşeaţă se răspândi pe faţa lui. Se îndepărtă lipindu-se de ziduri.

— Sunt acolo, sunt acolo! murmură el cu desperare; sunt sigur de asta; ce le-am făcut? Râdeau de mine. O! Ce ruşine!

Străbătu strada, mergând drept înainte, la întâmplare, şi se văzu la han, fără să-şi fi dat seama când a intrat.

— Voiţi să cinaţi? întrebă hangiul, care stă la maşina de gătit.

— Nu. Răspunse el băţos.

Intră în odaia lui, îşi azvârli pălăria pe o mobilă şi se răsturnă pe pat…

Se gândia la omul cu ochelari albaştri, nevrând decât să cugete la Elena: în deznădejdea lui îşi arointia de cuvintele acestui groaznic zeflemisitor; simţea viermele în floare.

Pe la orele opt, cinevă bătu în uşă.

Era gazda, ţinea o hârtie în mână.

— Uite o scrisoare pe care-o aduse un băieţaş, spuse el.

Andrei o înşfacă cu vioiciune şi sfâşie cu privirea adresa după scrisoare.

— Nu-i de la xYlosès, zise el.

Cu o mână tremurătoare el rupse plicul şi despături scrisoarea.

Îndată ce-o citifigura lui străluci de bucurie; o veselie copilărească îl făcu să salte prin odaie.

— Pregătiţi-mi cina, zise el.

Era nebun; râdea, săruta slovele iubite ale acestei scrisori, fără să cârtiasca împotriva nisipului ce-i zgâria buzele, poate mai puţ; n delicat întru aceasta decât Werther, sau poate mai amorezat decât dânsul Numai zece rânduri produseseră această prefacere* le citi şi răsciti de Douăzeci de ori:

Domnule.

„Mâhnirea ce-o simţim că nu v-am putut primi e tot atât de mare poate ca şi aceea ce-o simţiţi dumneavoastră. Viaţa în micile oraşe are cerinţi cari, ori cât de mici şi înguste sunt, constituesc reguli ce* îndrăzneţ ar fi să le dispreţuim. Aspra necesitate ce ele ne-au impus în privinţa diimnevoastră, ni le fac îndoit de dureroase în această clipă. Vom merge joi ia teatru; veţi veni în loja noastră să ne salutaţi.

Văduva Costa.

Andrei se duse la masă, având o poftă de mâncare minunată, lucru ce încremeni pe gazdă; omul ăsta tare de treabă, care zadarnic se trudia să aţâţe pofta de mâncare a eesgustaţilor săi pensionarii se miră de apetitivul ce-l conţinea o singură scrisoare de zece rânduri şi de virtuţile apetitivului conrespondenţei.

Afişul de joi anunţa Cenerentola; trebuia să joace în seara aceea un comic vestit. Era îmbulzeală mare la teatru. Abia îşi ocupă Andrei locul în loja sa, şi zări în faţa lui. pe doamnele Costa în acelaşi rând. Le salută şi ele răspunseră

salutarei lui printr-o uşoară înclinare a capului. Apoi se aşează, ascunzându-se în umbră, îndărătul stalului din faţa avant-scenek

Apoi intră doamnele Deffely în loja lor. De la locul lui Andrei zăria toată sala.

Când preludie orchestra, vedearea întregului tot era. Strălucită. Lojele cu trei rânduri de femei cu podoabe de gală; toate felurile de tinereţii toate florile frumuseţei, toate desăvârşirile posibile se vădiau acolo ca un tablou dintr-o reverie arabă. Totuşi Andrei n-o vedea decât pe *dânsa, n-o* admiră: decât pe *dânsa.* O contemplă cu o privire buimăcită.

Ea era radioasă, într-adevăr frumoasă şi drăguţă totodată, frumoasă ca o stea, drăgălaşă ca o floare de April.

La sfârşitul întâiului act, el se înmănuşă, şi se duse de bătu la uşa lojei nepoatelor preasfântului.

Nu stătu acolo decât foarte puţin, în care timp te vorbi de operă şi de toaletă!

— Nu vă duceţi să vă salutaţi dansatoarea, domnule? întrebă una din aceste doamne. Elena era răpitoare în seara aceea, adaugă ea întoarsă pe jumătate spre soră-sa, cu ochii în ochian.

Andrei se simţi împins afară din lojă.

— Mă duc numai de cât, răspunse el.

I se păru că râde cineva în urma lui, când închise uşa.

Plecase din *paleo* şi străbătea culuarul, când simţi că se aşază uşor o mână pe umărul lui.

El se întoarse şi nu-şi putu stăpâni o mişcare de groază la vederea omului cu ochelari albaştri.

— Ei ce! Te înspăimânt? spuse acesta pe un ton plin de îngăduinţă.

— Nu, domnule, răspunse Andrei care roşi, ruşinându-se de superstiţia sa; dar mă aşteptam atât de puţin să vă întâlnesc.

— Vin arare ori pe aci. Cunosc toate melodiile… Dar trebuie totuşi să-mi omor urâtul pe undeva.

Mi avem oare, ca să vorbim, decât culuarul? Uite loja mea; facetrmi prietenească plăcere de a intra o clipă…

Şi apucându-l pe Andrei de braţ, îl împinse încetişor în *paleo.* Andrei voia să se scuze; dar omul cu ochelarii albaştri îl rugă cu atâta curtenle, în cât bietul băiat, pe jumătate ameţit de această stranie făptură, se supuse rugăciunii sale ca unei porunci.

Omul cu ochealari albaştri, octrpa singur o lojă din faţă.

— Ei bine! Scumpe domnule, îl întrebă el* cum ţi-ai petrecut vremea, de când cu balul doamnelor Deffely.

— Ca de obicei, domnule; am lucrat

— E foarte bine. Sunteţi funcţionar în R?

— La bancherul Egler, da, domnule.

— Ahl Mosès Egler! El nu era la balul familiei Deffely; dar ciudate că dumneata fuseşi acolo. Al oare destulă independentă de caracter ca să-ţi trădezi stăpânul?

— Ah! Domnule! Esclamă Andrei cu răzvrătire.

— Copilule! Glumesc. Un altul ar înţelege avansurile acestea făcute de duşmani şi s-ar feri de ele. Dar, nu zău aşa! Eşti tânăr trebui să mai înveţi, ca să îmbătrâneşti de altminteri… Văd că contabilitatea prozaică nu înăbuşă în dumneata gustul de artele frumoase.

— Iubesc cu patimă, muzica, domnule.

— Dumnezeu să te păzească de alte patimii Undezi loja dumitale?

— Colo, la stânga, lângă avant-scenă.

— O văd; eşti sigur?

— Da, domnule.

— În acest caz poţi sta aci, ne vom ţine tovărăşie... şi nfo să-ţi prilască rău, fiind văzut alături de mine.

IX

Ra straşnic de nedumerit de această plăcută-ofertă; Andrei voi să mai lupte pentru libertatea sa.

— Iertaţi, domnule, bâlbâi el am de făcut vizite.

— Ei bine! Le vei face… întârzii pe semne ducerea dumitale ca s-o saluţi jiv regina gândurilor dumitale potoleşte-ţi această înfocare domnule, şi ia aminte că cei mai sigur mijloc ca să izbuteşti pe lângă femei, e să le faci să te adaste, 4

— Vă înşelaţi; domnule, spuse Andrei roşindu-se, unt încă prea străin aci…

— Sfârcurile urechilor dumitale te desniint, întrerupse neîmpăcatul glumeţ-şi de ce nu? E e în Kk: tniciro pârâiucioasă. Alegi o frumoasă fragedă, l-nfră, volnică, oacheşă mai ales I Blondele sunt» iv4 re răscoapte de dragoste I şi muşcă al naibei!

Ah! Domnule, spuse Andrei scandalizat, dacă ve u iubi, voi face din dragoste un cult… şi preţlM-se.

Copil fioros 1 nu amesteca aşa lucruri cari contrazic: dacă cineva respectă aievea o fiinţa, Mar mai iubi-o, şi mai ales n-ar mai lua-o în casaf „nr; sau ar trebui să uimiţi pe împăratul Tembo-Sama, care îşi înăbuşea femeile în noaptea nunteii Din nenorocire, nu toată lumea e împărat!

— Nu vorbiţi de cât de un fel de dragoste, obiectă cu sfială Andre!

— Pentru că nu e decât un singur fel, cum nu e decât un fel de lachei. Aidoma unui fecior, care ţine haina stăpânului său, dragostea ia hainele ce i le dăm: catifea sau postav, mătase sau bumbac după averea noastră. Aci boier mare, satrap luxos, plăendu-i cercurile ce maschează josnâm din născare; încununându-se cu stele, călcând pe covoare de flori, trăind cu visuri dumnezeieşti şi de tufe de pof & michil Dincoace burghez, grosolan, mojic, rău îmbrăcat; atunci se îmblânzeşte, devine om de treabă> se

împacă cu toată lumea, face târguri ieftene, îşi spală rufele şi mănâncă cu degetele… După aceea în sfârşit, zdrenţuros, sălbatic, pornit spre desfrâu* cutezând şi gata la orice. La orice distanţă îl vei întâlni, e totdeauna acelaşi, cu o poftă şi o mâncărime dată naibei. Îţi cam zguduie lucrul acesta sistemui planetar, tinere?

Dar adevărul n-are aripi de heruvim. Ce josnicii, ce mişelii, ce crime n-a făptuit dragostea? Ce lucruri mari făcut-a ea în urmă? Două sau trei poeme vr-o sută de tablouri bune, şi câteva mii de paginf bine scrise; dar o faptă nobilă, practică, folositoare?

Au ei se datorează oare Aresfizii, Titus, Crist, Vicent de Paul, Fénelon şi Montyon? Nu! Vàtfvin schimb, populează temniţele cu hoţi, falsificatori şi ucigaşi.

La urma-urmelor, greşeala e mai puţin a obiceiurilor noastre decât a instituţiilor cari fac drum greşii. Se decretează pedeapsa cu moarte în potriva cffailor turbaţi, şi sunt lăsaţi să rătăcească îndrăgostiţii în aiurire. *Tdj9*

Se tratează *terapeutica* nebuniei care aparţine de psihologie şi se tratează *mora Hceşte* amoru?, care este de domeniul medicinei. Avem leproserli pentru leproşi, pentru ce n-am – avea *eroterapii,* unde am vindeca îndrăgostiţii nevoiaşi, cari nu pot şase îngrijească la locuinţa lor? Te asigur, domnule, că s-ar vedea discrescând delictele sângeroase în aceeaşi proporţie în care ar spori curarisirile amorului…

Iu timpul şederei mele în China, avui de prieten un doctor renumit, care studiase serios această boală pe care o aşeza printre bolile de stomach. El diagnostica iubirea unei persoane numai după vederea urinei sale, şi nu se înşela niciodată. Pentru cazurile obişnuite, întrebuinţa purgative, cataplasme pe pântece şi spălaturi repetate; în cazuri de crize lua sânge. Dar arare ori rezista boala,

primei medieaţii. Făcea astfel de curarisiri minunate şi observaţii surprinzătoare; Punea în legătură patimile cu temperamentele şi le diseca ca pe nişte cadavre, spunea că lucrul acesta se numeşte *teratologic intestinali.* Avea o amantă drăguţă, care nu-i vizita decât la anumite date fixe, pentru motive ce-ar lămuri perfect fondul acestui ce pe care romancierii îl numesc „prăpastia de nepătruns a inimei femeei”. În tocul, era un om de pomină. Din nenorocire el a murit din pricina unui cuib de rândunele ce i-a rămas în stomach, toată China îl mai plânge… Dar ce ai domnule, ţi-i rău?

Tulburarea, chinul lui Andrei, explicau îndeajuns această chestiune. Din loja unde se afla, nu zăfea decât pieziş loja doamnelor Costa. Or, de câteva minute, le vedea vorbind şi râzând cu o persoană care era ascunsă, şi din când în când mâna sa apuca prieteneşte mâna Elenei; dar această mână ieşia ăintr-o mânecă de haină, care-i ardea ochii şi-i frigea inima sărmanului băiat

Urmărind privirile lui Andrei, nu-i fu greu omului cu ochelari să vadă unde se îndreptau.

— Ah t aW zise el clătinând capul, *capteco signoref* iată deci Thamar al dumitale? După aceea, punându-şi apoi ochianul:

— Complimentele mele, domnule L. Încântătoare, într-adevăr 1 puţin cam palidă I… hm, ia seama, această paloare este o ştampilă; dar de altfel bine, făcută, cu umerii puternici, ochiul superb, dinţi albi I Bravo I ca să-ţi trădezi stăpânul?

D?. R pr-re-mf-se că*? A* să pierzi ririâmii! Cel bun al

Stimei, după cât mi se pare c-o cunosc eu pe frumoasa asta!

Andrei suferea îngrozitor; suferea din pricina observaţiilor grosolane ale acestui cinic, şi suferea din

cauza geloziei. Se simţea caraghios până la nebunie, şi se temea să nu devină şi mai mult. În timpul acestei torturi, fatala mânecă de haină continua să facă gesturi prietenoase.

Un incident neprevăzut îl smulse pe Andini din stufişul de spini în care se îngrămădise. O uşoară lovitură deschise uşa lojei.

— Intră! spuse omul cu ochelari»... Ei! Bună seara* dragule, reluă el totodată, întinzând cu grăbire amândouă mâinile unui personaj care intră.

— La revedere, domnule, spuse Andrei cu vioiciune.

— Stai, stai numai!

— Mă înapoiez în curând.

— La revedere dar, şi-i zbândă bună... Muşcă din plin mărul...

Ca o pasăre înlănţuită căreia i s-ar tăia firul, Andrei plecă. El merse drept la loja doamnelor Costa. Cum se apropie, auzi un râs plin şi sonor. Era vocea Elenei, o recuntscu deşi nu o mai auzise râzând. Ciocăni la uşa care se deschise, şi în întredeschizătură se ivi în ochii-i mâneca hainei ei. Buimăcit, tulburat că găseşte un altul acolo. Andrei nu cuteza să mai înainteze, şi stă în fundul lojeu unde doamnele, fără a-i recunoaşte, îi lăsă libertatea de a se retrage. Această primire tăcufă îi îngheţ** inima. Dar când făcu un pas, doamna Costa fi întinse mâna cu un zâmbet* liniştit.

— Staţi, vă rog, îi spuse ea, arătându-l un scaun lângă dânsa.

— Vă las, spuse omul cu mâneca grozavă, seulându-se.

— Stai la reprezentaţie? îl întrebă Elena.

— Nu! îi răspunse el uitându-se la ceas, trebuie să

plec cu treuul de zece.

— Aveţi timp şi pentru actul al doilea.

— Această comedie e nesuferită! Mă plictisesc. Uite, nu e cumva doamna Bardi, cea de colo, cu rochia albastră, din loja familiei Piani?

— Da, ea este.

— Totdeauna drăguţă! Ia uitaţi-vă numai!… *Şi* necunoscutul luă maşinaliceşte ochianul din mâna Elenei şi începu să se uite prin sală.

Andrei, fără a fi iniţiat întru tot ce se cheamă, în toate ţările, purtările sociale-se simţia jignit de lipsa de mofturi a acestui domn, şi-l cercetă cu un ochiu' neliniştit.

— Nu-şi amintea să-l fi văzut vreodată prin R… Era un tânăr frumos, ca de vr-o treizeci de ani, înalt, uşor, elegant îmbrăcat şi cu formele distinse.

— E îngrozitor de vopsită I spuse el.

— Nu, răspunse Elena, aşa e faţa ei naturală.

— N-o mai apăraţi, scumpa mea!

Elena voi să-şi ia ochianul; tânărul lăsă mâna în jos.

— Vă susţineţi între dumneavoastră, continuă el, şi a-o să vă înţelegeţi niciodată. Uite, domnule, adăugă el adresându-se lui Andrei, vă fac judecători vedeţi şi dvs.

Ţinea ocheanul, fără niciun marafet înaintea Elenei, şi Andrei întinse braţul ca să-l ia. În această mişcare, o manşetă fină de batist, vădindu-se din mâneca tânărului» lăsă vederii un dublu buton de diamante; mâneca, scurtă a lui Andrei dezgoli bufonii de sidef de la mâneca cămăşii, pe care fierul de călcat lăsase urme de rugină.

Bietul băiat simţi groaznice împunsături, până în vârful unghiilor; şi pentru a spori indispoziţia, mai avea şi nenorocul să vadă bleojdiţi asupră-i nesuferiţii ochelari albaştri, cari îl fixau, de departe.

În tulburarea lui ochianul îi scăpă din mâini şi-i căzu

jos. Se înroşi ca focul. Niciodată nu simţise o astfel de stânjenire. O nesuferită căldură se răspândea prin toţi porii lui şi nu găsea o vorbă de rostit.

— Adio! Se adresă necunoscutul către doamna

Costa. Apoi luând mâna Elenei, i-o scutură cu putere, *more anglico,* spunând: la revedere! După care salută pe Andrei şi ieşi.

— V-am tulburatr doamnelor, bolborosi tânărul.

— Nicidecum, nicidecum, răspunse mamei vă adăstam; nu-i aşa fata mea?

Elena clătină din cap, dar r-u vorbi nimic.

— Apropo, reluă doamna Costa, cunoaşteţi pe prinţul T…?

— Nu.

— Eraţi adinioarea în loja lui.

— Eu?

— Fără îndoială, domnul cela de cole, cu ochelari albaştri…

— E prinsul T…? spuse el cu uimire.

— N-o ştiai?

— Nu, doamnă; l-am văzut la balul familiei Deffely, şi mai adineauri m-a poftit să intru în loja lui.

— Sunteţi foarte fericit! Vine arare ori la B «… Castelul său e la opt mile de aci. Sunt încântată că-l cunoaşteţi, trebuie să-l vedeţi, vă poate fi de folos.

— N-aş vrea să datorez nimic omului acesta I

— Pentru ce?

— Nu are inimă!

— Hm! Toată lumea are inimă. E un bărbat dahliu, original, foarte căutat. Câţi n-ar vrea să fie obiectul atenţiei ce v-a dat!

— Are mult spirit, fără îndoială, şi se poate că unii ţin să şi-l apropie. Dar vi afirm, că au are inimă şi pentru

aceea mi-l nesuferit.

Elena se întoarse încet către Andrei, măsurându-l din cap până în picioare, cu un zâmbet fugar.

— Tare rău e că aveţi aceste îndoieli, răspunse doamna Costa, căci are mare înrâurire.

— N-aş şti ce să-i cer unui om pe care nu-l preţuiesc

— Cred că n-ai să judeci totdeauna aş*? Totdeauna 1

— Atunci cu atât mai rău t

Andrei voi să dea altă întorsătură convorbirea al cărei subiect îl mâhnea mult, şi în care Elena nu pusese nicio silabă. Ei se scuză de demersul făcut lunea trecută.

— În neliniştea mea, că nu v-am văzut la Prat O/zise el» am uitat că n-am dreptul să vin la dumneavoastră acasă.

— Dimpotrivă, aveţi dreptul acestei fiind-ca îl dă prietenia. Dar nişte femăi singure… cari nu-s bogate… într-un orăşel mic 1 trebuie atâtea măsuri de prevedere!… Sunt foarte sigură că vi s-a vorbit de noi?

— Nu, doamnă.

— E de mirare, lumea e aşa de rea.

— Ce-ar a face răutatea lumii, când ţi-i inima curată, prietenia sinceră!

— Eşti totuşi bărbat, şi toiul vi-i foarte lesne. Trebuie să ne ascundem simţămintele şi să jertfim ridiculelor prejudecăţi a unui orăşel multe bucurii delicate.

— Mă voi conforma cerinţelor, răspunse Andrei cu mâhnire, dar lucrul e foarte chinuitor! El oftă.

— Sunteţi un copil, scumpe domnule! spuse doamna Costa cu o uitare de sine ca de mamă, şi apucă mâna lui Andrei pentru a o strânge de mas multe ori în ale ei. Vedeţi lucrurile prin această prismă dureroasă şi nu aveţi dreptate… efectul dumneavoastră şi acefal tinereţe.,

nehotărârea, nerăbdarea... * Ah 1 dacă aş fi fost singură, singură pe lume, am fi fost o minunată pereche de prieteni, bătându-ne joc de lumea asta. Dar Elena, recunoaşteţi, nu poate face tot aşa.

Andrei se plecă spre Elena» care sta tăcută, *şi* se uită într-o doară în sală.

— Mă dispreţuiţi, nu-i aşa domnişoară, spuse el cu o smerenie aproape neroadă.

În această clipă cortina se ridică pentru actul al doilea.

— St?. Ţ-i îi spuse mama văzându-l că se pregăteşte să se retragă; puneţi-vă act mai în faţă, mai în văzui sălei. Văd colo în *plătea,* nişte domni frumoşi ce-şi ostenesc ochii, ca să străbată bezna lojei noastre. Să nu creadă ei cumva, că voim să te ascundem!

Andrei zări într-adevăr la parter o ceată de tineri ce şopteau între ei şi se înturnau ades spre lojă.

— O expresie de dispreţ îi zbârci buzele, dar în acelaşi timp se întreba pentru ce aceste doamne.

Cari aveau o teamă atât de mare de trăncănelile oraşyluii ţineau să-l pună numai decât în văzut tuturora.

— Dragi făpturi! îşi zise el, ele voiesc cu orice preţ să-şi răscumpere atitudinea lor anterioară, să expun pentru mine 1,.

Şi se simţea foarte supărat împotriva curioşilor din sală, cari sileau pe noii? Lui prietene să-şi arate eroismul.

Andrei sta ceva mai în urmă, între Elena şi maică-sa. Tânăra fată părea foarte atentă la întorsăturile melodiei cântăreţului de pe scenă. Totuşi din când în când o contractare nervoasă îi chinuia colţ ţurile gurii şi nările, ca şi când s-ar fi stăpânit să nu izbucnâască în planşete. De

ait-fej părea că nu se îndoieşte câtu-şi de puţin, că Andrei era lângă dânsa. Nici nu se uita la dânsuli deşi el cutezase de două trei ori să-i atingă rochia ca din nebăgare de seamă, de fapt că să-i caute mâna.

Nu ştia ce să cugete, sau mai bine se gândia prea multe… în sfârşit ne mai putând suferi, se sculă şi spuse: 4

— Unde voi avea actfm onoarea să vă mai revăd?

— Aci, spuse mama.

— Această reprezentaţie e penultimă, ştiţi lucrul acesta. Trebuie să vă sphin oare rămas bun până la stagiunea viitoare.

Accentul cu care spunea aceste cuvinte. Îi sfâşia inima.

— Veniţi din când în când pe bulevardul Capucinilor, reluit doamna Costa. Mai ales, să fiţi tare x: uminte I Vă rog.

Duse mâna bătrânei doamne la buze, sunându-i mulţumusc i

Elena era mereu cu faţa spre sală. El o învăluf într-o dureroasă privire murmurând:

— Ce i-am făcut oare?

El stă în picioare, cu o înfăţişare vrednică de plâns, la Spatele ei, ţitjând într-o mână pălăria îâr cu cealaltă îndeletnicindu-se cu mânerul ifşei.

— La revedere, domnişoară, spusa el.

— Plecaţi? rosti ea întorcându-se cu încetineală. El îi întinse mâna şi dânsa i-o întinse pe a ei.

El o simţi rece şi moartă. Amintirea bunei strângeri: de mâna a *celeilalte* îi zdfobia inima. Ieşi numai de cât şi nu se ivi în lojă.

X.

Două zi după această reprezentaţie, prima grijă a lui Andrei fuse. Să ss ducă la croitor, pentru ca să-i ia măsură de haine la modă. Apoi cumpără pânză şi-şi cumpără cămăşi cu *manşete,* alese de la giuvaiergiul, cel mai cu faima, nişte nasturi de aur cu pietre preţioase, şi-şi făcu o provizie de pomezi fine şi săpunuri parfumate. Toate economiile sale trecură în aceste cheltuieli de primă neestate.

După sosirea în R... păstrase cu religisitate o minunată pereche de ghete de lac, capodoperă a unui cizmar din Frânefurt Scârjiau cu mândrie pe lespezi, aceste mândre încălţări, stârnind admiraţia chelnerilor de la han cari îl priveau cu un fel de respect.

Nici când aspra perie a curăţitoruor nu le atinsese. Andrei le curăţa el însuşi cu dragoste, nu le scotea din cufăr, unde erau cu îngrijire învelite, decât în după amiaza de duminică, pentru ca să se ducă să se plimbe pe Corso. Totuşi le jertfi vânt tatii sale, dragostei sale, *ş*le încălja pe fie ce clipă, pe toate vremurile.

Opt zile după représenta*! * Cenerentolci? Nt?! Nţ pe doamnele Costa pe şoseaua unde se plimblau în fiecare seară. El fu încântat de primirea lor.

Mama se părea că-i poartă un deosebit interes, se informă de veniturile lui, de cheltuielile ce le făcea? De ce stă la han? De ce nu lua o cameră în oraş? Ar fi mai bine găzduit şi cu mai puţine cheltuielu

Andrei răspunse cu copilăreasca bucurie a unui orfan care se simte singur pe lume, şi care vede venind spre dânsul q nesperată familie. Nu avea mijloace să închirieze o cameră, hanul era locuinţa cea mai potrivită...

Elena nu-i făcuse nicio întrebare de acest fel, întrerupse pe maică-sa, ca să-l întrebe pe Andrei:

— Sunteţi cumva, muzicant domnule?

— Aşa... puţin, domnişoară; muzica şi poeziasnnt marea mea patimă.

— Ce poeţi citiţi?

Pe acei din ţara mea.

— Îl cunoaşteţi pe Petrarcă?

— Din traduceri, din nenorocire, scrisorile lui către Laura m-au fermecat.

— Ah! oftă, doamna Costa, omul ăsta ştia să

iubească.

Elena se uită la mama ei cu o uşoară încruntare a sprâncenelor.

— Mărturisiţi, doamnă* răspunsre Andrei, că-i era tare lesne/să iubească, fiindcă era iubit! Eu unui, îl prefer pe Tasso – şi ca caracter şi ca poet.

— Nu-s de loc mirată, sunteţi înclinat spre melancoliei

— 11 iubeesc mai ales pentru că a rafinat simţămintele.

Nicio femeie n-a fost şi nu va fi iubită, cum a fost Eleonora de Tasso…

— Cu toate acestea din pricina ei a suferit el mult.

— Pentru că a suferit, îl admir. Din acest punct de vedere mă uimeşte el. Când iubirea se înalţă la acest grad de uitare de sine, întrece omenescul. Nu vi se pare tot aşa, domnişoară?

— Cred, în sfârşiţi domnule, că dac-ar putea cinevă iubi ca Tasso, n-ar putea să-l egaleze în curaj şi în sacrificiu.

— Fără îndoială, şi-a înţeles-o ei singur, fiindcă n-a *voit să micşoreze* sacrificiu! Său, cântându-l. Muzicantul are mai multe privilegii de cât poetul; vagile-i mărturisiri nehotărâte, nu specifica nimic pentru pământ, şi par a se scoborî din cer, pentru a se înălţa iarăşi acolo.

— Nu mă îndoiesetdomnişoară că sunteţi muzicantă?

— Cânt la pian ca toată lumea.

— Dacă aş cuteza?

— Ce vreţi să spuneţi?

— Că aş voi. Să am favoarea de a vă auzi. Ea nu-i răspunse.

— E târziu, spuse, doamna Costa; haide, domnule, la revederel

— Aşa curând, strigă Andrei, pe urmă ruşinându-se adaugă; iertaţi-mă 1

Porniră în tăcere, cu mâhnire; pe drumul spre oraş.

— Ascultă, spuse deodată mama, luând braţul lui Andrei, dacă-mi făgăduieşti să fii discret şi să nu vorbeşti nimănui, auzi? Nimănui; să nu te nelinişteşti când vreo împrejurare ne va împiedica să venim aci, casă ne vedem, vă voi răsplătiângăduindu-vă să he faceţi câte o mică vizită, seara, dar foarte rar> şi numai când te voi fi rugat; vei face puţină muzică cu Elena, care este şi ea atât de izolată, biata copilă.

— Cât sunteţi de bună; strigă îndrăgostitul nostru răpit la ceruri. El făcu toate jurăhiintele, subscriind toate condiţiile ce i se cereau.

— Vino sâmbătă la nouă, şi adu-ţi aminte de făgăduiala dată, vinof singuri alicum îmi voi retrage-o pe a mea.

Acum, să ne despărţim. La revedere 1

— Mulţumesc! Mulţumesci spuse Andrei cu mult avânt, sărutându-i mâinile. La revedere, domnilor!

— La revederel răspunse Elena, pe Sâmbătă 1 Apoi se despărţiră.

Cum mai iubea acum Andrei această ţară, care dintru-ntâi i se păruse atât de posomorâtă! Se uiî Htia aproape înăbuşit prin o supraabundenţă de dragoste şi milă. Aerul i se părea mai uşor, soarele mai strălucitor. Ar fi vrut ca fiecare să ia parte la bucuria lui; să ajute toate nenorocirile, să usuce toate lacrimile, răspândind peste tot ce1! Înconjura culorile daurite ale beţiei sale. Se gătea ca

un logodnic şi-şi parfuma inima odată cu manele, neoprindu-se decât la gândurile adevărate, lucrând în împrejurările cele mai neînsemnate, cu aceeaşi cuviinţă ce-şi păstra în faţa Elenei; de oarece i se părea că ea sălâsluieşte în el, că o vede, că o aude în ori ce clipă, şi căi pătrundea tainele spir ritului

Un *t|or* tulbura totuşi seninătatea cerului său.

Amintirea tânărului întâlnit în loja lor, strângerea de mână la despărţire îi rămăsese în inimă. are să fi iubit Elena un alt oefi decât pe dânsul? Nu avea oare aproape zălogită dragostea ei? Acea lacrimă ce-o sorbise ea, aceste dumnezeeşti tulburări al primei lor plimblări, nu pecetluiau formal legătura dintre ambele lor suflete?

Acest tânăr aşa de prietenos, era poate o rudă, un prieten. La ce bun să se neliniştească? Elena era sinceră, mama ei de ademenea, ce interes să fi avut ele să-l înşele? Sâmbăta următoare, la prima lovitură a celor nouă ore, el sună la uşa casei acestor cucoane.

— Staţi colea, spuse doamna Costa, conducându-l în omasuja acoperită cu o faţă de masă; să vină şi Elena.

Ea veni într-adevăr, o clipă după aceea, aducând o ceaşcă, în care fumega un bulon gustos.

— Beţi, domnule, beţi, îi spusa doamna Costa. Nu mai faceţi atâtea marafeturi pentru o ceaşcă de bulion? Nu-l lăsaţi să se răcească.

Andrei se aşeza murmurând:

— Mă copleşiţi! Sunteţi prea bună! Cum îmi găsiţi bulionul?

— Minunat 1

— Este în tot xrazul mai bun decât acela de la hanul dumneavoastră.

Elena, care dispăruse, se înapoie în această clipă, şi puse pe masă o farfurie conţinânddouă prepeliţi bine frip-

té; mama scoase din dulap, o sticlă, un cuţit şi pănişoară.

— Nu voi cuteza să mai vin, spuse Andrei.

— Nu vă plac aceste păsări? reluă doamna Costa?

— Îmi plac. Der ce înseamnă… pentru ce atâta bunătate?

— Iar o să reîncepeţicu mofturile? urmă mama turnându-i de băut.

Elena se puse la plan, Andrei mânca; i… se părea că se împărtăşeşte. Doamna Costa cârpind rufăria, se aşează alături de dânsul, învăluindu-l într-o dragoste, de mamă. Era un fermecător tablou casnic, plăcut» patriarhal, german. Era oare* vraja vieţii de familie, a căminului conjugal ce-ar fi vrut ele să h dea?

Când isprăvi de mâncat potârniohile, Elena, seulându-se, îl rugă să cânte fceva.

— Nu cânt decât la orgă, domnişoară, şi nu cunosc de cât acompanimentul.

— Atunci, Elena, spuse tnama, ia *Norma* şi cântă-ne *Casla-Diva.* Cunoaşteţi această bucată, domnule?

— Nu, doamnă; dar dacă domnişoara vrea să cânte ceva din *Traviata,* mai cu seamă o arie, din toate ale ei, aş fi tare fericit.

Elena îşi încreţi uşor fruntea.

— Oh! Urâcioasa operă! spuse văduva… Nouă nu ne place, şi fiica mea n-a deprins nimic din ea. Cântă *Casta-Diva,* Eleno! Cunoaşteţi *Norma?*

Nu, doamnă!

— Ei bine I ascultaţi această bucată» e fermecătoare.

Andrei stătu în picioare, lângă pian, aproape de Elena» ca să-i întoarcă paginile. Cât de departe [era cântarea ordinară, banală a drei Costa* de chipul delicat şi strălucitor al frumoasei necunoscutei ce-l iniţiase pe

tânărul visător german în emoţiile *Traviatei.* Dar dacă armonia cea mai dulce e sunetul vocii aceleia ce-o iubim dacă o faţă frumoasă este mai frumoasă decât tot spectatorii*, Aiflirei îşi umplea ochii şi inima cu armonie şi frumuseţe.

Se apleca uneori, sub motivul de-a vedea mă! Bine, dar de fapt pentru a atinge cu faţa sa părul Elenei. Cum ea nu era o muzicantă foarte riguroasă, şi cum sâna peste părţile cele mai anevoioase, ajungea întotdeauoa înaintea lui Andrei la sfârşitul păgânelor. Atunci is întindea braţul, mâinile lor se întâlniau, şi Andrei simţea că-i vine leşin.

Aceasta. Petrecere fu pentru el o nălucire ca de paradis.

Ştia că nu se va reînnoi decât la lungi intervale şi luă cu sine o deplinătate – aşa cum fac acei oaspeţii înfometaţi şi prevăzători ce-şi ghâftuiesc totodată şi stomacurile şi pungile.

În fiecare seară, Andrei să ducea la plimblare pe şoseaua Capucinilor. Era drumul raiului; îi iubia până şi praful şi pietrişul îi râdea în priviri –, totuşi nu învăluia le cât în pripă şi pe furiş pe doamnele Costa. Ele se iveau voalate, pe cărări piezişe, în umbra măslinilor, ca nişte driade, şi fugeau foarte grabnic după o strângere de mân a şi niscai vorbe dulci. Se expuneau prea mult pentru el, le era frică; dacă le-ar fi zărit cinevă?... Ar fi pierduse... lumea cra atât de rea!

O singură dată, nu-i frtcu prin gând lui Andrei să se întrebe, dacă numai teamă de zvonurile unui orăşel era unicul motiv de groază al acestor doamne. Le făgăduise să nu întrebe pe nimeni, să nu vorbească de loc despre dânsele; şi-şi ţinea cu sfinţenie această făgăduială. Unica-i nelinişte era să ştie, dacă era iubit tio Elena atât pe cât o iubia şi el. Anumite cuvinte, numite priviri, anumite tăceri,

îl făceau să spere,). În aceste slabe senine se irosiau în faţa unei serioase cercetări; se temea să ia visele inimei sale drept nădejdi, şi dorinţele drept realităţi.

Un mijloc simplu şi practic de a-l smulge îndoielei era s-o întrebe pe Elena.

Dar excelenta doamnă Costa nu ţ) arăsia nici când pe fie-sa, şi încurajând mereu o prietenie care depăşia limitele unei prietenii frăţeşti, nu părea să încline către o unire mai delicată, mai adâncă.

Aceste greutăţi îi aţâţau iubirea, deznădăjduind pe îndrăgostit; aveau cel puţin acest folos că (în spiritul lui Andrei într-o hărnicie de pomină.

După câteva săptămâni de sforţări, el se opri U un mijloc îndrăzneţ, care în împrejurarea de faţă era singurul, la care i se păru că poate să recurgă.

Scrise în cea mai frumoasă englezească, pe cea real frumoasă hârtie a lui, o mişcătoare declaraţie, şi-o puse în buzunar, aşteptând o clipă prielnică perftru ca s-o dea* Elenei – fie la preumblare, fie – în timpul încercărilor muzicale, fie când ar fi fost la pian.

Andrei îşi păstră cincisprezece zile scrisoarea care-l ardea fără a-l încropi, pândind prilejul care-i scăpa necontenit.

În sfârşit, în timpul unei preumblări pe şoseaua Capucinilor, crezu că ajunge la clipa supremă. Ţinea scrisoarea mototolită între degete şi mergea alături de Elena. Tot vorbind cu ea, căuta s-o facă a înţelege încyrătura lui prin clipiri din ochi şi prin gesturile manei libere; dar ea părea că nu observă această pantomimă, sau că nici nu-şi putea lămuri motivul, căci de mai multe îi se uită cu mirare la el, ceea ce-l zăpăcea. Era bine hotărât totuşi, să nu mai ducă înapoi scrisoarea.

Profitând de un moment când ea îşi strânse –

faldurile rochiei, pentru ca să treacă mai cu înlesnire şanţul unui Ian ce-l treceau-el se opri lângă dânsa şi făcu aşa că ea să pipăie scrisoarea; dar îşi retrase mâna, refuzând să-i apuce mâna pentru ca să-i ajute să sară. De astă dată ea înţelesese. A reînnoi încercarea, putea fi nu numai o stângăcie nedibace. Dar şi-o batjocură ce nu i-ar fi iertat-o poate. El stătea cu luare aminte la o parte şi puse scrisoarea în buzunar. Andrei reveni cu inima tare mâhnită. Ce însemna această rezervă? Să fi fost oare nepăsare nemărginită, sau numai prevedere şi băgare de seamă? Elena se temea de iubirea lui sau numai de ochiul puţin cam aspru al d-nei Costa? Trebuia să-şi impună un demers prea cavaleresc, şi el îndrăgostitul ca şi Verther fusese îndrăzneţ, obraznic ca Faublas?

Uneori cercând să-şi amintească de bună judecată când n-o numai de cât o nebunie – Andrei se întreba dacă nu avea cumva vreun protivnic, şi dacă. *Ce lălăit al 1* bărbatul din *paleo,* nu era singura piedică la un răspuns prielnic din partea Elenei.

Cum, îşi spunea el, o bănui că tânără, frumoasă, înzestrată cu toate graţiile amorului, sărbătorită, înconjurată, putea fi păstrată pentru un biet băiat dragostea cerută de privirile tuturor tinerilor din oraş?

Era adevărat că Elena trăia retrasă ea o vioricăj şi că-i primise de bunăvoie, fără cochetărie, dar fără teamă de-a face geloşi. Cum s-ar fi arătat ea atât de iubitoare, atât de buijjj, cu un simţământ ce n-ar fi fost de cât milă de rând, de cât prietenia vulgară? Vai! Andrei nu ştia, nu descoperea, nu afirma de cât c-o iubea pierdut, nebuneşte, trăind şi murind prin această iubire, şi că voia. Fie ce-o fi, să pătrundă în taina acestui destin de bucurii *ori* de lacrimi păstrat inimei sale. Se jura că ya pricinui o lămurire, o şotie-dacă va trebui pentru ca să ajungă la cunoştinţa

adevărului.

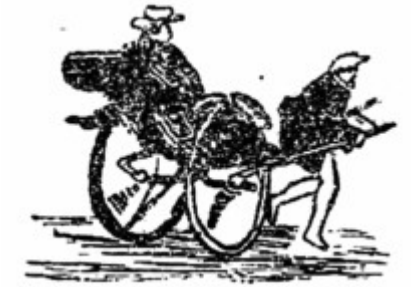

XI

Ra pe timpul secerişulu\în poeticul mesidor al lui Fabre d-Engantinel).

Într-o seară când Andrei întâlnise pe doamnele Costa pe *şoseaua Capucinilor,* în clipa când ele se pregătiau al

părăsi, el se rugă că atâta stăruinţă să-şi mai prelungească plimblarea, în cât se învoiră bun-bucuroase.

Era o seară caldă fi minunată, aidoma Fenixuluj care se consuma pe un rug de tămâie şi smirnă. Soarele apunând se învăluia într-un roşu măreţ* Aurul, focurile diamantului, al rubinelor şi topazelor, împrăştiau licăriri încununând vârful copacilor, crestele dealurilor.

Întreaga fire mişcătoare în încremenirea ei, îşi revărsa zăbranicul prin miile de voci melancolice ale amurgului, şi clopotele, tânguindu-se în văzduhuri, cântau armonios agonia regelui lumii. Căruţe grele, pline de snopi, se rostogoleau prin câmpiile dezgolite în sunetele tarantellei secerătorilor care în tovărăşia mugetul grav al boilor obosiţi. Era o scenă teatrală à la Leopold Robert. Andrei şi doamnele Costa merseră în tăcere de-H Luna a zecea a anului republican din 1730, 20 Iunie 19 Julie, parte pe drumul mare, de-a lungul şiragurilor de păducei înfloriţi; visau tustrei, Merseră astfel până la o fermă.

— MIM sete, spuse Elena.

— Să intrăm, spuse mama, ne vom odihni. După ce trecură poarta, se văzură într-o cuhe mare, unde se tăvălea o turmă de porci. Cânii, legaţi în coteţul lor, lătrau cu furie.

O femeie se ivi în pragul locuiinţei.

— Aveţi lapte? întrebă doamna Costa.

— Nu, doamnă* vacile nu s-au întors încă, dar am nişte vin bun.

Andrei se uita la Elena.

— Îţi place vinul? Vrei?

Ea făcu o mişcare din umeri, care ar fi vrut să spună: tot una mi-i! Şi tustrei urmară pe ţăranca într-o cameră, unde ea îi rugă să stea, aşteptând să se ducă să aducă vinul.

Cambra avea o înfăţişare de curăţenie. Un nisip mărunt şi daurit acoperea lespezile mari de piatră; Pe pereţii spoiţi cu văr, zugrăveli grosolane râzătoare cu râsul tipărit al culorilor vii; dintre zăbrelele ce înconjurau fereastra deschisă, se căţărau nebuneşte nişte condurii doamnei, mazere mirositoare ce-şi amesteca slabul lor miros cu bunul miros de pâine coaptă.

Ţăranca reintră pentru a pune pe o masă de brad simplu, o faţă de masă şi frumoasă albă, şi pe ea o sticlă cu trei pahare.

Doamna Costa ceru apă.

— Îndată răspunse fermieră. Andrei turnă vinul şi-l gustă.

Este rece, spuse el făcând o strâmbătură. Nu cred ca – Veţi putea bea.

Femeia reveni cu o oală de apă; dar de astă dată ţinea în braţe un mormoloc învelit în scutice.

Elena întinse a lene paharul; ea fu în întregime mişcată şi se scula văzând copilul.

— E al dumitale? întrebă ea repede pe ţărancă.

— Da, *doamnă,* este mezinul meu.

Elena suspină încet, lăsând privirea să rătăciască de la copil la Andrei, şi visă.

Doamna Costa mângâie pe băieţel, apoi cumavea mare destoinicie pentru a observa economia casnică P ea ieşi, spunând că se duce să viziteze ferma.

— Câţi ani are? reluă Elena adresându-se tinerii mame.

— Şaptesprezece luni. E fată?

— Nu.

Pentru ce zâmbise Elena? Pentru ce părea fericită când auzise că această sărmană făptură nevinovată nu era o femeie?

— Ce drăguţ îngeraş! spuse Andrei.

— Ziua, da, domnule, răspunde mama, fiindcă poate suge pe mică-pe-ceas la capră, dar noaptea e un drac. Nu e copil mai plângăcios ca ăsta! Oh! Răul!

Şi totuşi domnule, vă urez unul la fel cuconiţei dumneavoastră. /

Elena roşi ca un rac. Andrei îşi goli paharul* În această clipă lătrau câinii în curte.

— Uite şi vacile, relnă fermiera, trebuie să mă duc să le dau drumul să intre. Iertaţi-mă domnule şi doamnă! Şi ea ieşi.

Era întâia oară când se găsea Andrei singur cu Elena.

El dorise mult, din răsputeri, cu cele mai înflăcărate dorinţi clipa asta hotărâtoare, ce.ro prilejia norocul. O mică întâmplare putea să-i prescurteze; nici vorbă doamna Costa avea să intre, şi bietul îndrăgostit nu găsea de spus o vorbă; sufletul îi murea pe buze, simţea că-i slăbeşte şi inimă.

Fâstâcit el îşi tot scutura redingota de praf, şi da o mare atenţie acestui lucru de nimic.

Elena, ca să nu se lase mai prejos îşi potrivia manşetele, dar în curând se duse de se rezemă pe coate la fereastră, lăsând să-i alunece ochii pe dealurile îndepărtate. Ciudata oglindire a luminii ochilor ei părea c-o face să nu vadă lucrurile de cât printr-o lacrimă; îşi scoase pălăria la intrarea ei în cameră; o reţea de mătase acoperea molatec frumosul ei păr negru.

Andrei se apropie încetişor şi să opri în urma ei nemişcat, ameţit, când simţi aproape de gâtul ei căldura unei răsuflări; în acest moment aple

M cându-şi capul şi-şi ridici mâinile, ca să înnoade capetele reţelei. Această mişcare des vă lui boiul curat al stătu rei sale, a căruia rochie schiţa delicioasele-i contururi.

La această vedere, Andrei înnebuni; neştiind ce face, puse amândouă mâinile în jurul mijlocului Elenei. Ea se dete îndărăt tremurând, şi-i aruncă o privire care-l făcu să îngălbineasen.

— Iertare! murmură el cu o voce stinsă; fiindcă vedea că se îndreaptă spre uşă, avu tăria să-i adauge:

— Mă dispreţuiii, nu-i aşa?

Era întrebarea ce i-o mai adresase şi la teatru.

— Dar dumneata reluă ea» nu mă dispreţuieşti?

— Eleno! Fie-ţi milăl. Iartă-mă!

— Te iert, îi spuse ea, oprindu-se fără a se în –, toarce, m-ai mâhnit mult... Nu din partea dumitale, nu m-aş fi aşteptat la atari îndrăzneli.

— Dac-a? Şti! –.

— Nu mai căuta setute, dacă vrei să uit – N-am fost stăpân pe mine, Elenote.../

— Taci! Taci! Sauies afară, adaugă ea cu un fel de mânie, atingând mâneru) uşii.

Andrei nu mai spuse nimic îşi plecă fruntea în mâini şi rămase nemişcat, posomorât, desperat; astfel era mai elocvent.

Elena se întoarse puţin câte puţin, îl văzu şi se apropie încetiner, înfenzându-i mâna.

— Uite mâna unei sudori; Andrei «puse ea cu vocea ei melodioasă, plină de melancolie, dacă o iei, să te îndatorezi în toată regulă să nu fii şi să nu vrei să fii decât un frate pentru mine. Dacă respingi, nu voi putea să te mai văd.

— Eşti bună, 1 eşti bună şi crudă, Eleno, răspunse ei, sau mai bine nu ştiţi cât mă. Faci să sufăr. Fratele dumitale! Eu, o Dumnezeule! Nia simt fermecat, şi totuşi mă omori! Uiţi ceea ce am făcut, nu te teme întru nimic de ceea ce-ţi pot spune, dar laşi o prăpastie între inima mea şi a dumitale. Dă-mi mâna că un zălog al iertărei şi nu ca o sentinţă! Şi dacă în inima dumitale nu e loc decât pentru o prietenie frăţească» dacă ai dat această dragoste pe care o

cerşesc în genunchi, s-a isprăvit, sunt pierdut... poate m-aş fi putut resemna ieri că să nu-ţi cer niciodată o mărturisire» deci această îndoială îmi otrăbeşte zilele; dar înaintea.

Condiţiilor ce-mi impun astă-zi simt că nu mai trebuie să vieţuiesc într-o adăstare a căreia taină fiindcă o cunoşti acum» trebuie să mor din pricina deznădejdii mele!

Elena era foarte mişcată; zvâcnirea sânului ei îl trăda tulburarea.

— Ei bine! Fii aşa de pierdut, spuse ea cu mâflie, e mult mai bine pentru dumneata şi eu voi avea mai puţine remuşcări!

Cum Andrei o privea fără să înţeleagă, ea se întoarse iar. Înfriguratăzădărâtă, şi Veni spre dânsul.

— Dumneata eşti cel fără milă! Vrei să mă vezi plângând, nu5 i aşa? Fii mulţumit, uite-mi lacrimile.

Ea plângea aievea, şi printr-o mişcare de sălbatică familiaritate, apucă mâna lui Andrei şi o duse la obrajii ei scăldaţi în lacrimi. Bietul băiat tremuraşi se simţea tulburat de izbucnirea acestei dureri, care întrecea în străşnicie legitima supărare a unei tinere fete jignite; se uita la mâna lui umedă de Iaciimiile Elenei, şi nu cuteza s-o du-a la buze. Ea urmă cu un sughiţ de plâns: (

— Cu ce drept îmi vorbeşti de dragoste? Pentru ce-mi tulburi viaţa? Eram liniştită înainte de a te cunoaşte. Ai venit şi liniştea mea s-a dus. Mă chinuieşti cu suferinţele dumitale şi totuşi, dacă te-aş asculta, într-o zi ai să-mi împuţi că ţi-am pricinut un groaznic chin! N-ai priceput aşa dar! N-ai înţeles că vreau să te dezgust! Uite, mai e vreme, du-te! Te ucide curajul meu, zici? Oh! Slăbiciunea mea te va omerî hi sigur! Nu vreau să-ţi dau nimic mai mult decât ce ţi-am dat. Deznădâjduieşte-te dar de îndată!

… Mori! Ucide-te! Voi încerca şi eu să mor.

Ea să îndreptă numai de cât spre uşă, o deschise iute şi dispăru.

Andrei căzu în genunchi, cu braţele întinse, strigând!

— Eleno L. Eleno!… Dar tânăra fată o găsise pe maică-sa şi o târî în spr-oraş.

A doua zi, venind la biroul său, Andrei auzi că Moses avea friguri. El alergă în odaia bancherului, şi-l găsi în pat. Doctorul era lângă el, servitoarea plângea într-un colţ

— Nu-i nimic, scumpul meu Andrei, spuse bancherul zâmbind, răul a fost luat din scurt; mă voi alege cu o odihnă forţată de câteva zile. Dar numai că se brodeşte prost. Trebuia să mă duc la N". pentru nişte afacen\ grabnice, cred că nu vei fi silit să faci această călătoaie în locul meu.

Trei zile după acea febră descrescuse: dar doctorul* opri hotărât pe Moses să iasă din casă, înainte de a fi restabilit cu desăvârşire.

Bancherul îl chemă pe Andrei şi-i spre să se ducă la

Această lipsă putea fi de două sau trei săptămâni.

Andrei primi o groaznică lovitură în inimă… Trei săptămânii fără s-o vadă pe Elena, fără să capete o lămurire din parte-i, o îndulcire, iertarea! Andrei se puse să scrie doamnelor Costa, ca* să le facă cunoscută această crudă necesitate, şi să-l dea voie să vină să-şi ia rămas bun în aceeaşi seară…

Ele fură exact la întâlnire.

— Ei bine! îi spuse doamna Costa cu asprimea, ei maternă; iată o bună pleaşca pentru – voastră! Vă veţi duce într-un oraş frumos, care vă va distra, de monotonia acestui ţinut.

Elena îl salută grav, fără supărare, dar fără făşădueli, şi stă tăcută.

— Vai! răspunse Andrei, nimic nu mă va distra; mi-am

făcut – atât de dulce deprindere să vă văd! Ceea ce numiţi monotonia acestui oraş, era pentru» mine o fericire liniştită, regulată; mi-i frică de lipsa asta, aşa cum îi este frică unui copil noaptea. Acest drum îmi va aduce nenorocire!

— Cum mai ajută de grabnic obişnuinţelor sentimentele, reluă doamna Costa râzând, sunt abia şase luni când vă era totuna dacă trăiţi aici ori acolo, în Italia, ori în Germania.

— Aceste şase luni au cântărit cât şase ani to viaţa şi gândurile mele, spuse cu hotărâre Andrei… Sunt şase luni; azi stau aci. Sunt şaseluni» eram exilaţi acum am speranţa într-o patrie în acest oraş. Unde venisem să caut numai de lucru şi odihnă» am găsit viaţa sufletului şi cred să găsesc şi fericirea!

— Fericirea! murmură Elena cu vocea ei sonoră, apoi adăugă suspinând: Dumnezeu că te audă!

— Dumnezeu m-a ascultat, răspunse Andrei cu în drăzneala.

— Într-adevăr, reluă Elena* eşti un privilegiat;

Eu, am pierdut obiceiul de a-l mai chema în ajutor!

Nu aştept nimic de la el!

— Nimic?

— Nu, domnule, nimica

Un nor păru că se coboară şi apasă asupra celor trei preumblători. D-na Costa părea că murmură vreo câteva cuvinte la urechea fiicei sale –, îndemnân-o nici vorbă, să-şi ascundă tristeţea, săli spună lui Andrei la despărţire câteva cuvinte mai puţin descurajatoare; apoi văzând că nu izbirteşte ea spuse cu prietenie sărmanului îndrăgostit, luându-i mâna».

— Vă garantez, eu, o călătorie bunăi o fericită întoarcere şi toate urările noastre în timpul absenţei.

Trei săptămâni! E o nimica toată! Au mai fost de multe ori câte trei săptămâni, fără să ne vedem!

— Este adevărat, murmură Andrei, care nu cuteza să spună că în aceste intervale de care vorbeai doamna Costa* nici când nu încetase să vină s-o caute pe Elena prin acele locuri unde o văzuse, şi scotocind iarba călcată de dânsa, să vadă orizontul văzut de ea, ceea ce nu însemna că n-o văzuse în ăst timp.

— Lini permiteţi să vă scriu? întrebă el pe mama...

— Am venit să te rugăm lucrul ăsta, răspunse că

— Şi-mi veţi răspunde?... Doamna Costa se uită la fiesa.

— Vom răspunde, v-o făgăduiesc.

Cu aceasta asigurarea ei se despărţiră şi a doua (; i Andrei era pe drum.

XII

Crisori, ce le-am citit pe care în zadar le-aş mai transcrise, schimbară între ei. Andrei deveni mai îndrăzneţ, expansivi mişcător, mândru în tinereţea şi dragostea lui în aceste scrisori; îşi tăinuia sufletul sub cuvintef cum tăinuia bărbierul regelui Midas taina stăpânului său; dar Andrei voia ca fiecare rând din aceste pagini arzătoare să se frământe ca o trestie destăinuitoare şi bine spuse sub toate tonurile, ceea ce voia să-i spună Elenei-Răspunsul doamnei Costa era plăcut, părintesc, cu o glumă plăcută, care fără a-l opri pe Andrei să spere, îi oprea ori ce nerăbdare, singurul cuvânt ce-i răsună din adâncul tuturor acestor revărsări a lui Andrei era unicul pe care nu-l scria niciodată şi doamna Costa răspundea vorbind de prietenia foarte vioaie şi de dispoziţiunile de încredere ce le simţea Elena.

Această conrespendenţă putea fi sinceră, naivă; nu se putea vedea în ea de cât neliniştele prudente ale unei mame, ale unei femei excelente, geloasă de «a-şi adapta excitările simpatiei personală pentru un tânăr interesant, cu rezervele ce trebuia să le observe tutoarea unei fete frumoase faţă de răstălmăcirile unui orăşel. Dar nu lipsea nimic nici acestor scrisori spre a fi o manoperă a unei cochetării savante ajunsă la naivitate prin puterea supunerei şi pişicherlâcului.

Andrei era curat; patima ce-l zguduia, îl împiedica să caute subînţelesul în cuvântul altora. El care nu punea

niciun subînţeles diplomatic în cuvintele sale, nu ştia nici să-şi calculeze propunerile, nici nu ghicea sfaturile în dojenelile. Părinteşti ale: doamnei Costa, o aţâţare, *o fugă către sălcii* aşa că, luând în înţelesul lor literar ultimele scrisori primite din R... crezu de bună seamă că le cam compromise pe doamnele astea prin stăruinţele lui că se ştia, taina întâlnirilorlor, şi-l rugau cu sinceritate să-şi suspende vizitele şi demersurile; el el a desperat. Dărâmerul îmbălsăma sfâşierile şi-i le făcea mai dragi întru ce priveşte fericirile acordate* Elena nu se manifestase nicicând în aceste scrisori; se simţea căldura privirei sale, sau răceala cuvântului ei în scrisorile doamnei Costat dar ea însăşi nu adăugase niciodată un cuvânt în *posl-semptum.*

Andrei cerca să respire aceste scrisori ca şi cum ar fi putut recunoaşte răsuflarea mândrei fete îmbibată în aceste pagini piâlosnice. El voia să se convingă că, sfioasă, retras* şovăielnică, ea-l silea să ghiceaşcă ceea ce nu voia, ceea ce nu putea ea spune* şi atunci el se deda unor nemaiauzite sforţări de pătrundere şi analiză...

După o lună, afacerea terminată. Andrei se ina* poie la R... Moses era în deplină convalescenţă; îl felicită pe funcţionarul său, îi predă condicile şi L îndemnă să continue, asigurându-l că are toate destoiniciile unui minunat bancher.

Andrei voi să profite de această întoarcere pentru că să uite. Se puse la lucru cu înfocare; dar cum mai dezminţeau cifrele prezicerile lui Moses şi radeau cu iionie, aproape fioros, în ochii tânărului compţabilf

Se jurase că nu se va mai duce pe la Elena, şi a doua zi după jurământul său, se pârpolia în flacăra dorinţelor neînfrânatev de a-şi călca jurământul. Hotărârea lui dură totuşi opt zile.

După asta întâlni într-o stradă pe doamna Costa; o salută fără a cuteza s-o privească; şi era gata să-şi vadă de drum, când simţi că ea se oprise el se înapoie numa1 de cât şi se apropie de dânsa.

— Sunteţi foarte drăguţi îi spuse râzând, treceţi pe lângă mine ca prin faţa sfântului altar, fără a ridica harem capul.

Andrei bolborosi câte va cuvinte de scuze, dar era încântat că e dojenit.

— Aţi sosit?

— Sunt opt zile de când am venit.

— Din ce în ce mai Êrine?... Sunteţi bine?

— Nu trebuie să o luaţi în nume de rău, reluă tânărul bancher; scrisorile dumneavoastră mi-au pricinuit remuşcări, m-i frică şi de mine însumi cred că fac o neghiobie; dar sufăr, credeţi-mă.

— Cel puţin, pentru ce nu mi-ai dat de veste că printr-un singur cuvânt? Te-ai înapoiat, Ai necaz pe mine pentru cele câte va sfaturi, de cele câteva ironii uşoare nu-i aşa?

— Nu, doamnă... Mi-aţiscris cu cuminţenie şi bunătate... Nu ştiu nimic în lumea asta şi d-voasiră aveţi dreaptă judecată, trebuie să iaù învăţătură pentru a nu compromite pe nimeni, nici pe mine însumi.

— Urmaţi-mi sfaturile reluă doamna Costa. Nu nedreptatea dumneavoastră nu e de a nu ne vedea, ci de a nune vedea decât pe nor Societatea acestui ţinut, clevetitoare pentru cei care fug de ea, primeşte bucuroasă pe acei ce vin la dânsa. Nu cere altă ceva de cât să te primească. Duceţi-vă în societate ne vom întâlni acolo.

— Voi cerca, fiindcă de azi înainte nu voi putea să vă mai văd decât pe la alţii.

— Cum poţi spune una ca asta!

— Sărman surghi

Nit! Zilele frumoase încă nu-s sffârşite. Avem încă jumătăţile de zi frumoase pe Corso

— Da, în faţa Urmei.

— Copile *l* apoi, aşa câte odată… seara la mănăstirea Capucinilor.

— O! Acolo, mă veţi găsi totdeauna, spuse Andrei cu căldură.

Îşi strânse mâna şi se despărţiră;

Andrei fu mai zăpăcit de această întâlnire de cai iacă ar fi fost deodată în faţa Elenei. El se simţea ridicat de la pământ şi zgâlţâit ca de întâile ameninţări a unui uragan.

Era pasiunea înăbuşită o clipă, stăpânită, care se înapoia asupră-i cu străşnicie, pentru al înşfăca în întregime şi a nu-l mai slăbi.

El voia totuşi să se împotrivească, şi chemând în ajutorul său toată judecată pentru prima dată în viaţa lui, voia să examineze hotărât, pentru ca să nu mai revină* asupra impresiilor care-i osteniseră atât sufletul. În această sinceră analiză, ele se descompuseră, se desfăcură ca şi aliajul din vasul în care se toarnă un metal; apoi, se evaporau şi când privea în fundul vasului zări, la mijlocul unei rămăşiţi de spumă şi de zgură câteva bucăţi strălucitoare. Era auzul!

Toate iluziile ce străluciseră în capul luft se irosiră ca un fum. Amorul său se împotrivi încercării şi rămânea, pur şi puternic, scânteetor!

Înţelese atunci că viaţa nu era nicidecum ceece visa el, că farmecele cărora se dedase, că contemplările în care se pierduse de atâtea ori inchi „puirea lui, nu erau decât o feerie mincinoasă, nr. micuri daurite.

Ceea ce era aievea, era această dogoritoare iubire* trebuincioasă, pretenţioasă, despuiată de aceste podoabe

ale devotamentului, şi ale abnegării, platonismului. El se redeştepta şi intră în lumina vieţii.

«Dacă lipseşti pe om de himerile lui, ce-i mai rămâne? «spune Fontenelle. Rămânea lui Andrei, după toate himerile pierdute, cea mai îngrozitoare dintre himere, o dragoste absorbitoare, geloasă, pământească, omenească.

Atât cât nu văzuse această dragoste decât prin vraja gândurilor, nu observase imposibilităţile; durerile i se păreau înţepături sfinte, răni cari meritau victoria. Dar când se pomeni faţă în faţă cu adevărul, cu realitatea, când iubirea lui, devenită drug de metal preţios, şi-o cântări în mână; simţi că avea în el izvor nesecat de supărărr căci mereu era deznădăjduit că nu va putea pătrunde nici când ţâfna Elene:

Nu în sânul lumii, într-un salon, pelorso, ori pe străzi, putea el să aştepte sinceră ei mărturisire zadarnic cerşită în întrevederea de la fermă. Descurajarea puse stăpânire pe dânsul. Căpătă un nesuferit dezgust pentru tot cel înconjura.

Hanul, oraşul, biroul, cerul, plimblările, tot ce făcea, ce spunea, ce mânca, totul i se părea searbăd; îşi dumica viaţa.

Câte odată era pradă unor furii neputincioase în potriva sorţii, care-i strecurase dragostea în inimă ca pe o otravă. Nu-şi spunea că sâlnicise puţin această soartă, şi că se desprinsese a nu căuta nimic în afara dragostei. Nu admisese o singură clipă că se poate trăi fără iubire. De atunci lucru), datoria, toate obligaţiile sociale nu mai erau pentru el decât întâmplări ce le îndura din obişnuinţă fără a crede în legitimitatea lor; şi atât de cinstit, aşa de sincer, atât de bun cum era din fire, Andrei era expus să ajungă

prea curând un necinstit, nesincer şi rău, pentru că nu voia să pună altceva de cât egoista lui iubire în conştiinţa sa.

Sufleteşte Andrei semăna tare cu acel ocnaş, care se vaită că fusese pe nedrept osândit, pentru că furase nişte cizme din rafturile unui cizmar. Într-adevăr, cizmarul voise suşi apere încălţămintea şi ocnaşul, fără să bage de seamă cum, ucisese pe cizmar.

Sarcasmele prinţului Tor i se ofereau uneori minţei bietului tânăr, ca o armă solidă pentru a respinge aceste ciudate lovituri ale dragostei.

— Dac-aş avea această tărie de caracter, acest meşteşug de a-mi stăpâni simţirile, îşi spunea el în sine, nu m-aş teme de nimic. Dacă aş cuteza să cer povaţa priitului Pentru ce nu? El e doar acela care pururea mi-a vorbit întâiul; acest mare şugubăţ mi-a arătat un pic de simpatie. Scalde-mă în apele îngheţate de unde şi-a scos tăria, şi voi fi invulnerabil.

Andrei se îndreptă pe jos către locuinţa ce-o avea în R… prinţul şi tot lungul drumului, în ciuda lui însăşi, dorea tainic în sine să nu găsească pe sfătuitorul la care se ducea să se adreseze.

Îndată ce bătu la uşa micului palat locuit de prinţ, omul cu ochelari îi ieşi înainte.

— Ah! Ah! Dumneata eşti. Domnule* spuse el râzând. Andrei; se simţi fără de veste ruşinos, buimac că avusese îndrăzneala să vină, ţfi îndrăzneala să-i vorbească; bolborosi câte va cuvinte de scuză, îşi îngăduia pe temeiul bunătate! Prinţului; să-i ceară un serviciu.

— Pricep, pricep, spuse prinţul te distrezi; şi dragostea cam costă scump. Nu vei fi ajuns să jăfueşti casa bătrânttlui Moses… şi te-ai gândit că la mine e deschisă. Straşnic de bine chibzuit, tinere! Cât îţi trebuie?

Andrei se dădu înapoi cu scârbă.

— Nu-i vorba de bani, domnule.

— Cu atât mai rău, căci era lesne. E vorba, de vreun duel?

— Nu. Domnule, foarte simplu: un sfat.

— Ah! Bag de seamă că vrei să flecăresc; ţi-am dat dintr-odată temeiul înţetfepciunei mele, ce mat vrei să te învăţ?

Andrei îşi povesti dragostea şi suferinţa lui.

— *Poverof* sgoise prinţul* trecându-i mâna sa uscată şi nervoasă prin păr, clătinând puţin capul; ai de a face cu o zăludă ori cu o ştrengăroaică. Dar eu ştiu bine pentru care presupunere voi alege!

Ce păcat că plec peste o oră! M-aş înveseli să te fericesc! Dar, scumpul meu copil, cea dintâi peevenghie ce ţi-ar ieşi în cale, o să te înveţe că şi mine şi te va servi mai bine. Eu trebuie să mă duc la ţară pentru o neghioabă de afacere. Unul din fermierii mei a surprins pe femeia lui într-un taifas prea intim cu un Vecin. Dobitocul a atacat cu cuţitul şi a omorât pe nevastă-sa şi-a schilodit pe potrivnicii sau. Voiam să nu-i dau noi o însemnătaie şi să-l interese, dacă justiţia mi-o va îngădui. În vreo cincisprezece zile, mă înapoiez. De acum şi până atunci nu te omorî, nici nu vei ucide pe nimeni! Cea mai frumoasă femeie nu preţuieşte lucru mare, decât atunci când este împerecheată cu un bărbat spiritual. De oare ce m-ai luat drept duhovnic, primesc acest rol, şi voi să încep o anchetă în privinţa frumoasei care te ţine în aşa strâşnicie. Nu eşti italian dacă nu te pricepi în ale poliţiei... Eu am fost diplomat în iubire şi în ale dragostei. Îţi promit că în cincisprezece zile, dac* de acum şi până atunci nu vei şti tot ce vrei să ştii, un mănunchiu de adevăruri. Haide! Curaj, dragul meu! Totul se iartă în lume, înşelătorie, neruşinare, sălnicia, tot, afară de nerozie. Nu fii-nerod... sau te părăsesc, te voi smulgedin ghiareie dracului, dar

nici ciând n-am putut face nimic dintr-un găgăuţă. Te speli de o crimă, din nu te speli de prostie.

Şi îndemnând mereu astfel pe Andrei, care clătina capul şi părea că nu voia să profite de aceste stranii sfaturi, prinţul grăbi pasul şi se îndrepta spre gara de călători.

Andrei se înapoie şi mai trist, mai împovărat, văzându-se singur, îi era necaz pe sine însuşi că cerfise sprijinul, prietenia acestui batjocoritor neîndurat, pentru care omenirea nu era decât un teatru de păpuşi.

— Din fericire se gândea el cu descurca Pre, peste cincisprezece zile voi fi plecat sau voi fi şi mai desfnrajat, în cât voi muri.

Cum el se întorcea încet spre biroul său, un sunet de instrument, o boare de aer, un nu ştiu ce, îi reaminti deodată prima lui întâlnire, prima lui vedenie din R... acea drăguţă femeie care, iniţiindu-l în muzică profană îl iniţiase şi-n ale dragostei, în ale patimii. Opuse acestui tablou fermecător, această măr inimoasă aţâţare groaznicelor zef Iimişeii ale prinţului» şi se întreba cu o creştere a înflăcărărei dacă nu era mai bine pentru cinstea lui intimă, pentru cunoştinţa sat să sufere din pricina unei iubiri, arzătoare, curate şi nesăturate, de cât s-o caute în realitatea potolirei şi dispreţului. I se părea că se încheiase o învoială între el şi această fugarnică străină întrezărită într-o îi şi că trebuia să se păstreze curat, cinstit, cutezător, pentru a nu roşi de cât de sfială, când va revedea-o, dacă trebuia s-o mai revăd* cândva.

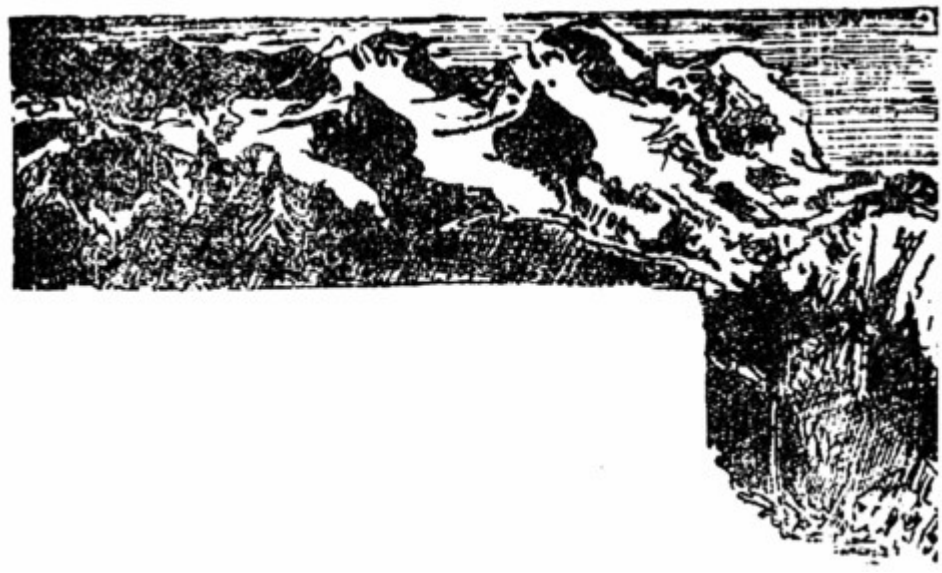

XIII

C două ori în opt zile, şi era tare puţin pentru el, Andrei întâlni pe doamnele Costa pe şoseaua Capucinilor.

Elena era tare-chimbată, părea că nu se putea snrme dintr-o straşnică nesimţire decât printr-o nelinişte nervoasă ce-l îngrozea pe Andrei, se petrecea aşa dar în această inimă ciudat tăinuită?

Sărmanul băiat se înapoia acasă, tfţăcurajat» dezamăgit, nenorocit. Lua hotărârea să-şi declare făţiş această iubire ce-l ucidea, s-o silească pe Elena să se lămurească. Dar amintirea scenei de la fermă îl oprea fără le voie. Prefera mai bine temerile, ori cât de straşnice ar fi fost ele, unei siguranţe ce I-ar fi silit să-şi reguleze definitiv soarta.

După trecerea celor cincisprezece zile, tot nu era mai înaintat; prinţul Tor… se va înapoia şi-şi va bate joc de dânsul. Dar primi o scrisoare de la omul cu ochelarii cari rămânea mereu la ţară.

— «Nu te-am uitat, tânărul meu elev, îi scria acest filosof cinic, dar uitaseân un reumatism care-a venit să mi se amintească. Am recurs la secretarul meu ca să-ţi scrie aceste rânduri. Adică pentru ca să-ţi spună, că informaţiile mele pentru ce te priveşte, sunt cam întârziate. Am lăsat să fie osândit bietul meu pe fermier care au avut reaua idee de-al judeca într-o zi de in rărire a bolii mele. îi voi înlesni să fugă. Intru ce te priveşte, ci-n stai? Undei ai ajuns? Trebuie oare să se reverse asupră-ţi fior ori lovituri? Trebuie să te felicit ori să te defaim? Ai fost om de duh ori un *nerod?…*”

Scrisoarea continua pe tonul acesta. Andrei o sfâşie şi se hotărî să nu răspundă-avu curajul să-şi ţină cuvântul. Lipsa prinţului se prelungi, fie că avea mereu durerile reumatismului, fie că era în călătorie, şi Andrei se felicita că nu aude vorbindu-se despre dânsul»

Se apropiase de sfârşitul zilelor frumoase; culesul viilor se terminase, începuseră veghile la Moses «Viaţa lui Andrei îşi reluă în aparenţă, viaţa obişnuită, uniformă plină de monotonie; apoi veni iarna.

Adesea duminicele, se preumbla pe sub porticurile pieţei ca s-o vadă intrând în biserică; apoi murea de urât

timp de-o oră pentru ca s-o vadă ieşind. O saluta «le departe; ea înclină d? N cap, şi asta era totul.

Se înapoia acasă mai desespérât că ori când.

— S-a sfârşit! strigă el, nu trebuie sărţia mai gândesc, era un vis!

Şi nu se gândi niciodată. Urâtul începu să-i chinuiască; prinţul Tor… care hotărât lucru îşi bătuse joc de el. Nu-i mai scria. Se mânia că acest sceptic neîmpăcat, nu-i trimitea nicio glimia, că nu-i mai sfâşia nicio parte a inimei; se plângea că nu sufere mai mult, simţind o poftă de dragoste în pofida suferinţei. Că odaia lui i se părea ameninţătoare în acest han, unde plutea uneori o uşoara umbră aeriană, de nepipăit, a acestei zâne care-i distăinuise Iubirea prin sentimentul artei!

Dacă ea ar fi fost açolea, dacă s-ar înapoia această străină, această cucoană, ar îngenunchea înaintea ei şi i-ar spune:

— De oarece nu pot iubi, de oare ce oamenii nu vor să mă iubească cu adevărat, lasă-mă să te iubesc în vis pe dumneata, poezia mea, pe dumneata care mi-ai deschis sufletul fără a te scoborî în e), şi fără să în f 1 umpli tot.

Dar recădea, sărmanul îndrăgostit, din acest avânt platonic în chinurile arzătoare ale dorului, înfrigurărea din vinele lui se răzbuna în potriva acestor extatice scăpărări/o vedea pe Elena aşa cum era; friţ* moaşă, de dori*, atrăgătoare, şi buzele sale se uscau la dogoarea focului sărutărilor cu nerăbdare stăpânite.

Într-o dimineaţă, după o noapte de insomnie, se sculă repede din pat, îşi adânci capiii în apă rece, crezând că-şi regăsise dreapta judecată şi-şi spuse;

— S-a hotărât> mă înapoiez la Frânefort! Pe urmă se îmbrăcă în grabă şi ieşk

Băteaceasurile şapte; se îndreptă spre gară. Acolo, cercetă tablourile plecărei trenurilor şi-şi notă în carnet, ca şi cum ar fi făcut cel mai chibzuit lucru din lume. Având trebuinţă de o lămurire* caută un impiegat, liurourile era goale, uşile închise; trecu şinele şi merse de se aşeză pe o bancă lângă ghereta acarului. Un vânt tare bătând dinspre Apenini de-a lungul câmpiei, îl biciuia, în faţă. Îşi scoase pălăria şi-şi dete părui peste cap, pentru ca să-şi aerisească mai bine fruntea. Din acest loc privirile lut pluteau peste tot oraşul. Vedea casele grupate în jurul marilor campanile[1]) de marmură, ca membri?

Unei aceleiaşi familii în jurul bunicului: ici şi cola se înălţau clopotniţele bisericilor şi coşurile înalte ale fabricilor cari revărsau fumul lor gros şi negru peste zidurile cu creneluri.

El stătu câtva timp cu grumazul întinscu coatele pe genunchi, cu bărbia între mâini» admirând», aminfându. Şt cu mintea adâncită într-o visare adâncă.

Viaţa ce-o ducea acolo de un an de zile se desfăşură atunci ca un tablou înàinte-L În această lungă înşiruire de zile tăcute ce trecuseră ca nourii de fum, răsări numai două puncte luminoase: dama din *Traviatai* şi plimbarea după şoseaua Capucinilor în noaptea de bal. Aceste două minute, le trăise într-adevăr, pe deplin, măreţ, apoi recăzuse în bezna nopţii în care plutia. Mai întunecoasa

1 Clopojiiţi ncacoperite,

încă după aceste două licăriri» lucrând, mergând, neliniştindu-se» su* ferind» fără ţintă, fără spirit, adevărată vită de povară.

— Ah! îşi spunea el, dea surda am luptat în potriva fatalităţii şidurerei. Elena! Elena! Dacă ai fi vèi Yo tttuşil. Aş suferi mai puţini acolo; mi-aş închipui că sufăr numai din pricina exilului meu şi că am lăsat aici fericirea; aş lua cu mine amintirea acestor două clipe de fericire ce mi s-ar părea mai bune, pe măsură ce m-aş depărta. Ar fi picătură de rouă în singurătatea mea stearpă în puştiul meu…

Ajute-mă Dumnezeu! Voau pleca, prea am suferit mult şi când mi se vor sfârşi puterile şi curajul, voi găsi totdeauna* un colţişor undeşă mă pot culca sub pământ, şi înfigându-şi unghiile în piept şi strigă.

Îşi lasă capul în mâini şi rămase astfel nemişcat, pierdut în sine.

Un împiegat care ieşi din birou îl rechicmă la simţul realitaţei. Auzi sunând trompeta cantonierului, la care răspunse numai de cât şuieratul unei locomotive în mers; şosea un tren. Nu avu timp să treacă drumul de fier, trenul trecu pe dinainte, câteva uşi se deschiseră, călătorii se scoboriră.

Anirei îşi închipuia că se urcă şi el într-un vagn şi că acest şir îl ducea departe de R… Ba o clipă se şi simţea parcă îndepărtat, dar cu inima încă plină de speranţă şi îmbătându-se de fericirea înapoiere!…

Greoaia maşină şuieră, se zgudui şi vagoanele se puseră în mişcare…

Se văzu cu capul ia fereastră, aruncând o ultimă privire asupra clopotniţei de marmură şi mărilor ziduri mohorâte, pe care nu le va mai vedea nicicând. Atunci, i se părea că nişte cârlige ieşiau din pământ şi-l apucau din

toate părţile... Scoase un strigăt şi sculându-se pe neaşteptate, spuse cu un hohotit de plâns.

— Nu! Nu! Nu voi pleca, nu vreau să plec. Aci am simţit că trăiesc, aci vreau să mor dacă nu pot iubi?

* * *

Sub peristilul marelui portal al bisericii *San Gia «como-Maggiore,* care era parohia Elenei, se vedea aşezat pe un scăuieş un fel de coşuleţ de răchită, acoperit toată săptămâna cu o muşama veche, de culoare verde, legată cu sfori.

În fiecare duminică, la ora leturghiei, o bătrână cu o înfăţişare ciudată şi respingătoare, îmbrăcată în zdrenţe şi mereu cu o legătură neagră de bumbact pe cap, de sub care ieşiau mari smocuri de păr arămiu, amintind coroana Tisiphoniei, ridica învelitoarea cornului şi se aşeza pe o treaptă.

O chema *Girellà,* din pricina unei ciudate obişnuinţa ce-o avea de a se legăna de la dreapta la stânga printr-o mişcare repede şi neîntreruptă a capului cu putere aruncat îndărăt, arătând astfel sclerotica ochiului însângerat, cu pleoapele vinete.

Trecea drept nebună, în timpul săptămânei cu* treiera străzile şi cafenelele oraşului, vindea duminică, bucăţi de stofe *Agnus Dei%* mătănii, lumânări sfinţite şi alte fleacuri ce-i umpleau prăvălia ambulanta/

Acest comerţ şi cerşetoria alcătuiau mijloacele învederate ale traiului ei! Dar avea altele, ascunse şi bănoase, foarte mult cunoscute de desfrânaţi, şi care-i alcătuiau numeroasa listă de pozne scandaloase ce făceau să roşească chiar şi jandarmii. Era urâtă şi temută în acelaşi timp; căci deşi îndeobşte se cumpăra foarte scump

făgăduielile discreţiei sale, pe care le pecetluia cu jurăminţi pe toţi sfinţii din mai, se ştia bine însă, că rachiul avea virtutea asupra gimbei ei aşa cum o are vinul asupra limbii papaaliilor.

Nu numai una dintre frumoasele ce ieşeau din biserica Sfântului Iacob, îşi plecă repede vălul în jos, prin faţa coşuleţului bătrânei şi lasă să cadă câţiva bani în talerul ei; plătind astfel Satanei *Dijma ispăşirei* pentru bunurile ce le cerşise lui Dumnezeu.

Ori ce ar fi fost, Oirela strângea la comoară; şi era trecută în cartea mare a lui Moses. Andrei o cunoştea bine, ştia la ce îndoită negustorie se deda; dar se gândea să se servească de dânsa, pentru a scrie Elenei; într-atât se simţea de redusă iubirea lui la mijloacele extreme şi într-atât ironia suferinţei sale, furia, de a fi, iubit îl împingeau la mijloacele expeditive, chiar dac-ar trebui să fie atinsă puritatea iubirii sale prin întrebuinţarea acestui trimis!

Girela era pricepută în de ăl de astea iar Andrei era la capătul nepriceperii sale.

Nimic mai uşor, fără îndoială, de cât o scrie de adreptul acestor cucoane Costai pentru a căpăta un răspuns, o ultimă întâlnire. Dar patima care începea a mugi înăi Nâtrul lui, îl înlănţuiau cu tărie pe Andrei, târându-l în afara obişnuitei bune cuviinţi, Nu putea arăta decât numai Elenei toată întinderea răului, de care de altfel ea era singura lui pricină. El voia să se arunce la picioarele ei paipitându-i suflet, şi după cum Tar dispreţul ori Tar primi, să vioară sau să trăiască.

Pregăti deci o scrisoare simplă, scurtă mândrăt prin care se scuza în sfârşit de lipsa de respect a procedeului său, într-atât o credea pe Elena mai presus de rezervele obişnuite, într-atât era de sigur ea – şi va purifica iubirea

de urma lăsată prin trimiterea scrisorii adresată iubitei lui.

Duminica următoare, se duse-n acelaşi loc la ora leturghiei şi adastă pentru ca să se apropie de coş, să intre mulţimea în biserică. Era momentul de zorire când îngrozitoarea bătrână îşi desfăcea marfa* bucăţi de stofa ce fuseseră atinse de picioarele Fecioarei din Lorette, *Agnus Del*) binecuvântaţi de Sfântul Petre, rămăşiţe sfinţite cuprinzând bucăţi din pielea sfintei Filoména, broşurele pline de indulgenţe unde sfânta Brigita povestea cu nevinovăţie mărturisirile Sfintei fecioare despre naşterile ei: şi alte minuni de cucernicie.

Andrei putu în sfârşit să ajungă la dânsa.

— Girelia. Îi spuse eu ascultă-mă o clipă. Bătrâna îl recunoscu şi strigă:

— Ah! Dumneavoastră sunteţi, frumosul meu domnişor!: oare pentru afacerile mele aţi venit?

— Nu, ci pentru un comision.

— La porunca dumneavoastră. Îmi spuneam şi eu: băiatul ăsta frumosul!…

— Cunoşti pe domnişoara Elena Costa?

— Dac-o culisc pe frumoasa Elena!

— O adevărată îmbucătură princiară!…

— Taci şi ascultă, îi vei da această scrisoare la ieşirea de la leturghie, sau înainte, cum vei voi-Prini cipalui, este ca s-o aibă în dimineaţa asta, ea în saşi… mă înţelegi?

— Dacă înţelegi excelenţă! Veţi fi mulţumit, Girelia lucrează întocmai ca o rândunică de iute, mută că peretele! Andrei dădu bătrânei un pol.

— Lată pentru osteneala dumitale. Când îmi vei aduce răspuns, îţi voi da încă pe atât

— Fie Maria Voastră fără teamă, veţi fi servit ca un rege.

3) Latineşte: Mieluşelul lui Dumnezeu, Iisus Chmtos, în Catolici.

Andrei nuM spuse Elenei unde şi cum trebuia să-i trimită răspunsul, judecând că alegerea mijloacelor atârnă în întregime de împrejurările pe care ea le va aprecia mai bine decât el. Totuşi trecu toată ziua şi seara într-o uelinişti tă nerăbdare. Nu veni nimic.

— Va fi mâine, îşi spuse el.

ŞJ se culcă fără să doarmă, Dar a doua zi seara, când întreba pe gazda lui, tot nu venise nimic

— Ce va să zică asta? Nu va răspunde oare? Să mă dispreţuiască oare până într-atât în cât îmi face şi această batjocură?

Li plac a să creadă mai bine că bătrâna nu-şi îndeplinise însărcinarea, ori că-l făcuse rău, ş?, convins, că va afla ceva de la Gârella, se duse în piaţa Sfântului Iacob, unde nu văzu de cât cortul.

— Unde s-o găsesc? se întrebă el.

Andrei se repezi la întâmplare într-un labirint de străzi populare, scotoci cele mai josnice mahalale şpşi lipia obrazul de geamurile tuturor cocioabelor. După trecere de o oră, se înapoie în piaţă. Coşul era tot acolo sub portal, Andrei se hotărî să aştepte ca Girella să vină să-şi vadă de coş, dar la opt ore un îngrijitor duse coşul de mlajă în bise. Rica şi închise uşile.

Atunci în desperarea cauzei, întrebă de bătrână pe doi ştfengari ce hoinăreau în jurul bisericii. îi arătară o stradă şi o cârciumă pe care n-o vizitase încă. Alergă acok).

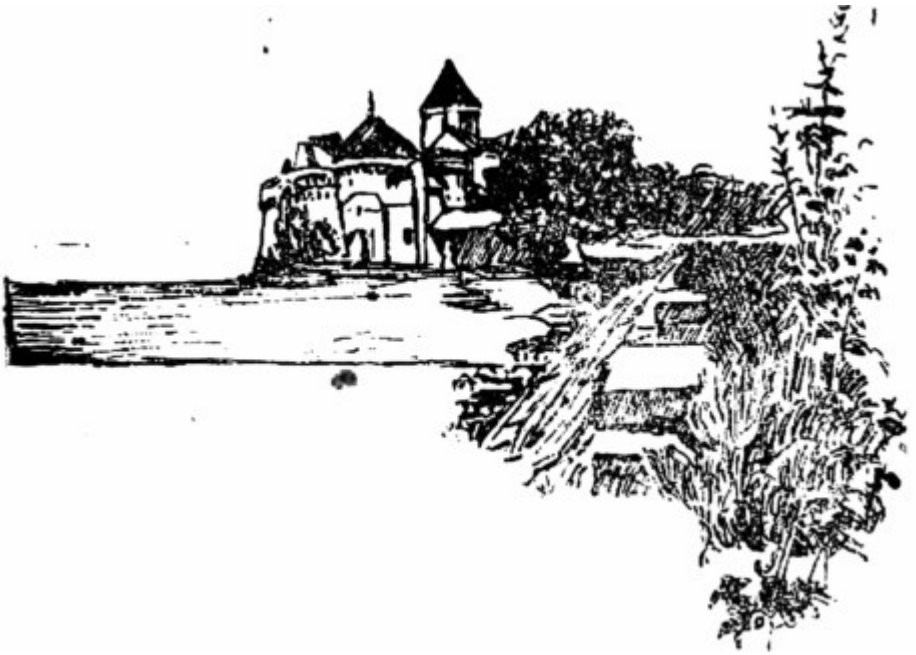

XIV

Ndrei intra într-o ulicioară îngustă; murdară, pavată cu lespezi umede şi unsuroase, şi tăiat în lung de un pârâu unde stagna apa împuţită din geaburi oprită-n loc de murdăriile bucătăriilor. Casele, nalte şi negre, se apropiau în aşa fel de acoperişuri, în cât îşi putea da cineva mâna de la ferestrele opuse.

Dersupra fiecărei uşi ardeau candelele înaintea chipului Madonei, răsfrângând pe zid lumini roşietice, fioroase, ca nişte pete de sânge. Uneori o femeie tânără, ofelită, rău îmbrăcată, se afunda cântând într-un coridor întunecos şi în urma ei, mergea cu paşi grăbiţi un bărbat cu pălăria întoarsă, cu „un mers îndoielnic, cu priviri sălbatice dar ruşinoase.

Andrei ghici cârciuma după zgomotele nelămurite ce ieşeau dintr-o casă puternic luminată înăuntru. El şovăi mult înainte de a intra. A rosti numele Elenei, a se gândi la ea în acest groaznic loc, era o pângărire. Dar Andrei se afla în ceasul când dorinţa de a avea o femeie, încumetă pe pângăritori. Neliniştea lui triumfă asupra mustrărilor de cuget: împinse uşa.

Se pomeni învăluit numai de cât pe jumătate înăbuşit de-o atmosferă grea şi de nerespirat pro* dusă de fumul lulelor şi aburii cărnurilor. De îndată ce ochii lui putură răzbi pria această ceaţă, zări patru rânduri de mese ûi jurul cărora bea, mânca, url. I şi cânta o mulţime

împestriţată.

Într-un colţ a sălei, o femeie îmbrăcată cu o rochie de catifea şnurtiită cu sfori, cu piciorul gol în nişte papuci bărbăteşti, urla un cântec pe care tot ea îl întovărăşea pe o vioară murdară, Aproape de ea stă un individ străin, având vreo câteva zeci de ani, palid, cu obrajii spoiţi, ochii obraznici, cu capul încununat cu trandafiri; un fel de hlamidă – zdrenţuită, preserată cu fluturi strălucrteri îi aco – perea corpul a căruia carne fleşcăită se ivea din toate părţile, fătălăul făcea din când în când ocolul meselor, mişcând *qnatrinile* de bronz. La douăzeci de paşi de acolo d. oi scamatori se sileau să atragă atenţia prin răzleţiri înspăimântătoare, amestecate cu măscări desfrânate.

Andrei se apropie de tejgheaua plină cu butoiaşe şi sticle de toate formele, şi întrebă pe un om ce se păru a fi stăpânul, dacă n-a văzut pe Girela.

Omul se uită la Andrei cu mirare, îi sili să-şi repete întrebarea, şfi răspunse cu o pol tetă respectuoasă că încă nu venise, dar că nu se putea să întârzie.

— Vreţi să-mi daţi vreo însărcinare pentru dânsa? întrebă el.

— Mulţumesc, spuse Andrei, trebuie să-i vorbesc eu însumi.

Omul făcu un semn, şi-n curând o femeie aduse un scaun ce-l aşeză lângă tejghea.

— Staţi, domnule, spuse birtaşul, aveţi răbdare şi scuzaţi-mă!

La aceste zise, el se întoarse către un grup de băutori, care-l chemau cu ţipete puternice.

Doi băutori jucau *bassetay) t* la câţi va păşi de locul unde sta el. Atenta lui fu atrasă asupra lor de loviturile de pumn ce le dădeau în masă, jucând cărţile.

Stăteau faţă în faţă» se priviau, se măsurau, se spionau ca doi luptători înainte de a se înşfăca. Un om

stând la spatele unuia din ei, mişca din când în când degetele şi firimitea celuilalt jucător informaţii telegrafice, de care se folosea protivnicul Deodată telegraful fu descoperit sau denunţat. O înjurătură izbucni, cărţile zburară, jucătorii se înăttţuiră ca şi cum un acelaşi mecanism i-ar fi ridicat în sus, şi un îndoit fulger de oţel licări între ei.

Nu fu decât o furtună. Privitorii, bunii prieteni, interveniră, vorbiră şi-i potoliră.

Cei doi jucători îşi luară iar cărţile, păstrându-şi cuţitele între genunchi. Era pacea armată. Cât despre ceilalţi băutori, beau fără să se mai intereseze de această întâmplare.

Femeia cu rochia de catifea-cânta mereu, întretăindu-şi cântecul cu un dialog *mezza-vocef* cu feteleul.

— Haidel Haide! Ţi-o spun… *la disce! La aiste!*

— Nu îndrăzneşte, spuse altul… *La disce cKe smalata.*

— *Cagnalial. Porno, por noi* Ol l-ai e bogat!…

— Priveşte cia. Sul!… *la bella! H bella!…*

— Eu cred că este unu de la pretori.

— Nu! L-aş cunoaşte!… *La bella alla finistta! w* – Neruşinat!… *Rigaarda! Riguarda/*… *Hi, Guarda passar l-am ante*7…

Feteleul înainta zâmbind spre Andrei şi întinse talerul. În timp ce Andrei căută ceva monedă măruntă, copilul se strecură încetişor între picioarele lui, aruncându-i priviri mârşave.

Andrei se sculă cu scârbă.

— *Via cane.9 x)* strigă cu mânie stăpânul cârciumei.

1) Uu joc de e & rtl

Copilul se furişă iute între mese.

— *Accidente!* murmură femeia, continuând şi cânte.

În această clipă intră Girelia. Stăpânul o chemă.

— Hei I Girello, vino încoace. Uite un domn care vrea să-ţi vorbească.

— Un domn! spuse codoaşca clipocind, unde-i?

— St! Girelo eu sunt, Andrei de la casa Moş-s. Ţi-am dat o scrisoare ieri dimineaţa, ştii?

— O scrisoare! Ia stai… Ah! Da, da… pentru. //

— Tăcere! Ai dat-o?

— Dat-o? Eu cred că da… of! Un pahar tăricel! Patroane!

— Nu ţivi spus nimfe?

— Ei aşi! A fugit foarte repede ca puişorul de căprioară! Ptiu! mai pune puţin anason, patroane.

— Ascultă-mă Girela.

— Vă ascult, Excelenţă!… Gâtlejul mi-l astup, urechile îmi sunt deschise…

— Nu ţi-a spus nimic ieri?

— Jeri? *Mu* şi astăzi?

— Astăzi? Se prea poate că da. Cum vă cheamă?

— Andrei. Ţi-am spus-o: Andrei.

— Andrei! De la Moses! Am auzit bine. Dar trebuia să-mi dovediţi asta, pentru că… pricepeţi pe Girela!

— Ce chin! murmură Andrei. Mă cunoşti destul «de bine.

— Am ochii atât de răi! Ştiţi. Nu recunosc persoanele decât după anume semne… Or, acest domn Andrei, adevăratul Andrei de la Moses are totdeauna în mână un mic *Paolo* pentru Girela. Arătaţi mâna.

— Bătrână nebună! De ce nu mi-ai spus de îndată* îi răspunse Andrei, aruncând un pol pe tejghea.

Girela luă moneda şi strigă cu un puternic hohot ele

râs, nerod.

— Da, sunteţi chiar dumneavoastră! Atunci este o scrisoare.

— O scrisoare! Dă-mfo repede!

Codoşea îşi vâra mâna într-un buzunar adânc al rochiei sale şi o scoase plină de capete de ţigară, de bucăţi de ceară, de bucăţi de hârtie şi de lucruri nelămurite ce împrăştiau o duhoare nesuferită.

— Uite! spuse ea lui Andrei, prezentându-i o hârtie murdară, îndoită în patru.

Andrei o înşfacă, se asigură că plicul era neatins şi întrebă pe bătrână de când avea această scrisoare.

— De azi dimineaţă. Maria Voastră. Am fost astă-seară la hanul dumneavoastră, căci Girela are conştiinţă…

Andrei puse scrisoarea la piept, şi ieşi repede din această cotencaţă. Auzi pe bătrâna care-i strigă de la uşă: %

— Sluga plecată. Excelenţă! Nu mă uitaţi pentru altă dată; Girela, porticul *Sf. Iacob,* îndeajuns de cunoscută, cât pentru discreţie…

Andrei nu răsuflă în libertate decât când fu departe de această stradă ticăloasă. El luă scrisoareaşi o deschise.

Era noapte. Încerca zadarnic să citească iscălitura la lumina unei lămpi ce ardea în faţa Madonei. Intră în cea dintâi cafenea pe care i-o găsi în cale, se aşeză lângă o lampă dublă, ceru un punciu şi deschise plicul.

Această scrisoare de dragoste otrăvi văzduhul *i* ţigara, usturoiul, ceapă, ceară, îngrozitoarele mână ale Girelei o infectase! îi fu cu neputinţă lui Andrei s-o apropie

de buzele lui; lacrimi de ruşine în năpădiră ochii. În acest timp el citi:

«Plecaţi, veţi face bine! De mult aş fi plecat şi eu, dacă aş fi liberă. Doriţi să mă vedeţi singură*, pentru ce? Credeţi că acest rămas bun tainic vă va uşura povara uşurinţelor? Să aveţi curajul de a pleca fără să mă vedeţi; ori ucideţi-mă când mă veţivedea. Viaţa actuală îmi este un chin; viitorul mă înfricoşează.

«Dacă mă veţi revedea, nu veţi pleca… E necesar ziceţii sunt lucruri cari nu le puteţi spune de cât mie singură?

„Ce lucruri absolut trebuincioase în această lume? Te căieşti în totdeauna mai mult de mărturisirile făcute de cât de tainele păstrate. «Dar nu voi să vă las să credeţi, că nu vă stimez. A vă refuza ar însemna să vă dau dreptul să vă îndoiţi de cuvântul meu. Voi face dar ceea ce-i absolyt necesar! Mâine, la *vicemlet* fiţi dincolo de poarta Orientală. Dacă nu vă pot întâlni, nu vă neliniştiţi. Mai cu seamă nu-mi mai trimiteţi nicio altă scrisoare. Voi găsi mijlocul de a a înştiinţa pentru o altă zi.»

Ea va veni! Andrei nu înţelese de cât asta din scrisoare. Puţin îi păsa le rest. Ea va veni!… era răsplătit de chinurile sale.

Vederea Elenei îi era destul! E în adâncul inimei unui îndrăgostit tânăr, sentimentul unei absolute neputinţi de a greşi. El va vedea-o şi va şti pentru totdeauna motivul rezervei şi şovăielilor ei.

A doua zi, când clopotele sunară pentru rugăciunea de seară, el ieşi din R… prin poarta de Sud. O negură deasă şi foarte rece, se înălţa din fundul văiei, învăluind oraşul ca într-un giulgiu. Drumul eră pustiu. El se răzimă de un copac din faţa portei, şi adăsta.

Trecură vreo câţi-vă oameni, alergând cu feliw n-are, apoi un *carroc-co,* gonind în trapul cel mare se pierdii în

noapte. Andrei stătti aproape o oră. În sfârşit o formă învăluiiâse părea că se desprinde din zid şi înainta la oare care distanţă. Ridicând un capişon mare ce-i acoperea toată faţă, ea-şi puse mâna paravan la ochi şi se uita în toate părţile.

Andrei, nesigur, mişcat, făcu trei paşi. O voce murmură:

— Veniţi!… O mână îi căută şi-i apucă mâna…

Era ea! Ea însăşi, lângă eh în această oră, în această singurătate!… Era oare cu putinţă? Era oare acea femeie care-l fulgerase la fermă cu privirea plină de fulgere? Era oare aci acea mândră Elenă de care nu se apropiase niciodată decât tremurând, şi a căreia frunte serios de aspră făcuse să moară de mii de ori pe buzele lui mărturisirea gata să-i scape?

Venea deci la el, acum, tremurândă, sfiioasă, învinsă poate4; căci o simţea, tremurând la braţul lui, mai tare de cât ramurile măslinilor bătuţi de vânt din jurul lor.

Andrei voi să vorbească, cuvintele se perdeau pe buze. Nicio fineţă retorică nu părea că se potriveşte sentimentelor ce voia să le rostească, putea mult şi bine să caute, nu găsia în mintea lui de cât formule retorice. Marea emoţiune ne face banali.

Deodată înăbuşit, aproape leşinat, el se opri, se întoarse spre Elena, îi luă amândouă mâinile într-ale lui, iar una i-o puse pe inimă.

— Vreau să sufăr… Lasă-mă cel puţin să te iubesc… Voi fi robul, prietenul dumitale, fratele dumitale, şi dacă nu-ţi place să-ţi fiu bărbat în ziua când voi crede că moartea mea este trebuitoare fericirei dumitale, în acea zi voi muri tot cu atâta bucurie, câtă speranţăsimt în inima mea.

— Andrei! Scumpe Andrei t răspunse ea cu o voce dulce, sunt mândră că sunt iubită astfel de singurul bărbat

a cărui dragoste i-aş fi dorit-o. Nu vei *şti* niciodată cât m-a durut că m-am arătatnepăsătoare, atunci când inima mea bătea la fel cu a dumitale. Când ţi-am citit scrisoarea şi am văzut că ai puterea de a părăsi R... am bine cuvântat gândul cel bun ce ţi-a venit, şi te pizmuiam... Dragul meu, nu voi să-mi închid inima în această ultimă oră, când mi-o deschizi atât de mărinimos pe a dumitale I Te asigur că voi suferi tot atât cât vei suferi-şi dumneata din cauza acestei despărţiri, dar, mai mult ca dumneata o simt trebuitoare, grabnică... Pleacă, pleacă iute, pentru liniştea dumitale şi a mea! N-am venit de cât că să „ţi dau curaj, arătându-ţfl pe al meu.

Să păstrăm acest vis, această nălucire a iubirii să fim uniţi, prin această despărţire, care adânceşte amândouă sufletele noastre în aceleaşi amintiri. Ne vom înţelege bine, gândindu-ne la aceeaşi oră, la aceleaşi lucruri, şi va pluti deasupra inimilor noastre amândouă binecuvântarea mai sigură» mai fără de greş de cât aceea a preotului din biserică.

— Ah 1 răspunse Andrei, mă izgoneşti cu cuvinte ce mă reţin De ce vorbeşti de amintire? Au nu

Iuntem aci mână-n mână. Te iubesc, iubeşte-mă şi că fim fericiţi!

— Nu, nu, spuse dânsa, e cu neputinţă! De ce?

Pentru că sunt fatalităţii nenorociri…

— Am ghicit, întrerupse Andrei cu o aprindere ce o făcu pe Elena să tresară; suntem săraci amândoi, nu-i aşa? Asta ţi se pare o piedică de neînvins.

— Nu, nu, nu-i asta.
— Atunci, ce este?

— Andrei! Andrei! Nu mă întreba. Vii să-ţi iai rămas bum-Pleacă L.

— Şi dacă! N-aş mai pleca? Pentru ca să fug de dumneata? Nu te voi lua oare în sufletul meu? Dacă mă iubeşti, ce mă interesează piedicile?... Sărăcia! Vom triumfa împotrivă-i; prejudecăţile de familie, le vom ocoli... Trebuie curaj de irosit, voi avea. Jur să sfărâm toate piedicile, dacă sunt de acelea cari ne despart. Din ceasul acesta eşti a mea! Sunt al dumitale cu tot dinadinsul.

Andrei se opri. Cu amândouă braţele înlănţui pe Elena, şi atrăgând-o la sine, fără ca ea să i se împo* trivească, alipi gura lui de arzătoarea frunte a tinerei fete.

— Oh! murmură ea, cu o voce stinsă, ca şi cum ar fi simţit că leşină, ştii Dumnezeule, că am făcut totul pentru ca el să plece? Care curaj ar dura mai mult decât al meu!... Andrei, aş vrea să te izbăvesc de dumneata însuţi, de mine! Mergi înaintea suferinţei... Calcă deci pe acest drum al ruşinii şi lacrămilor! Iubirea dumitale mă atrage. Cearcă să te iubesc şi mai mult încă! Asta te va izbăvi poate.

Şi, desprinzându-se printr-o bruscă sforţare, Elena porni repede. Ceaţa se risipea paşnică luna răspândea parcă nişte culori albe, neprihănite, înaintea preumblătorilor. Era o nevinovată şi curată unire îngerească, logodnă divină!

Andrei făgădui să se ducă să ceară oficial doua** mnei Costa învoirea de a vizita casa lor.

XV

Emersul hotărât fu făcut a doua zi după întâlnire. Doamna Costa luă o înfăţişare de demnitate maternă, care nu era nicidecum un ce convenţional. Chipul ei bun, înveselit, trăda o tainică nelinişte, o uşoară remuşcare sau o încurcătură.

— De nuilt am prevăzut eu toate acestea, spuse ea cu un oftat. Eu sunt de vină, prima noastră plimbare la lumina luneie pricina tuturor acestora. Am încercat să vă îndepărtez, să te resping; e prea târziu, încercarea mea a căzut. Elena e acum pentru dumneata, împotriva mea…

dar trebuie să-ţi vorbesc despre raţiune, despre convenienţe, despre greutăţile ce se vor ridica în calea voastră; alegerea dumitale ne onorează; dar suntem, dumneata şi noi destul de săraci; trăim dintr-o mică pensioară rămasă după urma răposatului meu bărbat, pensie pe care statul a revă. Rsat-o asupra mea. Dumneata nu ai ca venituri decât modestul dumitale post... O! Ştiu că eşti tânăr, inteligent, muncitor; dar poţi muri în această muncă, şi-n ce stare ţi-ai lăsa văduva şi copiii dumitale I E de datoria mea de mamă să pătrund în adâncul acestor lucruri, am de trei ori etatea dumitale» trebuie să fiu cu băgare de seamă. Dacă fiică-mea rămâne săracă, mai bine e să fie singură. Sunt refugiuri cinstite pentru fiicele dezmoştenite de soartă; dar nicidecum pentru văduvele nenorocite. Dacă înainte, de a fi putut găsi (nu ştiu prin ce mijloc), dezlegarea acestei neapărate probleme, nu vei împrăştia zvonul unor planuri nelămurite, îţi acord intrarea liberă în casa mea, lumea, mai ales cea de aci, e batjocoritoare, cârtitoare. Se vor răspândi tot felul de zvonuri despre logodna dumitale... Şi apo! Dumneata eşti sincer, dar ceea ce iei astăzi drept o pasiune, nu e decât o atracţiune momentană, expusă să se şteargă, să dispară. Dacă ar fi un capriciu 1

Andrei îngenunche înaintea doamnei Costa, îi întinse o mână, şi dând pe cealaltă Elenei, zise:

— Nu vorbi de capriciu, jigneşti toate cucerniciile mele. O fericire visată din copilărie şi către care au năzuit fără încetare cele mai nobile sforţări din tot ce a sădit Dumnezeu în minei nu poate îi un capriciu, o atracţie trecătoare. Dă-mi această dovadă de stimă crezând în raţiunea înălţimii dragostei mele. Moses mi-a făgăduit că se va îngriji de viitorul meu, şi-şi va ţine cuvântul. Încredeţi-vă în mine. Jur că, cu încurajările dumitale.

Doamnă, cu sprijinul dragostei dumitale, Eleno, nu va fi nicio împotrivire, nicio piedică pe care să nu izbutesc a o trece* pentru a te socoti în curata mea dragoste pe dumneata ca mama mea, pe dânsa ca nevastă-mea.

Elena se alătură de Andrei. Mama păru uimită», îngrozită, apoi mişcată; ea sfârşi prin a acorda tânărului autorizarea unei vizite zilnice.

A doua zi, când se vorbi de căsătorie, îşi dădură seama de o primă greutate, deosebirea de religie, Andrei era protestant. Nici când în Italia, în oraşul R... biserica n-ar cununa schisma cu ortodoxia.

Acesta fu un punct serios pentru Andrei, atâtede serios, în cât proiectele fură o clipă răsturnate.

A se lepăda de legea lui, însemna să rupă orice legătură, cu cele mai neprihănite amintiri, cu cucernica-i copilărie; i se părea că manele lui tată-său se înălţau asupra altarului catolic ca să-i blesteme căsătoria. Îşi spunea totuşi că unirea a doua persoane de religii deosebite nu era nicidecum un fapt neobişnuit; şi apoi îşi amintea de bunăvoinţă *Prea Sfântului Vicar,* fată de dânsul. Nu era oare clipa de a pune la încercare aceste bune dispoziţii? Se hotărî deci să se ducă să-i găsească pe prelat.

Se duse deci la palatul episcopului şi fu introdus numai decât, îndată ce-şi prezintă cartea de vizită, în cabinetul Preasfinţiei Sale.

Preasfântul sta într-un jălţ antic cu baldachin, cu picioarele încotoşmonate în nişte învelitori de flanelă. Pe pântecul sfântului personaj torcea în linişte un motan mare alb.

— Sunt încântat că te văd, domnule, spuse Vicarul cu tonul binevoitor ce-i era obişnuit. Te rog, stai, şi îngăduie-

mi să nu mă ridic de loc. De trei săptămâni sunt bolnav de o afurisită de gută… Dumnezeu să mă ierte! Dar cred că se poate blestema fără păcat gută… sunt istovit, căci boala nu poate să împiedice pe un servitor al Domnului să-şi îndeplinească îndatoririle ministeriului său. Sosesc deta mănăstirea Capucinilor unde am dat sfânta grijanie unui călugăr al cărui duhovnic simt şi pe care Dumnezeu îl cheamă la el; această alergătură m-a zdrobit. O! Viaţa e un chin. Cărui fapt datorez onoarea vizitei dumitale?

— Preasfinte răspunse Andrei, viu să vă fac cunoscut logodna mea.

— Sunt măgulit de această mărturisire…

— Nu-ţi pierzi vremea. Cu cine te-ai logodit?

— Cu o persoană pe care am avut cinstea s-o întâlnesc la doamnele, nepoatele dvs: cu domnişoara Elena Costa!…

Vicarul Izbucni în hofote de râs… apoi se întrerupse dintr-odată.

— Nu băga în seamă că râd, e durerea, trebuie să înfrunţi răul. Ei bine! Bănuiam puţin înclinarea dumitale pentru frumoasă Elenă… ia spune-mi, tinere, nu te cheamă Menelas… Scuză-mă e o amintire clasică… dar abia ai douăzeci de ani! Eşti prea tânăr.

— Da, preasfinte, am douăzeci de ani. Hotărârea mea este serioasă. Vreau să-mi fac o familie, un cămin şi să mă aşez definitiv în această tarar Elena are toate virtuţile casnice.

— O! Virtutea e pasere rară… O crezi în culcuş, când colo a zburat… Rară *avis in terris;* dar într-adevăr e un lucru frumoz virtutea… ah! Ah! Sacre… *Dio Stint Ot* guta asta o să mă facă să-mi pierd capul. Spuneai deci că eşti hotărât să te tapezi de nolteiie!

— Da, Preasfinte.

— Dacă-ţi pot fi întrucâtva de fo'! Ose domnule, te poţi folosi de mine.

— Vă mulţumesc, Preasfinte. Pentru moment n-am altceva să vă rog, decât să-mi spuneţi cari sunt formalităţile trebuitoare pentru celebrarea căsătoriei mele

— E nevoie mai întâi de actele dumitale.

— Sunt orfan; actul meu de naştere cred că va fi de ajuns.

— Apoi certificatul de liberă acţiune eliberat de parohul din oraşul dumitale.

— Sunt protestant, preasfinte! bâlbâi Andrei roşind uşor.

— Da! Aşa e, sărman copiii Am aflat asta de la nepoatele mele. Eşti luteran nu-i aşa?... Ei bine! Trebuie să-ţi sco ţi acest act de la cum îi spuneţi dvs?... păstorul, pare-mi-se 1

— Păstorul meu era chiar tata, preasfinte.

— *Bône Deus!* Ce cacofonie l'Atunci, de la tatăl dumitale.

— E mort.

— De la înlocuitorul lui.

— Voi seri chiar astăzi... Asta e totul preasfinte?

— Absolut totul întru ce priveşte hârtiile. În ce parohie locuieşti aci?

— Sfântul Francisc.

— În acest caz te vei retrage la mănăstirea Frâne ciscanilor. Îl voi informa pe stareţ Andrei privi buimăcit pe Vicar.

— Ce retragere preasfinte! întrebă el.

m-Ca să înveţi catechismul, dacă îţi place mai i>ine aşa.

— Pentru ce?

— La vârsta, dumitale, domnule, nu poate primi cineva botezul fără a cunoaşte catechismul, şi mai puţin încă fără împărtăşanie.

Acesta era Rubiconul. Andrei făcu apel la toată energia să şi răspunse:

— N-am nicidecum de gând să-mi schimb religia preasfinte.

— Ah!... atunci nu vrei să te însori?

— Ba să mă iertaţi. I

— Nu te poţi căsători cu o femeie catolică, fără <a să te faci şi dumneata catolic

— Nu cred să fie trebuincios lucrul acesta câtuşi se puţin, preasfinte, dimpotrivă. În Germania, în

Franţa se căsătoresc în toate zilele protestanţi cu

catolici, fără să li se ceară să se lapede de religia părinţilor lor

— Pentru acea a străbunilor lor nu-i aşa?... e eu putinţă să se facă astfel în Franţa şi Germania] dar în Italia e altceva.

În această clipă intră un servitor.

— Ce vrei Carol? spuse Vicarul.

— Preasfântul e chemat la mănăstirea Capucinilor pentru preotul Paul.

— Dar de acolo venii, Tarn spoveduit;

— Îi este în această clipă mult mai rău şi-şi aminteşte de trei păcate.

— Dracul să-i i... Dumnezeu să măierte! Voiam să spun. Putea prea bine să moară cu un ceas mai de vreme! Nu, mai târziu! Cu multe ceasuri, cu mulţi ani mai târziu, Guta asta, zău, mă înnebuneşte. Să nu ai niciodată gută, dragul meu. Nu mă pot întoarce n-aş putea face un pas. De astă dată durerea e mai puternică decât voinţa mea. Ah! Stai, Carol! Lucrul se poate pune la oale, da având în vedere cazul, *in articulo morţiş*...* dă-mi manipulaJ)

Servitorul deschise o lădăţuie de abanos de pe o etajeră, şi scoase din ea un pacheţel pe care-l prezintă Vicarului.

Preasfântul despături un fel de eşarfă de mătase albă, ale căreia capete erau brodate cu fir de aur câte-o cruce; şi-o aşeză pe antebraţul stâng.

Această mişcare deranja pisica, care-şi arată nemulţumirea printr-un miăunat ascuţit

— Pisicuţă, stai liniştită, dacă nu te alung, auzi domnişoară, spuse Prelatul.

Apoi făcu semnul crucii, murmură o rugăciune în latineşte, întinse manele, că spre a binecuvânta, şi-şi făcu din nou cruce.

— Lată că s-a făcut, răspunse el. Aleargă la mănăstirea Capucinilor şi du-i părintelui Paul ier

1) e kâind* de stofa pe braţul stâng la pretţii catolici ia timpul liturghiei.

Tarea păcatelor din partea mea, şi moară în pace.

Servitorul luă bandă cu cruce, o păturі şi o aşeză cu îngrijire la loc în cufăraş, şi ieşi.

— Acum, sunt întru totul al dumitale, domnule, spuse curtenilor preasfântul lui Andrei: te asigur, deci că în Italia ne gândim alt cum decât dumneata în chestii de religie. Aci această lepădare de credinţă e absolut trebuitoare.

— Eu stărui anti o crede preasfinte. Iertaţi-mă dacă vă vorbesc astfel dar gândul unei apostazii mi-i atât de urâcios, în cât nici nu-l pot suferi, şi măi bine să rup cu aceste principii sfinţite, m-aş hotărî să fac cununia printr-un pastor al religiei reformate.

— Vrei să zici *deformată!* Elena n-o să se învoiască la aşa ceva!

— Ba da, o să se învoiască!

— Tare aş vrea să văd lucrul acesta

— Pentru ce, preasfinte?

— Pentru că, pentru că n-ar mai putea trăi apoi ci dumneata în această ţară.

— Cine s-ar împotrivi?

— Noi

— Aveţi puterea?

— O avem.

Andrei era hotărât să nu dea înapoi.

— Am auzit spunându-se, reîncepu el, că după riturile dumneavoastră, binecuvântarea unui preot obţinută chiar

pe sub mână, este irevocabilă.

— Este adevărat. Văd unde năzuieşii, domnule, şi-ţi voi împiedica drumul. Dacă ar fi cu putinţă să găseşti, ceea ce n-ar fi pe placul lui Dumnezeu, un preot în destul de uitător de datoria s-a pentru ca să vă dea binecuvântarea căsătoriei fără prealabilă, noastră autorizaţie; sau, admiţând că asistând dumneata şi Elena la bine cuvântarea generală a letur-hiei; aţi face cea ce noi numim o căsătorie clandestină, aţi fi în mod inosolubil căsătoriţi unul şi jilţul (bagă de seamă că nu spun unul în altul) ei. Imândoi în neputinţă de a mai contracta o altă călătorie; dar nu veţi fi nicidecum uniţi şi numai înştiinţarea ce-am face-o, ne-ar auttriza să închidem imediat pe domnişoara Elena într-o mănăstire până la întreaga îndeplinire a formalităţilor prescrise de leturghia română.

— E cu putinţă?

— De sigur.

Nu mai avea ce să răspundă. Andrei înţelese lucrul acesta şi rămase tăcut

Prea sfinţitul luă o tabachere mare de aur îşi vârî în ea două degete şi începu să tragă încet o priză.de tabac.

Câteva firişoare Pe tabac alunecând de-a lungul sutanei, căzură pe ochii şi nasul pisicuţei.

Pisica care putuse ierta pentru întâia oară stăpânului ei că-i tulburase pacea somnului nu o mai putu face la această înţepătură ce-i se păru o nesuferită jignire.

Ea strănută cu tărie şi-ncepu să frământe tot aşa pântecul molan al prelatului: după care sări cu vioiciune jos, şi se ascunse sub o măsuţă miormăind de mânie.

— Muţulache. Muţulache stygă preasfântul: biată pisicuţă, n-am făcut-o dinadins. Hai, vino încoace frumoasa mea.

Dar muţulache nici nu se clinti din loc. Vicarul

deznădăjduit, îşi ridică învelitorile după picioare, şi se îndreptă spre măsuţă. Văzând că alintăturile cele mai gingaşe nu izbuteau să înduioşeze pe pisica cea întărâtata, el se plecă şi vârâ mâna sub mobilă ca să adauge chemărilor şi clismerdările. Muţulache simţitoarei la aceste avansuri întinse şi ea laba, dar uită să-şi strângă ghiarele şi prelatul îşi retrase grabnic mâna, toată însângerată.

— Vezi dumneata? Mică urâcioasa! spuse el ştergându-se cu batista. Ei, stai tu numai domnişoară! Josnic păcat şi mânia! Drept pocăinţă n-ai să capeţi lapte astă seară.

Andrei se sculase.

— E! Bine, preasfinte, spuse el cu demnitate, nă voi răzgândi. Mi-aţi deznădăjdtiit sufletul.

— Sunt tare mâhniţi domnule, dar nu atârnă de mine ca să poţi lucra după cum ţi-i voia. Căci admiţând că aş vrea să arăt oarecare îngăduinţă, s-ar împotrivi categoric voinţei mele consistoriul. Cu bine, domnule, şi adu-ţi aminte că ai să mă găseşti întotdeauna gata să te ascult... Ştie Dumnezeu că nu sunt dintre vrăjmaşii dumitale.

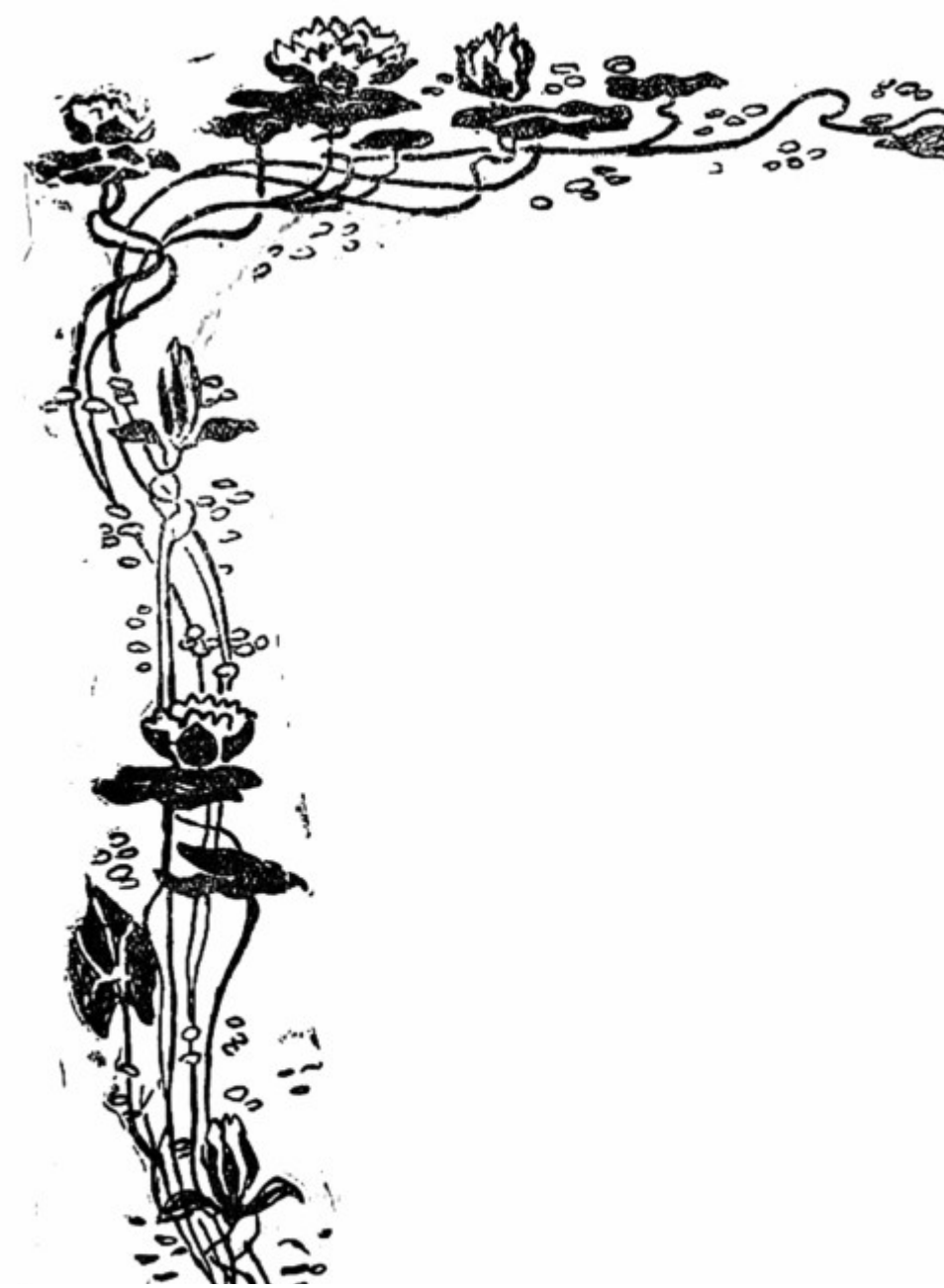

XVI

Ndrei ieşi de la Vâcar cu inima sfâşiată de gânduri amare.

Dintr-untâi cercă să vadă drept în faţă năluca, o găsi groasnică şi mişcătoare. Năluca avea trăsătura şi vocea tatălui său şi-i spunea: – Cuteza-vei tu pentru o dragoste pământească pentru *o* patimă egoistă, să-ţi tăgăduieşti credinţa? Mă voi ridica din mormântul meu, sperjur care jura-vei unei femei, după ce ai minţit pe tatăl şi Dumnezeul tău I Dar Andrei încercă să scape de această nălucire. Se uită la trecători şi-i părea că recunoaşte în ei jidovi, protestanţi căsătoriţi.

— Voi face ca dânşii – Apostazia nu-i decât o simplă formă care nu zguduie niciun principiu; un obiceiu care trebuie să-l primesc ca pe toate celelalte de când lo* cuiesc în R…

Dar bietul îndrăgostit nu găsi în această iubire de cât o încurajare a cinstei. Conştiinţa pe care voia s-o înăbuşe, se înălţa de sub povara obiecţiunilor şi-i strigă: fii laş, dacă poţi, pentru a fi fericit!

De altfel ce-ar spune singurul prieten ce-l avea fu oraş, patronul său Moses? Andrei cunoştea groaza şi dispreţul adânc al celor de felul bancherului faţă de apostazie. Cum ar putea bătrânul Moses să consimtă la apostazia funcţionarului său?

Andrei avea totul de la Moses. Îi datora totul; de la dânsul trebuia să aştepte totul. Singur, despărţit de evreu ce era ei în această ţară? Nimic mai puţin nimic mai mult decât un drumeţ, un străin, un hoinar.

Pentru întâia oară îşi deschise cu groază ochii în faţa acestei realităţi; nu putea face nimic de la sine, căci era un nimic! Pentru aş vieţui viaţa de dragoste şi muncă, trebuia

să se supună lui Moses» să-l înduplece pe Moses şi să obţină de la acest bătrân îngăduitor pentru tot ce nu era în principiu, complicitatea lui pentru atingerea celor mai sfinte principii.

A doua zi, Andrei vesti tremurând patronului său planul lui de căsătorie.

— Ai dreptate dragul meu Andrei, îi spuse Moses, deşi eşti cam tânăr. Totuşi eşti serios, îţi convine căsătoria te va păstra cinstit… dă-mie dragul meu. Andrei i-o întinse.

— Cinstit mai cu seamă, continuă jidovul cu măreţie, cu ochii aţintiţi în acei ai tânărului, cinstea e singura dumitale moştenire, fătul meu, dar n-o schimba nicicând, chiar de ţi s-ar oferi toate comorile de pe pământ. Vieţuieşte în sfânta dumitale sărăcie, cu capul sus, şi dacă pentru a câştiga o soartă mai bună, ar trebui ca să jertfeşti ceva din demnitatea dumitale, rămâi pururea sărac. Averea ne vine ca o răsplată sau ca o încercare; trebuie s-o meriţi necăutând-o pretutindeni şi prin toate mijloacele. Pe cine iei în căsătorie?

Andrei spuse numele Elena:

— N-o cunosc, răspunse Moses» Indeferent? Ce situaţie?

— E fără avere.

— Cu atât mai bine!, O femeie bogată descurajează hărnicia. Bărbatul trebuie să-şi hrănească ne* vastă. Vei câştiga pentru amândoi îmi iau eu sar* cina. Când vă căsătoriţi? Andrei simţi că îngălbeneşte.

— Nu ştiu, domnule, formalităţile… hăţiile, biserica!

— Da, da, ştiu întrerupse evreul, şiretlicurile preoţeşti; nu te lăsa buimăcit de ei, dragul meu; vorbeşte de sus contra contrabandiştilor ăstora. Ei nu cedează decât fricii… O! Ei vor *să te Uicrezel* Ai să vezi! Au să-ţi vorbească de spovedanie, de mai ştiu eu ce? De apostazie! Aci bătrânul evreu se opri şi îndreptând mâna spre cer,

zise:

— Lepădarea de legea strămoşească! E* cea ce se cere totdeauna şi pretutindeni oamenilore vrei să fii fericit, sărman copil! Ieapădă-te de iluziile tinereţe., însoară-te din zgârcenie, din mândrie deşartă* din ambiţie. Vrei să devii puternic? Leapădă-te de ideile tale, de învăţămintele maeştrilor tăi, de acelea ale istoriei, de acelea ale experienţei: Apostazia\Dumnezeul lui Abraham e legea acestei lumi necucernice; şi aşa lumea pluteşte în voia întâmplărei. Lepădarea de lege, o socot ei ca un lucru de nimic. Ai să le răspunzi, Andrei ca om de onoare, că a te lepăda de legea ta înseamnă a defăima în acelaşi timp pe tatăl şi pe mama ta, şi leagănul tău, sânul care te-a nutrit, mama care te-a sprijinit. Înseamnă a dispreţui pe Dumnezeu. Da, Andrei, căci Iehova a poruncit: ca copilul să rămâie credincios legii tatălui până dincolo.de moarte, scuză-mă că mă înflăcărez dumneata nu ai nevoie să te aperi de-o atare josnicie, te cunosc; mai curând ţi-ai smulge din inimă iubirea ce te-ar povăţui să faci o josnicie, şi cu care te iubesc, mai degrabă aş vrea să te văd mort decât dezonorat.

În înflăcărarea cuvântărei sale, Moses se plimba prin odaie. El nu observă groaznica paloare ce se răspândise pe chipul lui Andrei. Când luă mâna tânărului, o simţi că tremură tare într-a lui, Crezu că tremură de mânie. Bravul om vorbise, cu elocinţă cari ar fi făcut să vibreze inimile auditorilor lui.

— Ei bine, îi spuse el, văd că te gândeşti ca şi mine. Eşti un copil cum se cade viitorul dumitale.

Îngrozit, Andrei căzu ca un cadavru în braţele evreului, şi cu multă greutate ieşi iarăşi în stradă. Astfel, se sfârşise, se sfârşise în chip irevocabil!

Andrei trebuia să-şi tăgăduiască dumnezeul său, sau inima lui.

Ce făcuse aşa dar» ca să sufere în chipul acesta, ca să fie osândit la o atât de vâna ispăşire? În adâncul sufletului său Andrei se răzvrătla împotriva nedreptăţirii a sorţii; îşi întreba trecutul tânăr, şi nu găsea în el decât virtuţi şi fapte de bine facere. Sărman, iubea pe cer săraci! Într, o zi trecea printr-o ulicioară. Elena îi zâmbise, şi ducea în inima lui o lumină ce se strecura în întreaga lui făptură. Văzuse în pragul unei case sărmane un jalnic spectacol: o femeie săracă plângea cu hohote şi nişte bărbaţi încărcau pe umerii lor aşternuturile, saltelele şi scândurile unui pat.

Trei mormoloci, urlau fără ca să bage cineva de seamă ţipetele lor. Andrei întrebase pe bătrână care-i era motivul. Povestea era simplă şi sfâşietoare. Bărbatul murise în ajun după o boală îndelungata, care începuse ruina familiei. Văduva răspunse singură e, a trei copii nu putea plăti chiria căsuţei, şi proprietarul sechestrase unica mobilă ce-o găsi de sechestrat. Patul cald încă de agonia celui mort. Portăreii se abătuseră pe urma cioclilor, ca nişte corbi în urma luptei; şi bătrâna mamă era aruncată în stradă, în voia sorţii, la canal.

Atâtea lacrimi pentru douăzeci de franci 1 Andrei plătise mica sumă din ziua aceea se obişnui cu facerea de bine. Ducea în toate zilele câte ceva sărmanei familii.

În faţa Elenei el încerca să-şi aacunză chinurile. Şi asta fu sforţarea câtor-vă zile. Prevedea că o lămurire devenise trebuitoare, că falsele lui abţineri aveau un termen, blestema naşterea, viaţa, ura pe Moses pentru asprimea lui, blestema, era nebun.

Elena îl însoţea seara până la uşa dinspre atradeu văzându-l că priveşte cu ochii înlăcrimaţi şi-şi spunea:

— Suferi?

Iar el nu-i răspundea.

— Ah! Reîncepea când cu blândeţe când cu amară energie, şi eu sufăr de asemenea! Andrei, de ce nu ai avut curajul să pleci?

Doamna Costa se îmbolnăvi. Andrei află această ştire care-l înfurie. El fu gata gata să creadă într-o viclenie.

— Vor să se descotorosească de mine, zise el. Cu toate acestea văduva sta în pat şi se îngrijea

Andrei se duse s-o vadă. La una din vizite el o găsi plângând.

— Ce ai? întrebăf el.

— Sărman copil! răspunse ea cu hohote de plâns, mă gândesc la dumneata, nu cutez să plâng în faţa Elenei... ea are atâta nevoie e puteri! Dragul meu Andrei, ori ce s-ar întâmpla, mă vei iertanu-i aşa?

— Să te iert? Dar pentru ce?

— Ghicesc ceea ce ce vrei să-mi tăinuieşti. Ai f găsit piedica de netrecut... ah de ce slăbiciune am at eu dovadă! Am fost laşă, neroadă şi netrebnică. Cum se vor sfârşi toate astea? Andrei îşi închipui că era vorba de apostazia lui.

— Eu sufer mai mult decât dumneata, doamnă, răspunse el, datoresc totul lui Moses, datoresc totul memoriei tatălui meu. Ah! Sărăcia, mizeria! De fapt nu e decât această piedică în lume.

— Copile dragă, răspunse doamna Costa plângând ceva mai puţin, aş vrea să fiu avută. Ai dreptate, avuţia, asta da, aplanează totul, îndreaptă totul.

— Ah 1 cât mai sufăr! continuă Andrei. Dacă aş avea mijloacef cele mai restrânse mijloace, m-aş aşeza, aş munci, aş lua-o pe Elena m-aş duce să necăsătorim departe de aci. Dar sunt legat, groasnic legat, şi nu pot sfărâma legăturile ce mă leagă... ce întreit blestem să fiu sărac, orfan şi străin.

Ceea ce era profan, lumesc în iubirea lui îl târtsc spre sforţări de elocvenţă lumească, vreau să apun la cheltuieli pentru toaleta lui, pentru bijuterii, pentru buchete. Andrei îşi dădu seama că are datorii.

Datornicii lui începură al urmări. I se aduceau conturi la han, la birou, i se dădeau pe stradă; oamenii îi vorbeau cu glas tare, cu obrăznicie, cu pălăria pe cap. Chelnerii de la *Cocoşul de aur* râdeau cu răutate/trecând pe dinaintea lui fără de ruşine, ţfi mergeau cu uitarea până acolo, încât uneori îl strigau pe nume pur şi simplu.

El amâna pe datornici de azi pe mâine, câştigând cu naivitate o zi de răgaz prin făgăduieli ce nu le putea ţine, şi plătind-o cu cruzime prin omorătoare tulburări. Astfel înşelând, înşelat, bruftuit, ruşinos urmărit, plictisit la culme, tremurând, ascunzându-se pe după ziduri, redus să facă uneori ocol de o oră întreagă ca să străbată o stradă, cu mintea gata de minciună asemănându-se ca un hoţ sau cu o sălbătăciune, fără să mănânce, fără să doarmă, cu şiroaie de sudoare ce brobonau pe trupul înfrigurat, sfâşiindu-şi furia şi ruşinele ce-l înăbuşeau că şarpele lui Laocoon, nu avea altă odihnă decât la Elena. Acolo răsufla. Văzând-o el uita pentru o clipă iadul în care trebuia şi între. Era un scurt popas al acestei încolţiri al iubirii sale.

XVJI

Ndrcă era în acea perioadă rea a patimii. Silit să se prefacă fată de toată lumea, îl înşela pe Moses, care-l întreba câte odată despre mersul afacerii sale, şi la care întrebare el răspundea: Me.ge bine...! O înşela pe Elena, care nu ştia sigur ce anume piedică se opunea căsătoriei lor, şi care-l! Întreba câte-o dată cu nelinişte. O înşela pe doamna Costa, pe care o liniştea cu vorbe bune. Numai pe sine nu se putea înşela, vedea în el ca într-un pa* râiaş pe al cărui fund se zăreşte nămolul, şi privirea lui trecea repede de-acurmezişul cristalului, pentru a se adânci în mocirla pe care atât amar de vreme n-a ştiut-o. Ce

grozăvie! îşi dă seama că iubirea lui suferise o prefacere totală. Ameninţarea prinţului de Tor… se îndeplinea; fânul se ivia acum de sub catifea şi mătase. Unde era oare ceasul acela suprem al sorţii în scepticul neîmpăcat, acel filosof cinic, ca să-l sprijine deasupra acestei mocirle, sau să-l scufunde cu totul printr-o sâlnicie izbăvitoare poate.

Prinţul era mereu departe, U unul din castelele sale, bolnav de reumatism ce-l făcea pe filosof să turbe. Andrei o ştia. O aflase, şi venise să-l roage, ca pe un mântuitor fatal, pe omul acesta care cel dintâi zeflemise şi-i ameninţa iluziile.

Îi străbătu prin minte o icoană fugară în acest ceas de criză. Dulcele zâmbet al femeei ce-i încântase cu aria din *Traviata* îi apăru.

Andrei îmbătrâni iute în câteva zile. Iubirea lui îşi pierdu toată frăgezimea ei poetică în acest contact cu cele băneşti şi ale gurii. Rămas bun marilor avânturi ce-i deschideau cerul, şi cari voiau să răpească perechea binecuvântată până dincolo de nouri! Trebuia să alcătuiască, să socotească şi să caute speculaţii, ca să pună mâna dintr-o singură lovitură de aripă pe tot terenul pierdut. Frica de a vedea năruindu-se prăpastia datoriei îl înşela chiar şi-n privinţa acestei prăpăstii, pe care poate că prietenia lui Moses ar fi copleşit-o! El se văzu neplatnic pentru vecie, pentru că aşa era de mai multe săptămâni.

Atunci avu una din cele mai uimitoare ispite; lăsa calea liberă în el celor mai nenorocite gânduri. Ce cădere în atât de puţin timpi Andrei cădea din înaltul boitei, ca şi cum har fi atins scânteia unei descărcături de puşcă stinsă, care-şi trimisese toate scânteierile în văzduh.

El îşi repeta pe fie ce clipă: s-a sfârşit! S-a sfârşiţi

Trebuie o sforţare supraomenească pentru ca să iasă cineva dintr-un atare impas!

Oricât de morală ar fi sforţarea supraomenească cerută de iubire, impusă de pasiune, e foarte arare o sforţare a răbdarei, şi a blândeţii şi adevărului. Visezi puterea de a răsturna piedicile şi puterea e tot atât de învecinată cu crimă ca şi cu eroismul

Andrei lăsa, aşa zicând, să i se rostogolească inima în mocirlă, apoi o smulgea prin accese de mândriei o aşeza iar sus în pieptul său, şi câteva clipe după aceea uita s-o mai stăpânească şi o auzea cum se scufundă iar în mocirlă.

Iubea mereu pe Elena, dar o iubea altfel: popotrivit eu grosolăniile şi josniciile trebuinţei, cari veniseră fără de veste să înlocuiască feertrier-cugetului său. Inima lui era crăpată, ca o carenă a unei corăbii înecate, şi viermii pătrundeau din toate părţile adică dorinţele, poftele sâlnice.

Venea carnavalul cu numeroasele cortegii de mascaţi, de baluri de plimbări, de chefuri, de bachanale dezmăţate şi ades sângeroase, ce caracterizează peninsula noastră. La noi, Italienii, popor al exageraţieli care ducem totul până la înverşunare, care facem din religie o superstiţie, din libertate destrăbălare, din autoritate despotism, din dibăcie o viclenie, din bunăvoinţă, josnicie, carnavalul este un fel de răgaz pe care deschizarea feţei duce la constrângerea permanentă a pasiunilor.

Sub mască, italianul, este italian în întregime, până ia înfricoşare! De aci această destrăbălare fără margini, aceste scandaluri fără de frâu, ce-o aducea această epocă în fiecare an pe la noi. Se urzeşte vreo ticăloşie, se pune la cale vreo crimă îndeplinirea ei e amânată pentru, carnavalul viitor. Ia umbra acestui *volto* inviolabil, care asigură o siguranţă deplină.

— *Totul e bine când se sfârşeşte bine,* spune Shakespeare al nostru politic, maestrul Nicolo Machiavel!

Nu este orăşel cât de mic în Italia care să nu-şi aibă teatrul şi casinul său, cu înfumurare poreclit *Academie.*

Mai cu înlesnire s-ar găsi cuacâratura cerculur de cât să izbutească cineva să lămurească cu dreaptă judecată acest nume pompos dat locului de care-i vorba.

O sală de biliard, o sală de bal, unde se trag tombolele o sală de jocf care plăteşte cheltuielile* totul deschis carnavalului, spre cea mai mare glorie a diavolului! Administraţia ciziaulu? Din R... era pe atunci în manele luçnei elegante» a unor birou* – eraţi de la calea ferată şi de la telegraf. Pentru mr îne ce le-am arătat numele lui Andrei, nu figurase în niciuna din listele de invitaţie fă balul care tuşesc e casino lij tiii) pul anului. Astfel, bietul băiat, în cel mai posomorât ceas din viaţa sa fu atât de straniu surprins primind o care personală de admitere la cazjno p-ëntru toate sărtfătorile sezonului.

O primi cu o bucurie sălbatică. Prima zi de bal, el se prezintă cu cartea în mână, şi fu primit de prezident şi de comisari cu o cordialitate ce-l atrasecu tărie.

— Vă credeam duşmanul nostru, îi spuseră ei, vedeţi că noi am făcut cei dintâi paşi. Acum când gheaţă s-a rupt» vă socotim printre ai noştri.

Andrei se plimba prin sală, şi ssliâmba saluturi eu mă? Multe persoane ce le văzuşs la Deffely* Un tânăr din club veni de-l luă prieteneşte de braţ sH luă cu sine în sala de băi.

— Nu dansez, spuse Andrei.

— Nici eufrăspunse celălalt. Avem aceleaşi gusturi. D.ômult dorçsé să văctfnosce sunt sigur că vom putea,

dacă Vo, îţi, să fim buni prieteni. Am observat că a place singurătatea, jftie tot aşa; plinibănie de seară mii plac şi mie. Pentru ce deci, n-am face din aceste potriviri, o bună şi trainică prietenie? Vrei?

Şi tânărul îi întinse amândouă mâinile.

Andrei apucă cu aprindere aceste mâini deschise ca un îndoit punct de întrebare.

Ei străbătură baiul şi merseră să pe-etlueascâ legătura fier Improvizată la bufet, cu un pahar de punciu în mână.

Sârbarea era foarte însufleţită, te înăbuşe* în saloane. Le fu cu neputinţă să intre iarăşi în bal Ei străbătură un gang mic, unde veneau doamnele să-şi prindă acele şi să-şi orânduiască dezordinea pieptănăturei lor, intrară iar în salonul de joc.

Mulţimea se îngrămădea împrejurul ruletei. Nu-i putea vedea jucând, dar auzeau vocea crupâerukr, bila învârtindu-se în disc şi un zgomot de bani de argint

— Ce joc e ăsta? întrebă Andrei.

— *Ruletă.* Nu-i Cunoşti?

— Nil

— O! Este nespus de curios. Hai înainte!

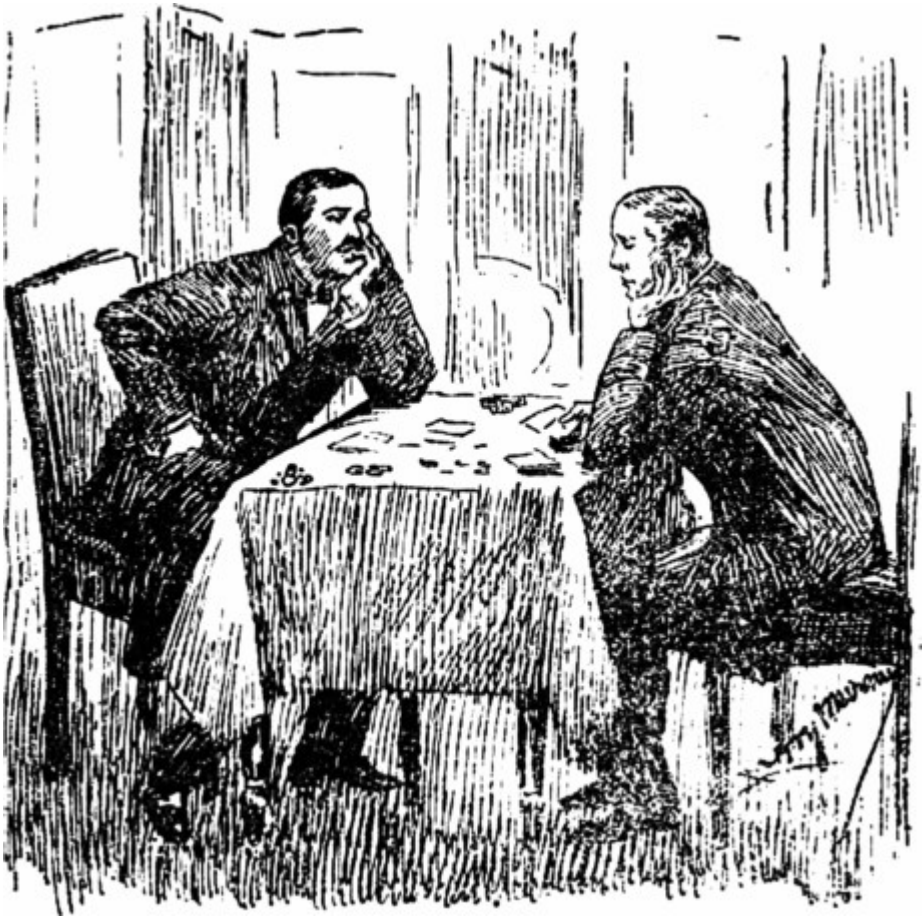

Putură să se apropie de masă. Andrei deschise ochii mari. Nu pricepea nimic din aceste pătrăţele numerotate, pe care se azvârleau banii, iar înţelese repede că se arunca o piesă, ca să strângă uneori de acolo mai multe.

— Ce faceţi? spuse el noului său prieten, pe care-l vedea că întinde mâna pe îmbrăcămintea nesei.

— Ei bine! Am câştigat: îmi strâng câştigul.

Mâna lui Andrei se strecurase fără voie în buzunarul său, şi strânse convulsiv câţi-vă bani ce se aflau acolo.

Scoase un sechin nou-nouţ ce-l primise în ajun la leafă. Roti în jurul lui nişte ochi speriaţi şi rătăciţi, ca şi cum ar fi săvârşit o crimă, şi aruncă sechinul pe masă; fu apoi aşa de îngrozit de ceea ce făcuse, încât întoarse capul să nu *mai* vadă funesta greblă, şi-şi închise grabnic buzunarul.

— Am pierdut! spuse în acest moment prietenul său.

— Mult?

— Nu… ze.: e franci

— Haidem, spuse Andrei, lucrul ăsta te înfricoşează.

— N-aţi jucat?

— Da, am aruncat un sechin. Haidem dar…

— Unde Taţi aruncat?

— Acolo.

Andrei se uită la pătratul unde căzu banul lui, căzuse într. O grămadă de aur.

— Nul mai văd. Oftă el, am pierdut… Să pie-** cam iute.

Ruleta se învârtea mereu.

— Ce! Noroc! strigă un jucător, întorcându-se spre Andrei.

Luaţi-vă numai câştigul.

— Ce?

— Nu dumneavoastră sunteţi acela care aţi aruncat un sechin?

— Da.

— *Per Baccol* Luaţi iute.

Crupierul împinse, cu vârful greblei câteva piese în Grămada unde-şi pusese Andrei sechinuul său.

— Luaţi-vă numai banii! reluă jucătorul aproape fuflos.

— Dar n-am pus decât un sechin! bâlbâi Andrei.

— Ei bine sechinul vostru a făcut pui!

— Acest aur este al meu?

— Al vostru dacă nu mfl dăruiţi mie pe jumătate.

Grăbiţi-vă!

Andrei întinse mâna tremtfrând.

— Prea târziu! Singă bancherul. Bila căzu.

— *Per Cristo*! reluă vecinul, Vieţi face să dea faliment banca. Iar câştigaţi. De astă dată sunteţi nebun dacă lăsaţi totul!

Crupierul cu o uimitoare dibăcie, aruncă din nou piesa de aur în pătratul norocosului.

Andrei rătăcit, tremurând apuca cu amândouă mâinile grămada de aur şi ieşi fugind din cazin.

În stradă simţi o aspră bucurie, amestecată cu groază unui hoţ; i se părea că jefuise soarta.

Se urcă în odaia lui, străbătând nebuneşte Iranul fără să se uite la pianul minciutios, de unde zburaseră atâtea iluzii deşarte pentru a-şi? Stabili cuibul lor în inima lui. Se închise în Odaid împinse zăvorul, sce aşează pe pat, fel goli buzunarele sub perină, şi privi, contemplă, sărută, îşi scormolea comoara… Lua banii, îl pipăia cu degetele, îi muşca avea nevoie să se asigure de realitatea lor.

Ca să aibă o atare sumă, trebuia şi sufere timp – 1 de patru luni încheiate jugul unui stăpân, să se zădărnicească întrucâtva, în voinţa altuia; să-şi scormolească cele mai legitime dorinţt; să-şi închidă inima se încurce *h* fi o care pas în stânjeniri multiple ale unei supuneri vândute!

Dar, de aci înainte, era liber, dezrobit! Jocul era răzbunarea sorţii. Nu va mai crede decât în ruletă în câştig, în sechini, în mormanele de aur, în

Realitate însăşi. Cum de n-a înţeles până atunci, că jocul era compllcile trebuitor iubirii, şi că dacă este un Dumnezeu binefăcător, el trebuia a se facă crupier, pentru a servi pe oamenii cinstiţi cari vor să iubească şi să fie

iubiţi!

XVIII

Andrei deveni jucător din noaptea aceea, juca desăvârşit, fără mustrare de cuget; jucător sălbatic, că hoţul de vânat care ochind vânatul, omoară la nevoie şi pe jandarm-Uită viaţa prezentă pentru cea visată; făcu o învoială cu toate poftele, se dădu rob lor, jocul nu e decât ą patimă între toate-patimrle omenire., dar e aceea care pune în mişcare pe toate celelalte.

Andrei se strică în această singuratecă veghere în care mai degrabă sfârşi prin a înnebuni. Primul – lui simţământ de jucător fu să regrete câştigul ce nu-l putea avea. Cine ştie? Câteva învârtifuri de roată mai mult şi-n locul unei sume rotunde, ar fi fost o sumă grozavă, o avere.

Odată intrat în acest dedal, nu mai ieşi din el. Dar, în timp ce sufletul lui fierbea, trupeşte, Andrei suferea o schimbare aproape completă. Din acea zi fruntea i se încreţi, obrajii i se scofâkriră ochii i se învăluiră într-o ceată fioroasă.

În toate serile, după ce mânca* în grabă, se ducea la

Cazino, pierdea câştigul sau recâştiga pierderea din ajun. Întâmplările, când îl copleşeau, când îl necăjiau, lotuşi, se statornici o mijlocie. Era stânca lui Sisif pe care Andrei o vedea recăzută, şi pe care o ridica zilnic. S-ar fi putut spune că o anumită inteligentă prezida ciudăţeniile norocului pentru a întreţine setea sfâşietoare de jucător, fără a o potoli şi fără a o despera.

După aceste lungi popasuri la masă verde, Andrei pornea la Elena, care nu părea că se nelinişteşte, de impresia râzătoare ori tristă a unei bune sau rele serii de lovituri. Când vesel, îndrăzneţ, înflăcărat, sfida protivnicia şi credea totul cu putinţă; când îngrijat, neliniştit, descurajat, devenea pesimist şi se îndoia de tot şi toate.

Un observator atent ar fi observat că aceste intermitenţe nu tulbura tocmai adânc pe doamnele Costa. Ele îi râdeau când râdea el, şi fără a-l întreba arătau o fermecătoare alintare, pentru a-l mângâia când era trist, Elena mai tainică şi-n acelaşi timp mai încrezătoare devenea aproape familiară, Andrei – se aprindea, vorbea de groaznicele piedici ce le aplana totdeauna în zilele fericite, şi se jura să înlăture zilele nenorocite.

Da fapt în adâncul lui, sărmanul băiat suferea îngrozitor. Această viaţă nefirească, îngreuiată de minuni îl apăs u El nu juca meru şi între timpurile jocului, avea pustiuri de tristeţă, de remuşcare, ce-i răscumpăraţi orele bucuriei nebune, de trufie limbută, în care se arunca cu sufletul pierdut.

În această epocă îl întâlnii la Elena, în timpul celui dintâi cerşit, la puţin timp după intrarea mea în mănăstire. Supunându-mă unei simpatii tainice, şi de asemenea simţământului instinctiv al nenorocire! Ce-i ameninţa, pândii atunci o împrejurare care făcu pârtie între noi. Întâmplarea nu zăbovi mult ca să i dea naştere. Mă grăbii să mă folosesc de ea.

11 găsii în prada uneia din aceste întărâtări tâmpite, ce îndeobşte urmează după, crizele mari ale patimii şi-n timpul căreia sufletul strâmtorat, secătuindu-şi toate izvoarele suferinţei, face să sară legătură ce-i înăbuşă, şi izbucneşte, scăldată în lacrimi, nebună, în cele mai înalte avânturi, strigându-şi mâhnirea către toţi cei ce-l înconjoară, văzduvului, stelelor, pietrelor de pe drum.

Avusese în ajun o pierdere foarte mare. Îmi povesti viaţa lui întreagă. Scosei din adâncul inimei mele mângâieri delicate şi tainice, bune în atare caz. îi reamintii că iubirea lui fiind, nu sfârşitul vieţii, ci numai un mijloc de a trece încetişor asprimele, trebuia să ceară lui Dumnezeu puterea de a se împotrivi, când patima bătea la stăvilarele datoriei şi ameninţa să înlănţuie totul.

Andrei îşi veni în fire, şi-mi păru că ia hotărâri bune. Îmi mulţumi cu sinceritate şi-mi dădu cuvântul său formal că nu va mai proceda de aci înainte, decât ca om de onoare.

Într-adevăr, zilele următoare fu mai regulat la birou şi nu puse piciorul la casino, cu toate stăruinţele tânărului său prieten, care nu-şi putea să-şi lămurească această neaşteptata schimbare. Andrei pretextă totdeauna niscai lucru şi se ţinea hotărât în bunele lui hotărâri.

Mă felfcitam de isbânda sfaturilor mele, şi mulţumeam lui Dumnezeu că avusese bunătatea de a se milostivi să-şi reverse îndurarea asupra acestui sărman suflet suferind, când băgai de seamă că eram spionat *h* mănăstire şi că se făceau toate soiul, de tălmăciri neplăcute despre desele mele ieşiri. Aşa că fui nevoit câtva timp să nu-l mai văd pe Andreidar aveam deplină încredere în făgăduielile lui şi eram aproape liniştit în privinţa situaţiei sale.

Vai! Mă înşelam. Atingând cu îndrăzneală însuşi răul lui, cinstea lui în primejdie, îl ridicasem. Ar fi trebuit să

rămân în apropierea lui, ca să-i spre jinesc. Avui în curând o probă înspăimântătoare de greşeala mea. Avusesem pentru câteva zile acea linişte ce precede îndeobşte groaznicile zvârcoliri ale furtunii.

În dimineaţa de lăsata de sec, pe la şase, Mosès.

Dădu concediu pentru toată ziua funcţionarilor băncei. Îl opri pe Andrei ca să-i înştiinţeze că, înainte de a se duce numai decât la d pentru afaceri, şi neg-ndindu-se să se înapoieze decât foarte târziu noaptea, îl rugă să se culce la birou, din pricina nenumăratelor plăti de făcut a doua zi.

— *E* un sacrificiu ce ţi-i cer, scumpul meu Andrei! Ţi-ar fi plăcut, nici vorbă, să petreci mai bine

Seara asta la casino? Dar nu-mi pot asigura liniştea decât în paguba plăcerilor dumitale. În noaptea asta-i mai mult că ori când, îmi trebuie un bărbat devotat acasă.

Andrei răspunse ea funcţionar supus şi devotat. N-avea planuri; fericit că putea să-şi liniştească patronul.

Mosès, plin de încredere, se urcă în trăsura ce-l aştepta la uşă.

— Îţi voi răsplăti asta, dragul meu, spuse el lui Andrei părăsindu-l: te voi face’s: Vli faci. Carnavalul Fă înapoiere.

Tânărul casier puse de-şi orândui hârtiile din birou, sfârşi câteva corupturi, şi irşi. Servitoarea aleargă după dânsul în stradă.

— La ce oră vă înapoiatt. Domnule? îl întrebă ea.

— Nu-ţi pot spune exact; răspunse el, dar, de vreme. De altfel, poţi să te culci, iau cheia.

Ziua se vesti plină de in îi şt. * –, de praf.

Andrei petrecu două offe la cafenea* unde citi jurnalele, se plictisi foarte mylt. O ceată* de mascaţi care năvăli în sală. Îl făcu să se gândească pe neaşteptate la prinţul Tor…

— Mă duc să văd dacă s-a înapoiat! îşi spuse el. Se îndreptă spre cas-ubălrânului filosof. Glumeţul neînduplecat de reumatismul lui, sosise abia în ajun. Îl primi foarte bine pe Andrei.

— Cum stăm cu dragostea*?

— Îl fritrepă el

— Tot aşa răspunse Andrei, care-i povesti vizita la Vicar şi suferinţele ce le îndurase.

— E dar cu totdinadinăufe vorba de căsătorie?… Hm! Acest vicar, e un om duhifit, cari te împiedică să faci o prostie. Îţi voi spune în această seară sau mâine părerea mea în privinţa eroinei dumitale şi ce trebuie să cugeţi despre dânsa.

În adăstare primeşte răul cu voioşie. La etatea dumitale, căsătoria e un lanţ, sau mai bine, aripi de fluture. Nu te căsători şi, dacă n-ai fi logodit, ţfaş spune: – Lasă-mi mie pe frumoasa dumitale!

— Andrei făcu o mişcare.

— Ce te face să te îndărătniceşti? Ştirea căsătoriei mele?

Ţi-am spus că voi sfârşi prin a face această nebunie.

Mi-e tare frică c-o voi face pe deplin, şi că mă voi căsători cu o femeie cinstită l Nu-i noroc şi pace! Pentru un ticălos ca mine? Ce vrei? Ea e o artistă şi o cucoană mare până în vârful unghiilor!…

La urma urmelor, mă va înşela poate cu vreun tenor! Spui că pe frumoasa dumitale o cheamă?

— Elena Costa.

Prinţul scrise acest nume într-un carfâet.

— Îţi voi spune în astă seară sau mâine, dacă faci bine să te încăpăţânezi, dacă frumoasa preţuieşte un jurământ, o ipotazie; şi dacă nu trebuie decât o lovitură de umăr, pentru a te împinge în staulul oamenilor însuraţi, *per Bacco!* Te voi împinge eu. Ne vom mângâia împreună!

Andrei părăsi pe prinţ cu o spaimă ascunsă, cu o presimţire. Se înapoie foarte tulburat la han. Hangiul îi dădu o scrisoare foarte grabnică.

— V-am trimis-o la bancă, spuse dânsul, gândind că sunteţi acolo, cum nu v-a găsit, a tâsat-o aci.

Andrei se grăbi să rupă scrisoarea. Scrisoarea nu conţinea decât două linii scrisă de mâna Elenei:

— „Vino, domnule, cât mai grabnic cu putinţă, am să-ţi fac o comunicare urgentă! 11

Andrei luă repede pălăria şi akrgă la aceste doamne.

XIX

Oamna Costa era sculată şi îmbrăcată. Elena, sta răzimată lângă fereastră, ţinând o batistă pe obraz.

Andrei simţi o răceală de gheaţă la inimă.

— Ce este? întrebă eh Mama luă cuvântul cu o voce tristă, jalnică, plângătoare:

— Bietul meu Andrei, trebuie să ne spunem rămas bun! spuse ea.

El păli îngrozitor.

— Kâmas bun? strigă el. Ea continuă:

— Trebuie 1 ţi-am spus-o doar, dragul meu, că? Nu vom scăpa de batjocură acestui orăşel. Se vorbeşte rău de Elena. Fiica mea este compromisă. A simţit-o cumplit ieri.

E vina mea, o ştiu; ar fi trebuit să mă arăt tare, şi n-am făcut altceva decât să arăt slăbiciunea. Ştiu cât vei avea de suferit, dragul meu, ştiu cu ce-greutăţi ai de luptat zadarnic, şi am vrut să ajut curajului dumitale. Am fost la Preasfântul. Am crezut că dacă vrea el să îngăduie ca lepădarea de legea dumitale să rămână tainică, vom izbuti să împăcăm dorinţele noastre cu interesul situaţiei dumitale. Preasfinţitul mi-a luat orice nădejde. M-am aruncat la picioarele sale; era singurul lucru ce-i puteam face. L-am mişcat, dar nu Pam putut învinge... Ah! Sunt tare pedepsită că am lipsit de la datoria mea de mamă, prin dragostea pentru amândoi. Am devenit de batjocură lumii. Dar este în zadar să ne mai tânguim, răul este de neîndreptat. Cel puţin ne rămâne libertatea să ne ducem să plângem aiurea, departe de priviri obraznice şi de batjocuri. Vom părăsi acest oraş, eu şi Elena; vom pleca probabil mâine. Te-am rugat să viif dragul meu Andrei, să primeşti odată cu bun rămasul nostru, şi asigurarea părerilor noastre de rău, N-am puterea să-ţi spun mai mult!...

Şi doamna Costa, săltându-şi plămânii, se aşează ca şi cum ax şi fost înăbuşită.

Andrei ştia bine ce se alese încă de mult timp din fericirea lui, şi numai Dumnezeu ştia sfâşierile, jeluirile, planşetele, blestemele, chinurile sufletului său.

Andrei leşină. Îl mai susţinea încă ceva, un singur lucru; Elena! Ea era aci, exista aproape de dânsul, putea s-o vadă din când în când, drept este, dar în sfârşit o vedea. Dar nici când nu-i venise în minte ca lucru cu putinţă, că într-o zi n-o va mai vedea, că nu va mai respira acelaşi aer cu ea, să nu mai umble pe pavajul acesta şi că această casă să nu-i mai adăpostiască. Era mai presus de tot ce putuse el prevedea. Ei bine! Venise şi asta: numai cuiul acesta

lipseajehinului; fatalitatea se adâncea în cărnuri. Andrei se regăsea curat, naiv, iubind cu nevinovăţie în această criză supremă. Durerea pătrunsese în sufletul lui până sub stratul de noroi şi-l înălţase, Dar pierzând stricăciunea dobândită, pierdea de asemenea şi tăria, devenea iar copil.

Nenorocitul se târî până la picioarele Elenei care întoarse cu îndărătnicie capul. Înconjură cu amândouă braţele scaunul pe pe care stă ea, îl strânse cu furie, cu pieptul gâfâind, cu părul vâlvolu, cu faţa scăldată de lacrimii scăpând jurăminte întretăiate, până ce-n sfârşit înăbuşit se prăbuşi cu totul pe duşumele.

Când îşi reveni în firet zări pe mamă frecându-i tâmplele cu oţet; ochii lui căutări pe Elena, care nu mai era acolo.

— Ai curaj, dragul meu, îi spuse bună femeie continuând să-i fricţioneze, albi curaj cel puţin în faţa Elenei, pe care halul dumitale o desperează. Ea este bolnavă. Albi curaj. Ne vom închina Maicei Preciste săfţi trimită mângâierea. Îţi vom seri, îţi fă găduiesc eu, dar nu trebuie să ne urmezi. Trebuie să-mi juri că nu vei face asemenea nebunie, care să grăbească pierderea Elenei, dacă nu-ţi vom tăinui locul nostru de sălăşluire.

Andrei se sculă. Părea liniştit, dar o tulburare nervoasă ce numai conteflea, îi zguduia toate membrele; buzele îi tremurau.

— Când plecaţi? spuse el cu o voce înceată.

— Poate mâine.

Ei făcu câţi va păşi prin cameră, plimblându-şi privirile rătăcite peste tot, şi-şi acoperi fruntea cu amândouă mâinile. Stătu aşa într-un fel de amorţeală* timp de câteva minute, pe urmă reluă cu ace* laş glas jalnic:

— Îmi daţi voie să viu să vă spun rămas bun?

— Da, răspunse ea privindu-l ţintă. Dar mă sperii. Ce

vrei să faci?

— Nimic Mă duc; mă voi înapoia mâine dimineaţă.

— În numele cerului, gândeşte-te la situaţia Elenei!

— Mă gândesc, spuse, el Pe mâine, doamna. Ieşi încet, solemn cu paşi egali ca un somnambul.

Andrei se îndreptă cu paşi regulaţi, liniştit spre câmpie, ca şi cum ar fi fost fericit. Multă vreme respiră aerul, îl bău, se hrăni cu el, nu mai gândea, nu mai îngăduia creierului său să ceară nicio clipă de gândire. Se înnoptase. Andrei zări de departe iluminaţia teatrului şi auzi trecând prin Piaţa Sf. Iacob, muzica zgomoptasă de la Cazinou. Stătuse aproape o oră în odaia lui cu capul între mâini, refuzând să mănânce. Cădea o burniţă măruntă, rece. La întretăierea unei străzi, se izbi de cineva. Era noul său prieten, acel tânăr funcţionar de la poştă care i se aruncaseşi braţe la Cazino.

— Mă fduceam la dumneata* îi spuse noul venit. Unde te-ai ascuns toată ziua? Te-am căutat peste tot locul. Te am în mână şi nu te mai laş. De astă dată nu-mi vei mai face Omulră de înmormântare. E ultima noapte de petrecerei scumpul meu prieten, mâine e postul Paştelui, pregătim carnavalul o mă peaţă înmormântare. Se cinează, ne mascăm, ne costumăm, Vom pune la cale. După *trufe** niscai drăcii cu ţărăncuţele frumoase. Andrei se împotrivi.

— Nu mă pot întoarce singur la Cazino, ca să prezint scuzele dumitale domnilor acelora!

— La asta nici nu ţin. Până la zece ore sunt al vostru. Unde mergem?

— La cafenea mai întâi, pe urmă la Cazino. Când intrară în *[Academie,* toată sala era plină de lume. Te înăbuşiai, cu greu răzbiră printr-un gang năpădit de costume şi măşti. O femeie le prezintă două dominouri.

— Cum? întrebă Andrei, trebuie să îmbrac asta?

— Aşa se cere, haina neagră e straşnic oprită, Andrei luă cu supunere un domino.

— Haide! Cadavrule, murmură el plătindu-şi masca*, fii vesel şi înnebuneşte ca toţi înţelepţii ăştia.

Ei pătrunseră în sala de bal.

— Caut pe prietenul nostru, spuse tânărul funcţionar îndepărtându-se. În aşteptare plimblaţi-vă prin sală, ne vom întâlni iarăşi.

În jurul mesei lungi a ruletei, în picioare, nemişcată, tăcută, o întreită înşirare de persoane în costume multicolore, cu măşti ciudate. După feţele aspre. Groaznice, zgârieturi imposibile nivelând durerea şi veselia, ascunzând, sentimentele ca şi figurile, şi furişând o privire poate* multe lacrimi ce curgeau sub strâmbăturile de carton.

Nu se auzea de cât zgomotul pieselor al bile» ce se învârtia şi între timp vocea ascuţită a crupierului zicând: «faceţi jocul, domnilor!»

Alăturea muzica răsunătoare a orchestrei şi tropăitul dansatorilor. Era un ce fioros.

CAP. XX.

E juca nu pe mult. Postavul verde era plin de aur.

Andrei se simţi cuprins fără de veste de o puternică beţiei Banii de aur *), ruletai îl înfruntau să-şi măsoare iubirea lui straşnic zdrobită cu patimă jocului. Îşi aminti de câştigurile lui, de pierderile sale, de emoţiunile trecute; nu-şi mai aminti nimic contrariul, văzu funesta tăiere a cărţilor şi simţea în sine o sete arzătoare; se aplecă şi bău.

Bila se oprise pentru a unsprezecea oară pe roşu. O esclamare de surprindere* un strigăt de admiraţie pentru acest monstru necunoscut care prezidează vicleniile

norocului ieşi din toate piepturile. Andrei îşi spuse în sine:

— De unsprezece ori! Un astfel de noroc m-ar îmbogăţii făcându-mă de-a pururea liber, egalul celor ce mă zdrobesc!

Se pipăi în buzunar; avea un bilet de o sută de franci. Era toată avuţia ce-i rămăsese din leafa lui. Azvârli biletul, care abia pus pe masă, fu tras cul) Sethinii, monedă. Taiorând 6 – 17 lei.

Greblă. 11 pierduse 1 era cu putinţă una ca asta? e sudoare rece îi năpădi fruntea. Rămase tăcut* împietrit sub masca lui care zâmbea pururea cu dulcegărie de îndrăgostit.

— Faceţi jocul, domnilor, strigă crupierul. Pentru a se mângâia Andrei privi cu lăcomie. OI

Ironie a sorţii! Culoarea lui câştigă iar.

— Dacă aş fi avut mai mulţi bani, se gândi el, m-aş fi recules. Aş fi făcut două părţi din cei o sută de franci ai mei.

Un gând înspăimântător îi trecu prin minte.

— Suntem în 26 ale Junei. Peste patru zile voi avea dreptul la tot salarul meu lunar; pot să-mi Iau ceva înainte din plata mea; Mosès n-ar putea să mădojenească… EL însuşi, de altmintrelea, dacă ar fi aci, mi-ar spune: l-ai… de altfel dacă câştig!

Dispăru tea un fulger şi fără a-şi scoate masca alergă la birou. Peste zece minute se înapoie, iar cinci minute după aceea văzu pierind, topindu-se, nimicindu-se ultima-i piesă. Se făcuse şi asta, prăpastia se deschisese. Andrei se cobora în ea. O căldură nesuferită îi străbătu tot trupul. Nu cutează să-şi scoată masca de teamă să nu ţâşnească cumva flăcări din obrazul lui. Răsuflarea îi era gâfâitoare, se înăbuşea, ieşi şovăind. Îşi puse masca şi dominul într-un colţ.

— O să vă înapoiaţi, domnule? Trebuie să le păstrez? îl întrebă cineva.

— Dacă o să mă înapoiez? Ei, drace I Da, o să mă. Înapoiez, spuse el foarte serios cu o schimonositurăce părea un zâmbet. Jos la scară se opri şi-şi lipi fruntea arzătoare de/ampa de marmură. Străzile erau puşti?, ploua întruna. Andrei se strecura pe caldarâmuri. Câteva măşti pline de noroi, cari alergau la teatru, trecură pe lângă dânsul cântând.

— O frumos noroi! spuse el cu un fel de uşurare.

O noapte senină, o vreme superbă de altfel I-ar fi descurajat. La Elena acasă era lumină/sună. I se deschise uşa şi se urcă cu grăbire.

— Cum* dumneata eşti? Dumneata? Aşa de târziu! întrebă ea cu nelinişte. Dar ce s-a întâmplat?

— Nimic* răspunse Andrei cu o voce cumpătată. Treceam, am văzut lumină, şi n-am vrut să mă înapoiez acasă fără să te văd. Eşti singură?

— Mama s-a culcat-., eram gala să mă culc şi eu, Nu-i veni în minte lui Andrei că Elena era bine îmbrăcată în seara aceea de carnaval, pentru ca să renunţe la o anumită petrecere.

— Primeşte-mă, spuse el cu o voce mai mult tremurătoare; mă vei izgoni numai decât.

Ei intrară îAtr-o odaie abia iluminată de o lampă mică de bronz. Erau singur?, Elena nuM dădu scaun; ci – i cercetă cu îngrijire faţa şi îngălbeni.

— Mare Dumnezeule! Dar ce ai? îl întrebă ea cu groază.

— Ce am? Sunt nebun! îi răspunse el privind-o ţintă.

— Mă înspăimânţi 1 amicul meu.

— Nu sunt amicul dumitale. Ascultă Eleno: toată

iubirea de care e în stare inima. Unui bărbat ţf am închinat-o. Dumneata mă faci să mai trăiesc.

Îngrozit eu însumi de puterea năvalnică a acestei iubiri, am crezut că-mi va fi cu putinţă să mă depărtez de dumneata. Dar mii de lanţuri m-au oprit în loc. A mă smulge de aici, ar fi însemnat să mă ucid. Sufletul meu e în dumneata l... Mai bine decât să plec aş fi făcut ori ce sforţare urâcioasa, mai bine decât să te pierd acum, aş săvârşi o crimă. Sunt într-una din acele clipe supreme în care patima gâtuie şi vrea să fie ucisă, dacă nu te omoară. Cată să fii urâtă*, sau iubeşte-mă.

— Dar eşti nebun, Andrei!

— Da, sunt nebun; o ştiu bine, de oarece vin să ţi-o spun. Trebuie ca astă-zi, de îndată-mă auzi tu? Să-mi aparţir fără voia lui Dumnezeu, fără vrerea pământului. Trebuie lucrul acesta 1 trebuie!

Printr-o mişcare de iresistibâlă sâlnicie* el o atrase pe Elena la sine şi-o înlănţui cu braţele. Era înspăimântător şi fioros.

— O! Lasă-mă, spuse ea cercând să-i scape de mâinii

— Nu, eşti a mea!

— F! E-ţi milă Andrei I

— Te iubesc 1 te vreau! Te am!

— Pleacă I du-te!

— Taci? Sau te ucid!

*? Ucide-mă! Mi-i tot una I

— Da» te voi ucide! Dar după...

Elena strigă cu tărie: mamă! Mamă!

Nişte paşi grăbiţi răsunară în camera vecină. Andrei îşi părăsi prada şi alergă spre uşă.

— Mâine, auzi tul... mâine, ai să-mi aparţii, vie sau moartă (şi peste două clipe era în uliţă.

Sunau ceasurile zece.

Se duse la banca Mosès şi Pătrunse în birou. Totul era liniştiţi patul era pregătit. Nu aprinse lumânarea pusă pe birou, vedea lumina ca în ziua mare.

Luă cheile din buzunar» deschise casă, se aşeză dinaintea ei, şi duelul între ultima lui remuşcare şi crimă începu furios, neîndurat. Mormanele de aur şi argint aşezate în rafturile de fier îşi licăriau asupră-i strălucirea şi sufletul lui Andrei fremăta.

Ce părere de rău!... şi când te gândeşti că o singură grămadă din acestea au în ele norocul tău. Haidel Cine-o va şti? Vei pune la loc suma peste-e oră! Cine ştie! Peste-o clipă poate. Ai pierdut astă-zi, dar ai câştigat ades în alte daţi I...

Andrei ascultase glasul acesta mai mult decât vocile dojenitoare! El se plecă, înşfacă cea dintâi grămadă şi într-o goană la cazino.

XXI

Ntrând aci, bietul nebun îşi ceru iaţ masca, acel carton care-i dă curai şi-i răpea remuşcările. Nu-l vedea nimeni. Şi pentru că nu îngălbenea în fă (a publicului, ar fi avut poate mult mai lesne drumul drept al conştiinţei sale.

Când fu în sala de joc, cu multă trudă se stăpâni Andrei să nu arunce deodată pe masă verde tot aurul din buzunar. O rămăşiţă de instinct, o urmă de avariţie îl făcu să-i împartă în sume mai mici. Era o strategie naivă, pe care patima o punea pe fugă. Zece învârtituri de ruletă îi goliră mâinile.

El alergă la bancă cu masca lui, gâfâind, răsuflând,

din greu, muşcându-şi buzele, hidos subt această figură zâmbitoare şi trandafirie. Se înapoie cu mâinile pline şi pierdu iar. Se înapoie iarăşi la casă şi se întoarse din nou.

Începuse şi trebuia să conţinute. Fără de legea era începută, de ce s-ar opri la jumătate? Un al doilea furt acoperea pe întâind un al treilea pe al doilea; şi aşa mai departe, până în adâncul casei. Era trebuitor, logic, de neînlăturat. Şi apoi această scârboasă neşansă nu putea să dăinuie pururea; la cel din urmă sechin se putea întoarce.

Nu mai număra, scotocise cu amândouă mâinile în ladă. Bilete, guinee,[2]) dolari, sechini, vedea totul şuruind înaintea lui, fără a se sinchisi de altă ceva decât aşteptarea oprire! Bilei. Oamenii se uita la el cu admiraţie, fără a-l cunoaşte cine). Nepăsătoarea greblă atrăgând de fiece dată mizâ, nu părea mişcată de această supracreştere a beneficiului. Ai fi zis că totul se petrecea în bună regulă. Acea mască cu înfăţişarea frumoasă era un jucător vesel; nimeni nu-l vedea de sub carton.

În picioare, în faţa mesei, leoarcă de sudoare, aruncând priviri groaznice» aţintite în duşumea, ca un soldat la o spărtură în flăcări, el îşi arunca miza şi n-avea nicicând trebuinţă să se plece, ca să şi-o strângă de acolo. Nu se opri decât atunci când nu mai avea nimic.

Un blestem sălbatic, grosolan îi scăpă de pe buze. Zări atunci că masca însăşi se mişcase, adică sub înrâurirea acestei călduri se mişcase, se descompusese. Faţa împrumutată apăsa acum pe faţa adevărată. Andrei voi acum să smulgă această pastă. Ducând mâna spre dânsa vă au că-i mai rămăsese un inel» era suprema lui resursă era izbăvirea şi revanşa. El scoase ceasul» îşi smulse inelul din deget: singura bijuterie ce-o avea de la tatăl-său, şi spuse» întinzându-le: Cine vrea să-mi cumpere

2 Monedă care a ciroulat p&n* la 1848. avâiad valoarea d* 26 franci.

astea?

Un om luă bijuteriile» le cercetă, le cântări în mână şi spuse!

— Şase poli!

— Dă-i încoa!

Andrei aruncă cei şase napoleoni la o întâmplare; ei căzură pe *negru;* bila se opri la *roşu.* Era ultimul act al dramei.

Andrei se simţi străbătut de un şarpe de gheaţă ce i se urca de la picioare la inimă ca pentru a-l muşca.

El se îndepărtă că ţin cadavru şi ieşi din sală, şi când fu dincolo de uşă smulse masca şi care-o zdrobi în urmă.

— Aht ah 1 bine, aţi căzut, prinţe! Am nevoie de morală dumitale: sunt secătuit.

— Vrei punga mea?

Andrei ar fi vrut să-i răspundă: dacă aş vrea punga dumitale, aş lua-o: … dar îi spuse numai: sunteţi mărinimos I…

— Pentru vicii întotdeauna, dragul meu, îţi aduc şansa.

— Ah I veniţi prea târziu;

— Vine omul când poate… ies de la teatru; acolo ţi-am văzut pe frumoasa dumitale. A! Poţi să joci acum: vei fi fericit la joc.

— Sunt aşa dar nenorocit în dragoste, bâlbâi Andrei care se simţea la capătul emoţiunilor, şi care simţea totuşi că-l cuprinde frica.

— Asta depinde de punctul de vedere, reluă prinţul. În locul dumitale aş fi mulţumit.

— În locul meu? repetă Andrei.

— *Poverof* Ai dat într-o cursă. Cam bănuiam eu aşa ceva. Cel dintâi venit întrebat cu dibăcie, m-a informat* totul. Uite un prilej de pomină, xra să ai spirit. Eroina dumitale, Elena dumitale, nu-şi mai putea juca rolul.

— Ce rol?

— Ei bine, frumoasă fată îşi râdea de dumneata. Ea e instrumentul unei gâşte… neprihănita dumitale nu e decât o *prostituate/*Şi am văzut-o supând la teatru cu amanţii ei.

Andrei ar fi ţipat ca o fiară. El apucă cu amândouă mâinile pumnii prinţului şi-i spuse scrâşnind din dinţi:

— Dumneata eşti diavolul!… Ştii ce-am făcut? O crimă nespus de mare! Mi-am ruinat stăpânul, Pam prădat! … pentru dânsa! Minţi! Elena e acasă.

— Copile! murmură prinţul desfăcându-se din strânsoarea lui, fără să pară jignit de o insultă atât de scuzabilă.

— Îţi spun că Elena e acasă, am fost eu acolo şi am văzut-o astă-seară.

— Ei bine! Du-te la teatru, la loja număru 20, şi încă ai s-o mai vezi.

T Andrei mai multe nu auzi, îşi regăsi puterile; şi părăsind năpristan pe prinţ, >e şi alergând din cazin.

Balul era în toiul şi furia lui, nu se mai dansa, ci pur şi simplu se ţupaia. Detunăturile sticlelor de şampanie se auzeau din loji, răspunzând tunetelor orchestrei. Urlau. Atmosfera era înăbuşitoare. Andrei despică valul de lume ca o săgeată şi izbi din răsptteri cu picioarele loja nr. 20. Nu-i deschise nimeni lu' o groaznică izbitură de picior făcu să sară în ţăndări uşa şi sări în lojă. Doi tineri şi o femeie

mascată ca un lup erau aşezaţi în jurul unei mesuţe plină cu vinuri. Cei trei oaspeţi rămaseră înlemniţi în faţa acestei apăraţii. Andrei recunoscu pe tânărul ce-l văzuse în seara reprezentaţiei *Cénerentolei.* Repede ca un fulgere mâna hr se Abătu asupra obrazului femeei a cărei mască de satin zbură în sală.

Era Elena?

Izbucniră câteva ţipete se produse o învălmăşeală, palme, pumni, o luptă; apoi Andrei se văzu în stradă cu mâinile însângerate, cu gura amară, ne mai amintindu-şi nimic.

Ploaia contenise, nouri mari, negri, cu forme fantastice alunecau pe cerul posomorât, şi din când în când se ivia luna roşie toată, cu răsfrângeri însângerate.

Andrei şovăia; era beat, vedea strada *Tangţur*: Mii de scântei îl învăluiau şi plouau asupră-i. Sunetele ascuţite ale muzicei, aidoma: unui râs diavolesc, îi găurea scăfârlia cum ar sfredeli burghiul – Totuşi avu puterea să ajungă la han. Şi acoip serbarea făcuse totul vraişte, prin săli era un furnicar de lut pe. Şi făcea o gălăgie ca le iad. În bucătărie era o învălmăşeală de ne dese râs de cratiţi, de farfurii, de cărnuri, de chelneri, de bucătari ce se îmbulziau ducând bucate, mâncăruri şi sticle. Andrei se apropie de tejgheaua unde trona gazda ocupat fiind cu adunările.

— Cheia mea, spuse el.

— Iată-te, domnule, André*, spuse moşneguţul fără a-şi înălţa capul şi scriind mereu: cinci şi cu patru fac nouă… vrei să cinezi? Şi cu trei fac douăsprezece… Adaug două, vii de la bal? Şi scad trei.

— Cheia mea? reluă nenorocitul

— Îndată… În total… ioseph a plătit chiulangiul de la numărul două zeci?

— Bine… plus ceapă, patruzeci de parale. E atâta lume jos – Total treizeci şi şapte de franci două zeci de parale… Iosef ai sfârşit? Vrei cheia, domnule Andrei: uite-o aici cu lampă cu tot… Ce ai? Eşti aşa de palidl E de sigur oboseala… ai dansat prea mult. Trebuie să te odihneşti. Dacă-ţi trebuie ceva, sună… stai, Isidor vrei să laşi drojdiile.

De îndată ce fu în odaia lui, Andrei se răsturnă pe scaun în faţa patului» cu ochii fixi, cu buzele tremurânde, rămase astfel îndobitocit timp de o oră întreagă; apoi se sculat, merse drept în colţul unde era geamantanul lui. Scotoci în el şi scoase un pistol vecfiiu. Îl adusese din ţara lui: era o amintire.

Tatăl său şi el se înveselise ades cu această armă, trăgând la ţintă în grădina parohiei. Nu mai pusese de atunci niciodată mâna pe ea. Praful, petiţele» şi gloanţele erau învăluite încă într-o veche scrisoare a tatălui lui.

Tatăl lui!…

Turnă praf în ţeavă şi vârî un glonte-n ea. După ce puse piedica la armă, o puse în buzunar, îşi încheie redingota-luă o foaie de hârtie şi se aşează la masă şi începu să scrie:

«Domnule Moses»

În aceiaşi clipă o puternică izbitură lovi în uşa lui şi o mână furioasă o deschise numai decât. Aiurit Andrei se sculă. Mosès era în faţa lui, Jidovul părea cu un cot mai înalt; părul alb zbârlit îi înconjura capul ca o aureolă. El nu spuse decât o vorbă îngrozitoare:

— Cheile? Andrei amuţise.

— Cheile? mugi Mosès, înaintând cu un pas şi făcând să răsune geamurile.

— Ce chei? bâlbâi Andrei cu o înfăţişare tâmpită.

— Cheile de la casa mea de bani. Nenorocitul apucă

grabnic pistolul şi înaintându-şi capul ca şi cum l-ar fi prezentat călăului îi spuse:

— E goală.

— Goală?

— Goală!

O groaznică culoare plumburie se răspândi pe fata ovreiului, braţele lui se înălţară, buzele se frământară, un tremur îi zgudui tot trupul şi numai două vorbe îi scăpară din horcăiala gâtlejului său:

— Ocna! Eşafodul!

Andrei înnebunit dete un fipăt sfâşietor şi apoi fugi.

CAP. XXII.

Scenă mai înspăimântătoare se petrecea în acest timp ia mănăstire.

Ziua se vădise printr-un du-te-vino neobişnuit. Preasfinţia sa vicarul venise de trei ori şi se consfătuise mult timp cu stareţul şi părintele Quilielmo. Părintele Gullielmo făcuse o vizită doamnelor Costa şi aflai în dimineaţa acestei zile grozave» că grăsunul de călugăr era unchiul Elenei.

Întrezării atunci o cursă şi bănuii o parte a uriciosului şi fiorosului adevăr.

Nici domnii Defflely» bancherii, prietenii comunităţii nu lipsiră de la mănăstire. Păreau tare voioşii… De mult mi se irosiră iluziile. Cunoşteam oamenii cu care trăiam.

Am văzut şi auzit multe, ca să mai fi păstrat vreo urmă de îndoială în privinţa sentimentelor şi pasinnilôr ce mişunau în acest Ereb!

Părintele Gullielmo ieşi pe la zece ceasuri; avui siguranţa mai târziu că sub o deghizare, el fusese la cazino, că-i cunoştea pe noul prieten a lui Andrei, că tânărul funcţionar împingând pe casierul lui Mosès spre sala de joce se supusese în mod scrupulos calculelor călugărilor, şi că în sfârşit el însuşi, părintele Gullielmo, asistase la acea scenă vrednică de plâns a căderei, a

crimei lui Andrei.

Se cina la zece, şi după cini se sună clopotul mă «năstirei. În seara aceea nu se cină de fel şi clopotul mănăstirii rămase mut. Călugării se plimbau cetecete, şoptind între ei; Stareţul veghea în celula sa.

La unu şi jumătate din noapte sosi un servitor al domnilor Delfeiy, având pe cap un coş mare. Plin cu vinuri, şi puţin după aceia se înapoie părintele Gullielmo.

Toţi se îmbulziră în jurul lui; stareţul scoborî repede.

— S-a făcut! strigă călugărul înăbuşit.

Numai decât, ca şi cum aceste cuvinte ar fi fost un semna), flăcările cuptorului iluminară bucătăria, şi fraţii servitori puseră masa.

Stareţul şi părintele Gullielmo înconjuraţi de călugării vorbeau eu glas tare.

— Aşa dar, totul a ieşit bine?

— Mai bine decât se nădăjduia.

— Jidovul?

— Ruinai… mâine bancrută.

— Tânărul ieretic?

— Va fi astăzi în mâinile jandarmilor, şi se va vedea dacă există cinste în afară de ortodoxie.

— Şt… Elena?

— Ea s-a ales cu un pumn. Voia s-o omoare. Sărmănuţal ce frică a tras… dar nu face nimisunt bucuros că s-a sfârşit aşa, că Elena…

Acest nume fu pentru mine o fioroasă licărire.

— Ce spui dumneata despre Elena? Esclamai eu scos din fire.

— Eesti bolnav, bunul meu frate! răspunse ironic călugărul cel gros.

— Vorbeşte! Reluai eu: despre Andrei e vorba»

— Despre el însuşi, prea scumpe frate.

— Ce i-aţi făcut? Unde-i el? Ol presimţirile mele!

— Vrei s-o ştii? Esclamă stareţulcu o voce triumfătoare, ei bine I afl-o. E acolo unde se duc necredincioşii, apostaţii, renegaţii, la crimă şi moartei Ce am făcut noi? O operă plăcută Mântuitorului. Am combătut pe răzvr-ăţâţi cu propriile lor arme: pe jidov prin ieretic şi pe ieretic prin jidov. Amândoi sunt zdrobiţi. Astfel se slujeşte Dumnezeu în raz* bunările lui de patimile. Duşmanilor săi, pentru cea mai mare glorie a Bisericii.

— Destul! răcnii eu deznădăjduit, destul! Mă scutur în sfârşit din letargia mea, voi striga în lumea întreagă, arătându-i isprava voastră. O, Dumnezeul meu, pe care acest cuib de hoţi îl insultă, zdrobeşte-i pe aceşti bandiţi, loveşte pe aceşti mişei!

Atunci, nebun, brutal, făcând din amândoi pumni! Mei o morişcă îngrozitoare, lovii cu lovituri straşnice capetele şi feţele din jurul meu, şi-mideschise-i cale printre călugări.

Părintele portar, cu statura lui de uriaş, voi să se pună piedică în faţa mea; îl dădui de-a dura la zece paşi de mine, cu o lovitură de picior în burta.

Călugării se năpustiră după mine. Mâna mea întâlni o sapă, pusei mâna pe ea şi ridicând-o deasupra capului, ca o măciucă, strigai:

— Cel dintâi care face un pas înainte, îl culc la pământ.

— Lăsaţi-l, lăsaţi-l copiii mei, spuse stareţul, ăsta e diavolul!

Putui ajunge în libertate la poartă. Abia o trecui şi mă pomenit faţă în faţă cu Andrei. În acest ceas hain îşi amintise de mine, cade singurul prieten de la care putea aştepta vorbe bunc. 11 luai în braţe? Era într-o stare îngrozitoare. Tremura, dinţii îi clănţăneau. 11 ţinui cât-vă

timp îmbrăţişat. Furtuna mugea în văzduh ca şi-n sufletul său; vântul urla prin coridoarele mănăstirii; şi din depărtare venea dinspre oraş un freamăt voios, zgomotul de râs al carnavalului în agonie. Andrei făcu o sforţare ca să vorbească.

— Ştiu, totul, îi spusei eualipindbuzeb pe fruntea lui. Apoi voii saM târăsc de acolo.

— Nu, aici! murmură el prăbuşindu-se pe iarbă, nu mai am putere, aci! Am venit adesea aci.

Mă aşezai lângă dânsul, cu o voce slabă el reîncepu;

— Înainte de a muri, am vrut să te mai văd

— Să mori, Andrei!

— Da, să mori Aşa dar nu ştii nimic? Ascultă. Această povestire sfârşi prin al istovi cu desăvârşire: abia putu să rostească ultimele cuvinte.

Era un ce fără de leac. Situaţia respingea orice ajutor; pământul îl surghiunea» încercai să-i înalt spre ceruri, îi atrasei capul la pieptul meu, şi scormolind în izvoarele credinţei mele i-am spus:

Mă silii să-mi stăpânesc tulburarea.

— Andrei, îi răspunsei eu; uite să luminează de ziuă. E timpul să te gândeşti a te ascunde. Vino* vom căuta un locuşor, unde să-ţi poţi petrece ziua şi noaptea.

Ne sculărăm. Era dimineaţă, o dimineaţă minunată. Zilele pocăinţei voiau să facă de ruşine zilele carnavalului şi nebuniei. Andrei, pe care M susţineam ca pe un rănitt nu se putu stăpâni să nu aspire din răsputerile plămânilor lui aerul curat al acestei aurori. Un fulger trecu în ochii lui abătuţi. O trăsură care venea dinspre oraş, şi care se îndepărta spre noi, îl făcu să tresară.

— Mă caută pe mine I îmi spuse el cu jumătate glas.

— Nu, îi spuse i eu, e o trăsură de călătorie.

— Ei pleacă. Ah *l* dacă ar putea să mă ia şi pe minei Făcu câţi-vă paşi înainte şi se opri pe neaşteptate* recunoscuse de departe trăsura prinţului *Tor...*

CAP. XXIII

Ndrd când îmi spuse cu o exclamare înăbuşită, numele călătorului ce trecea pe lângă noi, nu mă putui

stăpâni să nu văd în această întâlnire un ajutor neaşteptat. Prinţul venea poate întru căutarea prie* tenului său. În tot cazul, din principiu, el era mai presus de toate prejudecăţile şi nu era de temut că nu va ridica de jos, în treacă tul lui, pe acest nenorocit zdrobit.

— Fie Domnul lăudat! Exclamai eu, iată mântuirea.

— Ah! Părinte, răspunse bietul Andrei, eu sunt osândit, omul acesta e un demon.

— Nu e singur, spusei eu privind cu atenţie spre trăsură; parc-ar fi cu două doamne.

Andrei se ridică înălţându-se Două femeii…

Nu sfârşi cuvântul, o ciudată tulburare îl făcu să îngălbenească şi să înverzească la faţă. Gându! Că Elena şi maică-sa îi căutau poate, iubirea, neînvinsa iubire, care este patimă şi care se alcătuieşte din toate sâlniciile, din toate mâniile, îl cuprinse, îl năpădi din toţi porii. Îl văzui şovăind, voia să alerge.

Trăsura era pe jumătate descoperită şi venea repede înspre noi; eram despărţiţi de drumul mare prin câteva stufişuri şi un şănţuleţ. Ne era deci foarte uşor să vedem şi să cunoaştem pe persoanele ce treceau» la nevoie chiar fără a fi văzuţi. Andrei se aplecă răzimat de mine.

— Nu, nu, spuse el. Nu-lea… O! Ba da» se discotoroseşte de mine.

Apoi simţii cum i se zgârcia mâna în mâna mea.

— OI e mult mai ciudat, cu mult mai groamic părinte, murmură el numaidecât.

— Femeia asta, o vezi dumneata? Lângă omul acesta, lângă monstrul acesta? Aceea pe care am iubit-o cu adevărat; singura care mi-a dis tăinuit ce este bun şi mare în această lume… da, îi recunosc… O 1 sunt blestemat –, nu voiam s-o mai revăd.

Crezui că Andrei aiura; voii să-i trag îndărăt în acest moment trăsura trecu pe dânaintea noastră.

O femeie tânără, frumoasă, vorbea zâmbhid prinţului de Tor… şi acesta ascultând-o* mirosia cu nepăsare un buchett fără îndoială acel al vecinei sale.

— Îţi spun că-a este, îmi spuse Andrei încetişor, întratât de frică îi era să nu fie auzit. E dama din *Traviata,* aceea care mideschis inima şi cari mi-a îmbălsăiriat-o, otrăvind-o cu dragostea. E aceea cucoană mare despre care mi-a vorbit eh logodnica lui. O ia în căsătorie omul acesta care nu crede în nimic, şi eu naivul rămân cu *Traviata…* este ea… rămas bun ţie care m-ai smuls din neştiinţa mea, şi căreia îi datorez atâtea dureri! Adiol, nevinovăţia mea, neprihănirea mea, sufletul meu!… Minţita omul acesta când spunea că el nu crede în nimic? Minţitu-ţi-a ţie omul acesta, vorbindu-ţi de dragoste? Vezi, părinte! Uite împărţeala destinului; drept e oare?

Andrei se înălţase încetul cu încetul, se întărise; trăsura trecea şi se îndepărta. Cete două făpturi, cari lu' începutul şi sfârşitul dragostei sale. Avuseseră t înrâurire atât de hotărâtoare asupra sorţii sale, plecau nepăsătoare faţă de dânsul, şi el îi vedea plecând, ca naufragiatul care vede irosindu-se în ceaţăcorabia sau vaporul ce-i putea aduce ultima nădejde.

Făcu trei paşi înaintea mea, apoi arătându-mi pe neaşteptate nişte călăreţi pe şosea, exclamă:

— Jandarmii!

Vai! în loc să alerg spre dânsul, voii să văd dacă nu se înşală. În timp ce mă întorsei cu groază, ca a privesc, o groaznică bubuitură izbucni şi ca un morman căzu la picioarele mele. Andrei îşi zbiirase creării care-mi pătau

sutana.

Rămăsei eu însumi ca lovit de gloanţe. Jandarmii se apropiară, luară note pentru un proces verbal şi unul din ei se duse.

Mă înapoiai la mănăstire, neputând atinge acest cadavru pe care jandarmii îl păstrau legii. Nu mai simţeam mânie; mă simţeam năpădit de o nespusă jale.

Stareţul înainta spre mine.

— Andrei s-a omorât la poarta mănăstireii îi spusei eu, sângele lui să cadă asupra voastră a tuturora. Stareţul îmi aruncă o privire înflăcărată şi-mi striga cu o voce poruncitoare:

— Te căieşti?

— Voi pleca, mâine îi răspunsei eu.

— Încă n-ai depus jurământul eşti liber. Blestemată fie ziua când ai venit să ne tulburi pacea sfintei noastre case.

Mă dusei de mă închisei în celula mea. În această clipă o, Dumnezeul meu, iartă-mă, mă îndoiam de tine.

Groaznica ştire se împrăştie numai de cât. De altminteri tot orăşelul acela era, ca să spunem aşa, spectatori şi complici a acestei respingătoare aventuri. Până nu se făcuse încă bine ziua» uşa casei bancherului fu asediată de creditorii din oraş, cărora se adăugau pe fiece clipă acei de la ţară, pe care îi încunoştinţaseia anumiţi trimişi. Slujnica plângând *nu* ştia ce să răspundă Doi medici erau la căpătâiul lui Mosès, pe care-l aduseseră acasă pe o targă. Furtul era cunoscut, îl căutau pe Andrei, toată lumea era în picioare, poliţia bătea împrejurimile De-o dată aceste cuvinte «E mort! – izbucni din gură în gură cu repeziciune electrică. Jandarmul îşi făcuse raportul la prefectură.

O mulţime nesfârşită snăpusti pe drumul mănăstirii.

Se grăbr care de care, să insulte, să contemple această victimă a sălbăticiei populare, şi pretinzându-se fără greşeală o trata ca un călău. La vederea lui Andrei zăcând la pământ, furia ei nu mai găsi margini. Scăpa de răzbunare, mişelul, monstrul!

Furia se revărsa în defăimări şi blesteme. Se pe trecu o scenă îngrozitoare: pirella, care-şi pierdea economiile, mugind aidoma unei furii, înainta, apucă o piatră mare şi-o aruncă cu amândouă mâinile asupra cadavrului strigând:

— Na, stârvulel

I se refuză până şi înmormântarea trupului. Biserica se opunea din două motive, dintre care unul ar fi fost de ajuns: erezia şi sinuciderea I Poliţia nu se putea ocupa de asta.

În timpul zilei un om de la serviciul gunoaelor veni de turna nişte yar deasupra cadavrului.

La zece ceasuri seara Andrei era mereu acolo, intrat deja în putrefacţie, pradă câinilor din oraş.

Pe la miezul nopţii luai ceaişaful de pe patul meu şi înarmându-mă cu o cazmae cu ajutorul unei scări sării fără zgomot zidul grădinei. În valii plângând aceste triste rămăşiţi; să păi o gaură mare şi le înmormântai în şanţul de pe şosea, după ce acoperii Iarăşi locul cu mărăcini şi ierburi, rostii o rugăciune;

Plăţile nefiind făcute nicidecum bancruta fu declarată.

Atunci domnii Deffely dădură dovadă de-o desinteresare neobişnuită, care atrase asupra lor bine* cuvântările întregului oraş. Ei oferiră de bunăvoie un concordat nenorociţilor de creditori, foştii lor clienţi.

Mosès n-a murit, e nebun; milostivirea bisericii nu Pa părăsit însă. După propunerea preasfinţiei sale Vicarul adunarea canonicilor a luat măsuri să-l admită în ospiciul de bătrâni. E văzut în fiecare duminica în faţa portalului Catedralei, stând pe trepte, cu nişte mătănii mari în mână, şi mormăind o rugăciune.

Stareţul a murit, şi dacă aş cuteza, aş spune: şi eu de asemenea. Părintele Gullielmo e în capul comunităţii.

Preasfinţia sa Vicarul a fost instalat în scaunul

Episcopallia P

Pe uşa casei unde locuia evreul se vede astăzi 9 tăbliţă de aramă, în care sunt săpate aceste cuvinte:

Fraţii Deffely Bancheri

Doamna Costa are o mică pensie. Elena e pururi frumoasă. În anumite zile ea e mâhnită, se crede că-l iubea pe Andrei.

Finis